

R 496

ГУЛИСТОН

12
1982

КПСС Марказий Комитети, СССР Олий Совети Президиуми,
СССР Министрлар Советининг Коммунистик партияга,
совет халқига

МУРОЖАТИ

Азиз ўртоқлар!

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси, бутун совет халқи оғир жудоликка учрадилар. Улуғ Ленин ишининг содиқ давомчиси, оташин ватанпарвар, атоқли революционер ва тинчлик учун, коммунизм учун курашчи, замонамизнинг жуда катта сиёсат ва давлат арбоби Леонид Ильич Брежнев вафот этди.

Л. И. Брежневнинг бутун кўп қиррали фаолияти, шахсий тақдири Советлар мамлакати тарихидаги энг муҳим босқичлардан ажралмасдир. Коллективлаштириш ва индустриалаш, Улуғ Ватан уруши ва урушдан кейинги тикланиш, қўриқни ўзлаштириш ва космосни тадқиқ қилишни ташкил этиш — мана шулар ишчилар синфининг шонли фарзанди Леонид Ильич Брежнев таржимаи ҳолининг ҳам босқичларидир. Партия Леонид Ильични қаерга юбормасин, у ҳамма жойда ўзига хос ғайрат ва қатъият билан, дадиллик ва принципиаллик билан, партиянинг улуғ идеаллари учун садоқат билан курашди.

Совет кишилари, бутун дунёдаги дўстларимиз партия ва давлат турмушининг ленинча нормалари изчиллик билан қарор топтирилганлигини, социалистик демократия такомиллаштирилганлигини ҳақли равишда ўртоқ Брежневнинг номи билан, унинг КПСС Марказий Комитети Бош секретари ва СССР Олий Совети Президиумининг Раиси лавозимларидаги тинимсиз фаолияти билан боғлиқ деб билмоқдалар. У партия ленинчи штаби — унинг Марказий Комитети, Марказий Комитетнинг Сиёсий бюроси фаолиятига донолик билан бошчилик қилиб, аҳиллик билан коллектив бўлиб ишлашни моҳирона ташкил этиш намунасини кўрсатди. У партиянинг ривожланган социализм босқичидаги иқтисодий ва социалистик стратегиясини ишлаб чиқишда ҳамда амалга оширишда халқ фаровонлигини юксалтириш йўлини белгилаш ва рўйбга чиқаришда, мамлакатимизнинг иқтисодий ва мудофаа қудратини янада мустаҳкамлашда жуда катта роль ўйнади.

Партияимизнинг халқаро майдондаги сиёсатини — тинчлик ва тинч-тотув яшаш, кескинликни юмшатиш ва қуролсизланиш сиёсатини, империализмнинг агрессив кирдиқорларига кескин зарба бериш, ядровий фалокатнинг олдини олиш сиёсатини ишлаб чиқиш ва ўтказишда Леонид Ильич Брежневнинг хизматлари бебаҳодир. У жаҳон социалистик ҳам-дўстлигини жипслаштиришга, халқаро коммунистик ҳаракатни ривожлантиришга буюк ҳисса қўшди.

Леонид Ильич ҳаётининг сўнги дақиқаларигача унинг фикри-зикири ва ишлари батамом меҳнат аҳлининг манфаатларига бўйсундирилган эди. У меҳнаткашлар оммаси билан ҳаммиша жуда яқиндан чамбарчас бўлиб келди. У барча қитъалардаги коммунистларнинг, юз миллионлаб кишиларнинг онгида ленинча ғоявийлик, изчил интернационализм, революцион оптимизм ва инсонпарварликнинг тимсоли бўлиб келди ва шундай бўлиб қолади.

Бошимизга оғир жудолик тушди, мусибатимиз чексиз. Шу қайғули дамларда Совет Иттифоқи коммунистлари, барча меҳнаткашлари КПССнинг ленинчи Марказий Комитети, Леонид Ильич Брежневнинг самарали таъсирида вужудга келган раҳбар ўзаги теварагида тагин ҳам маҳкамроқ жипслашмоқдалар. Халқ партияга, унинг қудратли коллектив ақл-заковати ва иродасига ишонади, унинг ички ва ташқи сиёсатини сидқиқидан қўллаб-қувватлайди, Ленин байроғи, Октябрь байроғи ишончли қўлларда эканлигини совет кишилари яхши биладилар. Шу байроқ остида жаҳоншумул тарихий галабаларга эришилди.

Партия ва халқ КПССнинг XXIII—XXVI съездлари ишлаб чиққан коммунистик бунёдкорликнинг улуғвор программаси билан қуролланган. Бу программа муттасил амалга оширилмоқда. Партия ишлаб чиқаришни интенсивлаш-

унинг самарадорлигини ва иш сифатини ошириш, СССРнинг Озиқ-овқат программасини бажариш асосида халқ фаровонлигини юксалтириш учун бундан буён ҳам ҳамма ишни қилаверади. Партия ишчилар синфи, колхозчи-деҳқонлар ва халқ зиёлиларининг иттифоқини мустаҳкамлаш тўғрисида, совет жамиятининг социал-сиёсий ва ғоявий бирлигини, СССР халқларининг қардошларча дўстлигини мустаҳкамлаш ҳақида, меҳнаткашларни марксизм-ленинизм ва пролетар, социалистик интернационалиزم руҳида идеологик жиҳатдан чиниқтириш тўғрисида бундан буён ҳам ҳар томонлама ғам-хўрлик қилаверади.

Совет халқининг тинчликка бўлган иродаси ўзгармасдир. Халқларни ўз моддий ва маънавий бойликларини беҳуда сарфлашга дучор қилувчи урушга тайёргарлик эмас, балки тинчликни мустаҳкамлаш — эртанги кун йўлини ёритувчи йўлчи юлдуздир. 80-йилларнинг Тинчлик программаси, партия билан Совет давлатининг бутун ташқи сиёсий фаолияти шу олижаноб ғоя руҳи билан суғорилган.

Биз халқаро вазиятнинг нақадар мураккаблигини, империализм агрессив доиралари тинч-тотув яшашни кўпортириш, халқларни адоват ва ҳарбий мухолифлик йўлига тойдириб юбориш учун қилаётган уринишларини кўриб турибмиз. Аммо бу нарса бизнинг тинчликни қаттиқ туриб ҳимоя қилишга бўлган азму қароримизни сира бўшаштира олмайди. Ҳарбий авантюраларнинг ишқибозлари Советлар мамлакатини гафлатда қолдирмаслиги учун, потенциал агрессив қақшатқич жавоб зарбасига учраши муқаррарлигини билиб олиши учун зарур бўлган ҳамма ишни қиламиз.

Совет Иттифоқи ўз қудратига таяниб, ғоят сергаклик ва матонат кўрсатиб, ўз ташқи сиёсатининг тинчликсеварлик принципларига ва мақсадларига муттасил содиқ бўлиб қолиб, инсониятнинг ядро уруши хавфидан омон асраш учун, кескинликни юмшатиш учун, қуролсизланиш учун сабот билан курашаверади.

Бу курашда қардош социализм мамлакатлари, миллий ва социал-озодлик учун курашчилар, барча қитъалардаги тинчликсевар мамлакатлар, ер юзидаги жамики софдил кишилар биз билан биргадирлар. Тинчлик сиёсати инсониятнинг туб ҳаётини манфаатларини акс эттиради ва винобарин шу сиёсатнинг келажаги порлоқдир.

Совет халқи партиани ўзининг синалган коллектив йўл-бошчиси, доно раҳбари ва ташкилотчиси, деб билади. Ишчилар синфи, меҳнаткаш халққа хизмат қилиш — партия бутун фаолиятининг олий мақсади ва моҳиятидир. Партия билан халқнинг метиндек бирлиги совет жамияти энгилмас кучининг манбаи бўлиб келди ва шундай бўлиб қолади. КПСС меҳнаткашларнинг ишончини муқаддас билиб қадрлайди, ўзининг омма билан алоқаларини доимо мустаҳкамлайди. Партиямиз ҳар қандай воқеалар рўй берганида ҳам, ҳар қандай синовлар пайтида ҳам ҳаммиша ўзининг тарихий вазифаси юксаклигида бўлаверишига халқ амалда ишонч ҳосил қилган. Леонид Ильич Брежнев раҳбарлигида ишлаб чиқилган КПССнинг ички ва ташқи сиёсати бундан буён ҳам изчиллик ва собитқадамлик билан ўтказилаверади.

Л. И. Брежневнинг ҳаёти ва фаолияти доимо Коммунистик партияга ва совет халқига садоқат билан хизмат қилишнинг илҳомбахш намунаси бўлиб қолади.

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Комитети, СССР Олий Совети Президиуми, СССР Министрлар Совети комил ишонч билдириб айтадиларки, коммунистлар, барча совет кишилари юксак онглилик ва ушқоқлик кўрсатиб, Ленин партияси раҳбарлигида ўзларининг фидокорона ижодий меҳнатлари билан коммунистик қурилиш планларининг бажарилишини, социалистик Ватанимизнинг янада раванқ топишини таъминлайдилар.

ГБ УэССР
Ж

R 496
1982/12

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси

Марказий Комитетининг Пленуми тўғрисида

ИНФОРМАЦИОН БИЛДИРИШ

1982 йил 12 ноябрда КПСС Марказий Комитетининг навбатдан ташқари Пленуми бўлиб ўтди.

Марказий Комитет Сиёсий бюросининг топширувига биноан Пленумни КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, КПСС Марказий Комитетининг секретари ўртоқ Ю. В. Андропов очди ва нутқ сўзлади.

КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари, СССР Олий Совети Президиумининг Раиси Л. И. Брежневнинг вафот этганлиги муносабати билан Марказий Комитет Пленуми аъзолари Леонид Ильич Брежневнинг хотирасини бир дақиқа қай-гули сукут сақлаб ҳурмат билан эсга олдидлар.

Марказий Комитет Пленуми Коммунистик партия, совет халқи, бутун тараққий-парвар инсоният оғир жудоликка учраганликларини қайд этди. Коммунистик партиянинг, Совет давлатининг, халқаро коммунистик, ишчи ва миллий-озодлик ҳаракатининг атоқли арбоби, тинчлик учун курашчининг юраги уришдан тўхтади.

Ленинчи Коммунистик партия сафида 50 йилдан кўпроқ вақт бўлган, шундан 18 йил унинг раҳбари лавозимида ишлаган Леонид Ильич Брежнев партия сафларининг

жиқлигини, Совет Иттифоқининг сиёсий, социал-иқтисодий ва мудофаа қудратини мустаҳкамлашга жуда катта ҳисса қўшди. Тинчлик ва халқаро хавфсизликни мустаҳкамлашда у бениҳоя буюк роль ўйнади. Мамлакатимиз турмушидаги буюк зафарлар — индустрлаш ва қишлоқ хўжалигини коллективлаштириш, Улуғ Ватан урушида совет халқининг тарихий ғалабаси, урушдан кейин Ватанимиз халқ хўжалигини қайта тиклаш, космосни тадқиқ этиш, Совет давлатининг экономикаси, фани ва маданиятини ривожлантиришдаги ҳамма муваффақиятлар Леонид Ильич Брежневнинг номи билан беvosита боғланган бўлиб, унинг номи Совет Иттифоқи Коммунистик партияси, улуғ Ватанимиз тарихига абадий ёзилиб қолди.

Марказий Комитет Пленумининг қатнашчилари марҳумнинг қариндош-уруғлари ва ёр-биродарларига чуқур ҳамдардлик изҳор этдилар.

Марказий Комитет Пленуми КПСС Марказий Комитетининг Бош секретарини сайлаш тўғрисидаги масалани кўриб чиқди.

Марказий Комитет Сиёсий бюросининг топширувига биноан КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, КПСС Марказий Комитетининг секретари ўртоқ К. У. Черненко нутқ сўзлади. У ўртоқ

Ю. В. Андроповни КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари лавозимига сайлашни таклиф қилди.

Пленум ўртоқ Юрий Владимирович Андроповни бир овоздан КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари қилиб сайлади.

Сўнгра Пленумда КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари ўртоқ Ю. В. Андропов нутқ сўзлади. У билдирилган юксак ишонч — ўзининг КПСС Марказий Комитети Бош секретари лавозимига сайланганлиги учун Марказий Комитет Пленумига самимий миннатдорчилик изҳор этди.

Ўртоқ Ю. В. Андропов КПСС XXVI сьезди қарорларида белгилаб берилган коммунистик қурилиш программасини муваффақиятли бажариш учун, СССРнинг иқтисодий ва мудофаа қудратини янада мустаҳкамлаш вазифаларини ҳал этишда давомийликни таъминлаш, совет халқининг фаровонлигини ошириш, тинчликни мустаҳкамлаш учун, Л. И. Брежнев даврида ўтказиб келинган бутун ленинча ички ва ташқи сиёсатни амалга оширишга ўзининг бутун кучим, билимим ва ҳаётий тажрибамни сарфлайман, деб КПСС Марказий Комитетига, Коммунистик партияга ваъда берди.

Шу билан Пленум ўз ишини тамомлади.

Ўртоқ Ю. В. АНДРОПОВ

НУТҚИ

Ўртоқлар!

Партиямиз билан мамлакатимиз, бутун совет халқи оғир жудоликка учради. Совет Иттифоқи Коммунистик партияси билан Совет давлатининг раҳбари, халқаро коммунистик ва ишчилар ҳаракатининг атоқли арбоби, оташин коммунист, совет халқининг содиқ фарзанди — Леонид Ильич Брежневнинг юраги уришдан тўхтади.

Замонамизнинг энг катта сиёсат арбоби ҳаётдан кўз юмди. Ўртоғимиз ва дўстимиз, қалби дарё, саховатли, сезгир ва меҳрибон, мурувватли ва ғоят инсонпарвар одам орамиздан кетди. Ишга астойдил садоқати, ўзига ва бошқаларга нисбатан муросасиз, талабчанлиги, масъулиятли қарорлар қабул этишда донишмандларча эҳтиёткорлиги, тарихнинг кескин бурилишларида принципиаллиги ва дадиллиги, одамларга

нисбатан доимо ҳурмат, сезгирлик ва эътибор билан қарashi — мана шу ажойиб фазилатлари учун партия билан халқ Леонид Ильични кадрлар ва севар эди.

Леонид Ильич Брежневнинг порлоқ хотирасини бир дақиқа сукут сақлаб ҳурмат билан эсга олишни сўрайман.

Леонид Ильич, ўз ҳаётимнинг ҳар бир кунини Совет Иттифоқи Коммунистик партиясини, бутун совет мамлакатини тўлқинлантираётган ишлардан ажралмасдир, деб айтар эди. Дарҳақиқат шундай эди.

Мамлакатни индустрлаш ва қишлоқ хўжалигини коллективлаштириш, Улуғ Ватан уруши ва урушдан кейинги тикланиш, кўриқ ерларнинг ўзлаштирилиши ва космосни тадқиқ этиш — совет халқи меҳнати ва кураши йўлидаги мана шу ҳамма улуғ босқичлар айна вақтда коммунист Леонид

Ильич Брежнев таржимаи ҳолининг ҳам босқичларидир.

Улуғ социалистик ҳамдўстлик мамлакатларининг қудрати ўсиши ва ҳар томонлама ҳамкорлигининг чуқурлашиши, жаҳон коммунистик ҳаракатининг давримизда инсоният олдидда турган тарихий вазифаларни ҳал этишдаги актив иштироки, ер юзидаги миллий озодлик ва социал тараққиёт барча кучларининг бирдамлиги мустаҳкамланиши Леонид Ильичнинг номи ва ишлари билан чамбарчас боғланган. Леонид Ильич Брежнев миннатдор инсоният хотирасида ҳамisha халқлар тинчлиги ва хавфсизлиги учун, инсоният боши узра пайдо бўлган жаҳон ядро уруши хавфини тугатиш учун изчил, эҳтиросли ва толмас курашчи бўлиб қолади.

Тинчликни империалистлардан илтимос

қилиб олиб бўлмаслигини биз яхши биламиз. Тинчликни Совет Қуролини Кучларининг энгилмас қудратига таянибгина ҳимоя қилиш мумкин. Леонид Ильич партия ва давлатнинг раҳбари сифатида, СССР Мудофаа Кенгашининг Раиси сифатида мамлакатнинг мудофаа қобилияти ҳозирги замон талаблари даражасида бўлиши учун доимо эътибор бериб келди.

Сурункасига ўн саккиз йил Леонид Ильич бошчилик қилиб келган партиямиз штабига кирувчи кишилар бу ерда, мана шу залда тўпланишди. Коллектив бўлиб аҳил ишлашни ташкил қилишга, бу штаб тўғри ленинча йўлни очиб боришига Леонид Ильич қанча куч ва қалб қўрни сарфлаганини ҳар биримиз яхши биламиз. Леонид Ильич партиямизнинг ҳозирги ҳаёти ва фаолиятига хос бўлган соғлом маънавий сиёсий муҳитни вужудга келтиришга нақадар бебаҳо ҳисса қўшганини ҳар биримиз яхши биламиз.

Партиямизнинг марксизм-ленинизмни ҳимоя қилиш йўлидаги принципиал кураши, ривожланган социализм назарияси, коммунистик қурилишнинг энг ақтуал вазифаларини ҳал этиш йўллари ишлаб чиқилганлиги Леонид Ильичнинг номи билан боғланган. Унинг жаҳон коммунистик ҳаракатида-

ги фаолиятига қардош партиялар, чет эллардаги синфдош қардошларимиз, социализм учун, капитал зулмига қарши, улуғ коммунистик идеалларнинг тантанаси учун курашдаги ўртоқларимиз ҳақли равишда жуда юқори баҳо бердилар.

Леонид Ильич Брежнев фикри-зикри, куч-ғайратлари КПСС XXVI съезди, Марказий Комитетнинг кейинги Пленумлари белгилаб берган иқтисодий, социал ва маданий ривожланишнинг энг катта вазифаларини ҳал этишга қаратилган бир пайтда ҳаётдан кўз юмди. Бу вазифаларни амалга ошириш, партиямиз билан Совет давлатининг Леонид Ильич Брежнев раҳбарлигида ишлаб чиқилган ички ва ташқи сиёсат йўлини изчиллик билан амалга ошириш — бизнинг энг биринчи бурчимиздир. Шу тариқа биз орамиздан кетган раҳбарнинг порлоқ хотирасини энг яхши тарзда эъзозлаган бўламиз.

Қайғумиз чексиз. Бوشимизга тушган мусибат оғир.

Мана шу вазиятда сафларимизни янада маҳкамроқ жипслаштириш, партия Марказий Комитети теварагида янада маҳкамроқ бирлашиш, ўз лавозимимизда, ўз ҳаётимизда совет халқининг бахт-саодати учун, тинчликни мустаҳкамлаш учун, коммунизм

тантанаси учун имкони борича кўпроқ иш қилиш — ҳар биримизнинг бурчимиздир, ҳар бир коммунистнинг бурчидир.

Совет халқи ўз Коммунистик партиясига астойдил ишонади. Ишонининг босми шуки, партия учун совет кишиларининг туб манфаатларидан бошқа манфаатлар бўлган эмас ва бўлмайди ҳам. Бу ишонч оқлаш — коммунистик қурилиш йўлидан олға бориш, социалистик Ватанимизнинг янада раванқ топишига интилиш демакдир.

Ўртоқлар, бизда энг қийин пайтларда ёрдам бериб келган ва ёрдам бераётган, энг мураккаб вазифаларни ҳал этишимизга кўмаклашаётган куч бор. Бу куч — партиямиз сафларининг бирлигидир. Бу куч — партиянинг коллектив донолиги, унинг коллектив раҳбарлигидир, бу куч — партия билан халқнинг бирлигидир.

Бугун Пленумимиз Леонид Ильич Брежнев хотирасини ҳурмат билан эсга олиш ва у ўз умрини бағишлаган ишнинг давом этишини таъминлаш учун тўпланиди.

Пленум Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Комитетининг Бош секретарини сайлаш тўғрисидаги масалани ҳал этиши лозим.

Ўртоқлардан шу масала хусусидаги фикрларини айтишни сўрайман.

Ўртоқ К. У. ЧЕРНЕНКО НУТҚИ

Азиз ўртоқлар!

Сиёсий бюро Марказий Комитетнинг ушбу навбатдан ташқари Пленуми қатнашчилари ҳузурда нутқ сўзлашни менга топширди.

Марказий Комитетимизнинг навбатдан ташқари Пленуми ҳақиқатан ҳам фавқулодда характерга эга. Мамлакат билан партия чуқур мотамда. Леонид Ильич Брежнев орамиздан кетди.

Совет халқи қарийб йигирма йил мобайнида партия ва давлатга бошчилик қилиб, ўзининг бутун кучи ва зўр қобилиятини совет кишиларининг бахт-саодати йўлида, мамлакатимизда коммунистик қурилиш иши йўлида сарфлаган атоқли раҳбаридан жудо бўлди. Инсоният тинчлик, озошлик ва социал тараққиёт идеаллари учун чинакам тоғмас, улуғ курашчидан жудо бўлди, деб айта оламиз. Биз, совет коммунистлари, социалистик мамлакатлардаги қардошларимиз, жаҳон коммунистик ҳаракатидаги сафдошларимиз Ленин ишининг истеъдодли давомчисидан, меҳнаткашларнинг манфаатларига астойдил садоқат намунаси бўлиб келган инсондан жудо бўлдик.

Мусибатимизнинг бутун аламини ифода-лашга тил ожиз. Аммо шу мотам кунларида ҳаммамиз учун азиз бўлган Леонид Ильичнинг ҳаёт сабоқлари ҳаммамизга буюк мадад бўлиб хизмат қилди.

Леонид Ильич бутун вужуди билан жамият манфаатларини, халқ манфаатларини кўзлаб яшаш истеъдодига тўла-тўқис эга эди. Успириндик йилларидан бошлаб то умрининг охириг қунигача ҳамиша шундай бўлиб келди.

Эзгу тилакларнинг бир ўзигина пуч гап эканини Леонид Ильич яхши билар эди. Тўғри фикрлар айтиш камлик қилади, шу фикрларни аниқ ташкилотчилик иши билан мустаҳкамлаш, уларни кенг меҳнаткашлар оммасига тушунтириш ва унинг онгига сингдириш лозим. Леонид Ильич одамларни севар эди, у одамларга ишона билар эди.

Леонид Ильич бениҳоя доворак инсон эди. Буни у Улуғ Ватан урушининг биринчи куниндан сўнгги кунигача қилган ишлари билан исбот этди. У бутун ҳаёт йўлидан мардонавор юриб ўтди. Шу билан бирга у ҳар бир ўртоқдаги дадилликни, ҳар қандай синовлар пайтидаги принципиаллик, матонатни юксак, жуда юксак қадрлар эди.

Леонид Ильич билан ёнма-ён туриш, унинг сўзларини тинглаш, унинг ўтқир ақлидроки, заковати, ҳаётсеварлигини аёқол сезиш — у билан биргаликда ишлашга мушарраф бўлган ҳар биримиз учун бир мактаб эди.

Леонид Ильич Брежнев бизга бебаҳо мерос қолдирмоқда. Бизнинг 18 миллионли партиямиз яқдил ва жипслашган. Совет халқи партиянинг донолигига сидқидилдан ишонади. Қадрларга нисбатан талабчанлик ва ҳурмат, бузилмас интизом ва дадил фойдали ташаббусларни қўллаб-қувватлаш, бюрократизмнинг ҳар қандай куринишларига муросасизлик ва омма билан алоқани ривожлантириш тўғрисида, совет жамиятининг чинакам демократизми ҳақида доимо ғамхўрлик қилиш ҳаётимизнинг нормалари бўлиб қолди.

Мана шу раҳбарлик услубини ардоқлаб асраш ва ривожлантириш, Леонид Ильич

бизга ўз сўзи ва иши билан васият қилган ҳамма нарсаларни қадрлаш — унинг хотираси олдидаги бурчимиздир, партия ва мамлакат олдидаги бурчимиздир. Партиянинг раҳбар ўзаги, унинг Марказий Комитети, Леонид Ильичнинг ҳал қилувчи иштирокида шакланган Сиёсий бюро айна шундай бўлиши бунинг мустаҳкам гаровидир. Бизнинг Пленумимиз партиянинг ҳозирги босқичда КПСС XXIII—XXVI съездлари қарорларида аниқ-равшан ва тўла-тўқис ифода-лаб берилган ленинча йўлдан бундан буён ҳам қатъият билан олға бораверишни бутун мамлакат олдида, бутун дунё олдида намоёиш этади, деб Сиёсий бюро номидан жуда чуқур ишонч изҳор этаман. Леонид Ильич Брежневнинг жуда катта ҳиссаси билан ишлаб чиқилган ва амалга оширилаётган партиямизнинг ички ва ташқи сиёсати комил ишонч, изчиллик ва собитқадамлик билан ўтказилаверади.

Халқ бахт-саодати ва ер юзида тинчликни сақлаб қолиш бизнинг асосий йўлимиз бўлиб келди, ҳозир ҳам шундай ва шундай бўлиб қолади.

Бизнинг яхши ўйлаб тузилган муфассал социал-иқтисодий программamız бор. Экономика тежамли бўлиши керак. Партиянинг кўрсатмаси мана шундай. Бу кўрсатма индустриал ва аграр секторларни техника билан қайта қурулантиришни, бошқарувни такомиллаштиришни ва, албатта, меҳнатни ташкил этишни яхшилашни, унинг унумдорлигини ўстиришни билдирди. Шу негизда давлатимизнинг экономикаси мутасил ривожлантирилаверади, халқ фаровонлиги оширилаверади. Худди шу негиз-

КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари
Юрий Владимирович АНДРОПОВ

да мамлакатнинг мудофаа қобилияти мустаҳкамланаверади.

Бизнинг саксонинчи йилларга мўлжалланган муфассал, конкрет Тинчлик программаси бор. Бу программа халқнинг орзу умидларига мос келади. Биз ўз олдимизга кескинликни юмшатиш, қуролсизланиш, можароли вазиятларни бартараф этиш, ядро уруши хавфини тугатиш вазифаларини қўямиз. Биз, ўзимиз учун, ўз дўстларимиз учун, дунёдаги барча халқлар учун пухта хавфсизлик бўлишини истаймиз.

Азиз ўртоқлар!

Леонид Ильичнинг вафоти сабабли бошимизга тушган жудодикнинг ўрнини тўлдириш жуда қийинлигини ҳаммамиз англаб турибмиз, албатта. Ҳозир партиядоги ишларни коллектив равишда олиб бориш икки ҳисса, уч ҳисса муҳимдир. Барча партия органларида аҳилик билан биргаикда ишлаш ҳам коммунист қурилишда, ҳам халқаро майдондаги фаолиятимизда янгидан-янги муваффақиятларни таъминлайди.

КПСС Марказий Комитетининг Сиёсий

бюроси вужудга келган аҳволни муҳокама қилиб, менга ўртоқ Юрий Владимирович Андроповни КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари лавозимига сайлашни Пленумга таклиф қилишни топширди. Унинг таржимаи ҳолини айтиб беришга эҳтиёж бўлмаса керак, деб ўйлайман. Юрий Владимирович Ленин партияси ишига садоқатли, фидокор коммунист эканлиги, Леонид Ильичнинг энг яқин сафдоши эканлиги партияга ва мамлакатга яхши маълум.

Юрий Владимирович ички ва ташқи сиёсат, идеология соҳасида кўп қиррали ишлар билан шуғулланиб келган. У комсомолларнинг етакчиси ҳам, йирик партия ходими ҳам, дипломат ҳам бўлган. У социалистик ҳамдўстликни мустаҳкамлашга, давлатимизнинг хавфсизлигини таъминлашга кўп меҳнат сарфлаган.

Леонид Ильич унинг марксча-ленинча эътиқодини, партиявийлигини, кенг билим доирасини, зўр ишчанлигини ва инсоний фазилатларини юксак қадрлар эди.

Барча Сиёсий бюро аъзоларининг фикри-

ча, брежневча раҳбарлик услубини, халқ манфаатлари тўғрисидаги брежневча ғамхўрликни, кадрларга нисбатан брежневча муносабатни, агрессорларнинг кирдикорларига бутун куч билан қарши туриш, тинчликни эҳтиёт қилиб сақлаш ва мустаҳкамлаш қатъиятини Юрий Владимирович жуда яхши ўзлаштириб олган.

Партиявий камтаринлик, бошқа ўртоқларнинг фикрига ҳурмат билан қараш ва, таъбир жоиз бўлса, коллектив бўлиб ишлашга иштиёқмандлик Юрий Владимировичга хос хусусиятлардир. Сиёсий бюронинг яқдил фикри шуки, ўртоқ Андропов Марказий Комитетнинг ишончига, партиянинг ишончига лойиқдир.

Азиз ўртоқлар! Биз Леонид Ильичнинг порлоқ хотираси олдида бошимизни эгиб, ўз бунёдкорлик ишимизни тинимсиз давом эттираверамиз, деб тантанали ваъда берамиз. Леонид Ильич қилишга улгура олмаган ҳамма ишлар, унинг раҳбарлигида партия белгилаган режалар албатта рўёбга чиқарилади.

ЮРИЙ ВЛАДИМИРОВИЧ АНДРОПОВ

Юрий Владимирович Андропов 1914 йил 15 июнда Ставрополь ўлкасининг Нагутская станциясида темирўлчи оиласида туғилди. Олий маълумотли, 1939 йилдан КПСС аъзоси.

Ун олти яшар комсомоллик чоғида Ю. В. Андропов Шимолий Осетия АССРнинг Моздок шаҳрида ишчи эди. Сўнгра унинг меҳнатдаги таржимаи ҳоли Волга пароходчилиги кемаларида давом этди, бу ерда у матрос бўлиб ишлади.

1936 йилдан бошлаб Ю. В. Андропов комсомол ишига ўтади.

У Ярославль областининг Рибинск шаҳридаги сув транспорти техникуми комсомол ташкилотининг бошқа ишлардан озод этилган секретари қилиб сайланди. Тез орада уни ВЛКСМ Марказий Комитетининг Рибинск шаҳридаги Володарский номли кема-тозлик корхонаси комсомол ташкилотчиси лавозимига кўтардилар. 1938 йилда Ярославль областининг комсомоллари Ю. В. Андроповни ВЛКСМ Ярославль область комитетининг биринчи секретари қилиб сайлайдилар. 1940 йилда Ю. В. Андропов Карелия ЛКСС Марказий Комитетининг биринчи секретари лавозимига сайланди.

Улуғ Ватан урушининг дастлабки кунларидан бошлаб Ю. В. Андропов Карелиядаги партизан ҳаракатида актив қатнашди.

1944 йилда Петрозаводск шаҳри фашист босқинчиларидан озод қилингандан кейин Ю. В. Андропов партия ишига ўтади. У. Петрозаводск шаҳар партия комитетининг иккинчи секретари, 1947 йилда эса Карелия Компартияси Марказий Комитетининг иккинчи секретари қилиб сайланади.

1951 йилда Ю. В. Андропов КПСС Марказий Комитетининг қарорига биноан КПСС Марказий Комитетининг аппаратида ўтказилади ва КПСС Марказий Комитетининг инспектори, сўнгра эса кичик бўлимнинг мудири этиб тайинланади.

1953 йилда партия Ю. В. Андроповни дипломатия ишига юборди. У бир неча йил мобайнида СССРнинг Венгрия Халқ Республикасидаги фавқулодда ва мухтор элчиси бўлди.

1957 йилда Ю. В. Андропов КПСС Марказий Комитетининг бўлим мудири лавозимига кўтарилди.

Партиянинг XXII съездида ва ундан кейинги съездларида Ю. В. Андропов КПСС Марказий Комитетининг аъзоси қилиб сайланади.

1962 йилда Ю. В. Андропов КПСС Марказий Комитетининг секретари лавозимига сайланади.

1967 йилнинг майида Ю. В. Андропов СССР Министрлар Совети ҳузуридаги

Давлат хавфсизлиги комитетининг раиси этиб тайинланади. Уша йилнинг июнида у КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзоллигига кандидат қилиб сайланди.

1982 йил майида Ю. В. Андропов КПСС Марказий Комитетининг секретари қилиб сайланди.

1973 йил апрелидан бошлаб Ю. В. Андропов — КПСС Марказий Комитети сиёсий бюросининг аъзоси.

Юрий Владимирович Андропов — бир қанча чақириқ СССР Олий Советининг депутаты.

Ю. В. Андропов партиянинг иродаси билан қаерда ишламасин, ҳамма лавозимларда унинг Ленин, партия улуг ишига садоқати намён бўлди. У ўзининг бутун кучи, билими ва тажрибасини партия қарорларини амалга оширишга, коммунистик ғояларнинг тантанаси учун курашга сарфлаб келмоқда.

1974 йилда Коммунистик партия билан Совет давлатининг таниқли арбоби Ю. В. Андроповнинг Ватан олдидаги катта хизматлари учун унга Социалистик Меҳнат Қаҳрамони унвони берилди. У тўртта Ленин ордени, Октябрь Революцияси, Қизил Байроқ орденлари, учта Меҳнат Қизил Байроқ ордени ва медаллар билан мукофотланган.

ПАРТИЯ ВА ХАЛҚ БИЛАН ДОИМО БИРГА

Бугун республикаимизнинг ижтимоий-сиёсий ҳаётида маданий ҳаётида катта ва қувончли воқеа... Кўпмиллатли совет адабиётининг ривожлантириш ҳаётида меҳнаткашларни коммунистик руҳда тарбиялашда фаол қатнашгани учун «Звезда Востока» журнали Халқлар дўстлиги ордени билан тақдирланди.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми ва республика Министрлар Совети номидан редакциянинг аҳил коллективи ҳамда журналининг муаллифлари активини юксак мукофот билан қизғин, чин юракдан табриклашга ижозат этгайсиз.

Адабий-бадний, ижтимоий-сиёсий журнал бўлган «Звезда Востока»нинг ярим асрлик юбилейи Совет Социалистик Республикалар Иттифоқи тузилганлигининг 60 йиллиги — халқларимиз ўртасидаги дўстлик ва қардошлиқнинг шонли байрамига тайёргарлик кўрилайтган бир пайтда ўтаётгани терең рамзий мазмунга эгадир.

Яна шуниси ажойибки, бу юбилей Ўзбекистонда СССР 60 йиллигига бағишланган кўпмиллатли совет адабиётининг Бутуниттифоқ фестивали кунларида ўтмоқда. Бу фестиваль халқларимиз ўртасидаги қон-қардош дўстлик, бузилмас биродарлик, метиндай мустақкам бирлигимизнинг зўр, ҳаяжонли намоишига айланди.

Бугунги тантаналаримизда қардош халқлар маданиятларининг вакиллари — Москва, Ленинград, Иттифондош республикалар шоирлари, носирлари,

драматурглари иштирок этаётганликлари дўстлигимизнинг яна бир ёрқин далолатидир. Азиз меҳмонлар, сизга чин юракдан яна бир қарра ўзимизнинг қайноқ миннатдорчиликимизни ва ташаккуримизни билдиралик.

Кўпмиллатли совет адабиётини ривожлантириш соҳаларида биз нималарга эришган бўлсак, ҳаммаси Ленин партиясининг халқларимиз маънавий маданиятларини ўстириш ҳақидаги оталарча домий гамхўрлиги ҳамда эътиборининг натижасидир.

«Звезда Востока» журнали ўзининг тугилиш тарихи, бутун ижодий ҳаёти билан ленинча партияимиз олдида беҳад бурчлидир. Журнал бундан эллик йил муқаддам — 1932 йил сентябрда ташкил этилган эди. У ВКП[б] Марказий Комитетининг «Адабий-бадний ташкилотларини қайта тузиш ҳақида» деб чиқарган қарорига биноан дунёга келди. Журналнинг шундан кейинги эллик йилни қамраб олган ҳаёти, унинг ишидаги асосий йўналишлар партия адабиётимиз олдига қўйган вазифалар билан белгиланди. Бу вазифалар — анги ҳаёт қуришда фаол иштирок этиш, ленинча партия госянларин тарғиб қилиш, оммаани совет ватанпарварлиги ва социалистик интернационализм, халқлар дўстлиги ва қардошлиғи руҳида тарбиялашдан иборат.

Журналнинг илк сонидаёқ «катта санъат учун кураш» бosh мақсад қилиб қўйилди. Мана шу катта санъат халқини яшаш ва меҳнат қилиш, янги жамиятни қуришга ўргатиши керак эди. Мана шу катта санъат халқининг улғувор иши, социализм қуриш йўлидаги ташвишлари, курашларига ҳамнафас бўлиши, одамларни юксак гражданилик руҳида, ижтимоий фаоллик ва масъулият руҳида вояга етказиши керак эди. Журнал ўзининг ярим асрлик шарафли йўлида доимо мана шу вазифаларга содиқ бўлиб келди. Уз ижодий ишларида шу программани амалга оширди.

«Звезда Востока»нинг босиб ўтган йўли — партияимиз ва халқимизнинг инқилобий ўзгаришлар, социализм ва коммунизм қуриш, марксизм-ленинизм нурафшон идеалларининг тантанаси учун олиб борилган курашларнинг бадий тарихи — соллома-симдир. Журналнинг эллик йиллик саҳифаларини варақлаганда, кўз ўнгимизда республикаимизнинг жонли тарихи намоён бўлади. Яна кўз ўнгимиздан мана шу ажойиб тарихни яратган қаҳрамон кишиларнинг тўлақонли ва ҳаққоний образлари тинмасдан ўтиб туради. Бу эҳтиросли, чинакам партиявий публицистик сўз билан яратилган тарих — социализм соҳасида эришилган ютуқларнинг жуда кен миқёсдаги манзараларидир.

«Звезда Востока» эълон қилган мамлакатимиз ва республикаимиз адбларининг энг яхши асарларида шонли беш йилликларнинг унутилмас воқеалари, социалистик сановат, коллективлаштириш, маданий инқилоб учун олиб борилган курашлар акс эттирилгандир. Совет халқининг қаттол фашизмга қарши олиб борган қаҳрамонона кураши — жанг майдонларида кўрсатилган мислсиз жасорат, фронт ичкарасида фидокорона меҳнат, урушдан кейинги йиллардаги қайта қуриш, тикланиш манзаралари журналда ўзининг бутун улғуворлиги ҳамда драматизми билан гавдалантирилди.

Шунинг тўла асос билан айтиш мумкинки, партияимиз ва халқимиз тарихида бирон улғувор воқеа йўқки, у санъаткорларимизнинг ҳажжонли сатрларида ўз илҳомбахш ифодасини топмаган бўлсин. Адабиёт ва ҳаётдаги барча энг яхши, талантили, чинакам партиявий ҳамда халқлик ҳодисалар доимо «Звезда Востока» саҳифаларидан ўз муносиб ўринини олгандир.

Журнал ўз фаолиятининг бошданқош республика ўқувчиларини рус совет, классик адабиёти, илгор ва тараққийпарвар чет эл ёзувчиларининг асарлари

билан кенг суратда таништириб келмоқда. Бу унинг бебаҳо хизматларидандир.

Журналнинг фаол ташаббуси билан унинг саҳифаларида рус тилида биринчи марта ўзбек совет адабиётининг Ҳамза, Садриддин Айний, Абдулла Қодирий, Ойбек, Гафур Ғулум, Ҳамид Олимжон, Уйғун, Мақсуд Шайхзода, Зулфия, Яшин, Ғайратий, Назир Сафаров сингари улкан намоёндаларнинг асарлари эълон қилинди ва умумиттифоқ китобхонлари ўртасида шухрат қозонди. Уларнинг асарлари бугунги кунда кўпмиллатли совет адабиёти, умум-халқ социалистик маданиятининг олтин хазинасидан мустақкам ўрин олган.

Журнал ўз ўқувчиларини Сарвар Азимов, Раҳмат Файзий, Мирмуҳсин, Асқад Мухтор, Иброҳим Раҳим, Рамз Бобожон, Саид Аҳмад, Одиб Ёқубов, Шукрулло, Пиримқул Қодиров, Абдулла Орипов, Эркин Воҳидов, Гулҳеҳра Жўраева, Ҳалима Худойбердиева, Гулҳеҳра Нуруллаева, Эътибор Охунова, Ибройим Юсупов, Жўлмирза Оймирзаев, Тўлепберган Қайлиберганов ва бошқа қатор ёрқин санъаткорларнинг асарлари билан таништирди. Улар ва бошқа кўп совет адблари ўзбек совет адабиёти асосчиларининг ўлмас аъёнларини доимо эътирмоқдалар.

«Звезда Востока» Совет Шарқи миллий ёзувчиларининг минбари бўлиши билан бирга уларнинг кўплари учун мураббийлик қилди, гоъий-ижодий йўл кўрсатди, маҳорат мактаби бўлди. У ижодий тақдирлари республикаимиз билан чамбарчас боғлиқ кетган рус совет ёзувчилари ҳаётида муҳим роль ўйнаб келмоқда. Сергей Бородин ва Михаил Шевердин, Александр Удалов ва Андрей Иванов, Владимир Липко ва Борис Пармузин мана шундай адбларимиздан саналади.

Журналда турли йилларда Борис Лавренов ва Константин Симонов, Анна Ахматова ва Якуб Колас, Леонид Соловьев ва Юрий Арбат, Александр Деяч ва Корнелий Зеленский каби санъаткор адблар ҳамкорлик қилдилар. Унинг саҳифаларида Алексей Толстой, Владимир Луговской, Всеволод Иванов, Корней Чуковский, Семен Кирсанов, Николай Терещенко, Николай Вирта, Николай Ушаков каби кўпмиллатли адабиётимизнинг моҳир усталари ўз асарларини ўқувчиларга тақдим этдилар.

Бизнинг кунларимизда бу олжаноб аъёнлар давом этмоқда ҳамда мустақкамланмоқда. Журналнинг ижодий ишларида Москва ва Ленинград, барча қардош республикаларнинг қаламкашлари фаол қатнашмоқдалар. Буларнинг бари журналнинг интернационализм, ленинча халқлар дўстлигига нечоғлик садоқат билан хизмат қилаётганлигини яна бир қарра ёрқин намоиши этади.

Африка ҳамда Осиё мамлакатларида тараққийпарвар адабий ҳаракатчилигининг майдонга келиши муносабати билан журналнинг интернационал дўстлик доираси янада кенгайди. Тошкент шу улғувор ҳаракатнинг марказига айланди. Шунинг учун ҳам ўртоқ Л. И. Брежнев Тошкентни СССР халқлари ўртасидаги дўстлик ва қардошлиқнинг чинакам рамизи, Шарқнинг гўзал юлдузи деб атади. Журнал лавҳасига шу сўзларнинг чиққани ҳам асло бежиз эмас. Зотан, у қардош республикалар шонли наширларни туркумлари ичра ўзига муносиб фазрли ўрин эгаллаган.

Юксак гоъийлик, тематиканинг актуаллиги, ҳаёт ҳамда коммунистик қурилиш тажрибалари билан чамбарчас алоқалар — буларнинг бари журналнинг шухрат қозоншига, кенг китобхонлар ўртасида хурмат-эътибор топишида муҳим роль ўйнади. Бугун унинг тиражи 140 миң нусхадан ошиб кетди. Уни белован мамлакатимизнинг барча ерларида, Москва ва Ленинградда, Мурманск ва Калининградда, Киев ва Минскда, Куриль ва Кайирида мутлола қилдилар.

Журнал саҳифаларида КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари, СССР Олий Совети Президиумининг Рамси ўртоқ Леонид Ильич Брежневнинг

Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

Ўзбекистон Компартияси
Марказий Комитетининг
ойлик ижтимоий-сиёсий,
адабий-бадний журнали
№ 12 (394)

Декабрь
1982

Журнал 1925 йилдан чиқа бошлаган

Ўзбекистон Компартияси
Марказий Комитетининг нашриёт

ОФАРИН, БЎКА!

БЕШ ЙИЛГИК
РЕЖАЛАРИ АМАЛДА

— Пахта халқимизнинг фахри, гурури. Хирмон-хирмон бўлиб уйилган пахтаимизнинг ҳар мисқолига деҳқонларимизнинг қанчадан-қанча қалб қўри, кўз нури, пешона тери сарфланган. Деҳқон чигит ерга қадалгандан ҳосилни нес-нобуд қилмай йигиб-териб олгунга қадр кечаю кундуз на ором, на тиним бўлди, кутилмаганда об-ҳаво инжиқликларига, табиятининг нотанти қилиқларига дуч келади. Барча машаққатларга буюк ирода кучи, битмас-туганмас ғайрат-шижоатини қарши қўйиб зафар қучаркан, унинг меҳнати самаралари — ана шу тоғ-тоғ «оқ олтин» хирмонлари Ватан шон-шавкати мустақамлаш ва оширишга хизмат таътигандан кўски завқу шавққа тўлиб тошади. Пахта халқимиз фаровонлигини таъминлаётган меҳнат натижасидир...

Бўка район партия комитетининг биринчи секретари Тўхтамурод Исломович Исломов ўридан шаддам туриб, шу йил ишга туширилган райком биносининг иккинчи қаватидаги кабинет дарпардаларини икки томонга суриб ташлайди, кўз олдимизда намоён бўлган кенг майдон манзарасига нигоҳимизни тортади. Бу пайт октябрь ойининг ўрталари бўлса-да, гулзорларда минг турфа гуллар яшнаб ётибди, фонтанлар жилосида товланган камалак нурлари кўзни олади. Хўв нарида, анҳорлар бўйида сувга сочларини ёйган мажнунтоллар ҳаёт мўъжизаси ҳақида сирли эртак тинглаётгандай. Унг тарафда эса бир қатор кўп қаватли бинолар қад кўтарган. Ҳашаматли маданият уйи Улуғ Октябрнинг 65 йиллигида район меҳнаткашларига тортиқ қилинди, алоқа уйи қурилиши жадал суръат билан давом этмоқда. Рўпарада, катта баландликда эса, қўлга машъал ушлаган халоскор совет жангчисининг қудратли ва салобатли монументи ана-Ватан посбонларига қўйилган ҳайкал рамзи сифатида қад ростлаган. Райком секретарининг таъкидлашига кўра, бу монумент ўз салобати жиҳатидан Мамай кўрғонида ўрнатилган ҳайкалдан сўнг Иттифокда иккинчи ўринда туради.

— Бу ерлар сайилгоҳ бўлади, меҳнаткашларнинг маданий ҳордиқ чиқариш масканига айланади, — дейди жўшқинлик билан Тўхтамурод Исломович.

Райком биноси билан даярли буташган ҳолда бир неча гектарлик майдонда бог барпо этилган. Уни Бўка аҳолиси суйиб-эъозлаб «Мингчино» деб атамоқда. Ҳақиқатан, сонсиз-саноқсиз чинорлар оҳиста шовуллаб, дилларга ором бағишлайди. Соя-салқин бог ўртасида миллий нақши бўёқлар билан жило берилган кўп ўринли серфайз клуб биноси бор. Бу маскан район меҳнаткашларини муборакбод этишга келган партия ва ҳукуматимиз раҳбарлари билан, таниқли шон, ёзувчи ва санъаткорлар билан учрашувларнинг неча бор гувоҳи бўлган. Бонинг серфайз этагида эса, доимий ҳурмат ва эъоз билан қуршалган отахонларга муҳташам чойхона қурилмоқда.

Йигирма йил эмас, балки етти-саккиз йил аввал

бу ерларда бўлган киши қисқа муддат ичида рўй берган ўзгаришлардан ҳайратланмай иложи йўқ. Район маркази ва унинг теварак-атрофларига эмас, балки ҳамма ҳўжаликларнинг, ҳар бир қишлоқ ва хонадоннинг қиёфаси ҳам давр тараққийи ва гўзаллигига монанд. Электр нури, газ, водопровод, телевизор қирмаган хонадон даярли йўқ. Район марказидан ҳўжалиқларга, у ердан дала ший-понларига бориладиган барча йўллар асфальт қилинган. Хонадонларнинг даярли ҳар иккитасидан бири енгил автомашинага аҳуд каважали мотоциклга эга. Колхозчилар, совхоз ишчиларининг уй-жой ва маданий-маиший шaroитлари муттасил яхшиланиб, талаб-эҳтиёжлари тобора тўқисроқ қандириб борилмоқда.

— Буларнинг бarchаси — ҳалол ва астойдил қилинган меҳнатнинг шарофати. «Пахтаимиз — иқболимиз» деган нақл замирида қанчалар зўр ҳикмат яширин. Партия ва ҳукуматимиз пахтакорларни машаққатли кўл меҳнатидан халос этиш, қишлоқ-қировли кунлар бошлангунча қадр ҳосилини йиғиштириб олиш учун жуда катта аҳамиятга молик ишларни рўёбга чиқармоқда. Айниқса Тошкент технологияси деб аталган жараённинг фазилат ва афзалликлари республикамиздаги бошқа область пахтакорларини ҳам ниҳоятда қизиқтириб қўйди ва бу технология муваффақият билан тобора кенгроқ жорий этилаётир.

— Тўхтамурод Исломович, ана шу технология жараёнини батафсилроқ шарҳлаб берсангиз. Унинг моҳияти ва сирини нимадан иборат? Унинг ижодкорлари кимлар?

— Бажонидил. Энг аввало, бу жараённинг туғилиши фан-техника тараққийининг самараси сифатида юзага келганилини қайд этиш лозим. Бу жараённи ташкилий суратда планлаштириб амалга ошириш ва юксак самарадорликка эришиш республикамиз партия ташкилотининг, КПСС Марказий Комитети Сибсий бюроси аъзолигига кандидат, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари ўртоқ Шароф Рашидович Рашидовнинг фаолияти билан чамбарчас боғлиқ. Район микёсида пахта тайёрлаш планларини қисқа муддатларда бажаришга муваффақ бўлаётганимизнинг боиси шундаки, биз Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг пахтаги эртаги ва серҳосил қилиб етиштириш, барча агротехника тадбирларини ўз вақтида ва сифатли ўтказиш бўйича берган кўрсатмалари ҳамда маслаҳатларига қатъий амал қилмоқдамиз. Бу жараённинг кўздан пинҳон бирор сир-асрори йўқ. Ўртоқ Шароф Рашидов Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг III Пленуми (1981 йил)да қилган докладада унинг моҳиятини жуда содда таърифлаб бундай дедилар: «Биз бу технологиянинг моҳияти тўғрисида неча марта таърифлаб олишимиз мумкин. Кўзда, баҳорда ва гўза парварishi даврида ҳамма ишларни ўз вақтида ва юқори сифатли бажариш — бу технологиядаги бош

вазифадир. Суғоришни август ойида тўхтатиш, дефолиацияни сентябрнинг бошларида ўтказиш мажбурий шартдир. Бу эса машина теримини эрта бошлаш ва бутун ҳосилни 20—25 кун ичида — ёғкин сочин бошлангунча тугаллаш имконини беради».

Районимиз ҳўжалиқларида алаҳқон ўзлаштирилган бу технология йил сайин яхши натижадор бермоқда. Масалан, бу йил планини 18 иш кунинда бажариб, ғалаба рапортига имзо чекдик. Планидан ташқари 18 минг тонна микдорда мажбурият олиб, СССРнинг 60 йиллиги шарафига Ватан хирмониغا уйган пахтаимиз 85 минг тоннадан охиб кетди, ҳосилнинг 94 проценти машиналарда териб олинди. Тошйирилган барча пахта биринчи нав билан қабул қилинди. Куйидаги қиёс ҳам эътиборга молик: агар 1976 йилда ялли пахта ҳосилдорлиги 59 минг тоннани ташкил этган бўлса, бу йил у 85 минг тоннага етказилди. Қишлоқ ҳўжалиги ишлаб чиқаришини индустриаллаштиришга йўналтирилган аграр сиёсатнинг самарасидир бу!

Район коммунистларининг раҳбари давм жўшқинлик, дам осойишталик билан, лекин катта ҳўжалиқнинг муваффақиятлари моҳиятини чуқур англаган ва истиқбол уфқларини аниқ-равшан тасаввур этган ҳолда сўзларди. Шунинг учун ҳам Тошкент технологиясига доир рақамлар мўъясаси, таҳлил ва шарҳлар асосида маъзур жараён кўз олдимизда тобора равшан намоён бўлиб борарди.

Ҳозирги пайта райоinda 18 та ҳўжалик бўлиб, шулардан 16 таси пахтачиликка, иккитаси чорвачилик ҳамда богдорчиликка ихтисослаштирилган. Биргина Ҳамза номидаги колхознинг ўзи 17 минг тонна пахта тайёрламоқда. Ҳолбуки 50-йилларда район бўйича ана шу микдорда пахта тайёрланарди. Уша пайтларда, қишинг аёли кунлари — декабрь ойининг ўрталарида ҳам теримчилар ва ҳашарчилар қорайиб ётган далаларда кезиб юрганиклири ҳеч кимга сир эмас.

Суръат йил сайин тезлашиб борди. Биргина факт: бу йил «Октябрь 40 йиллиги» колхоз областдагина эмас, бутун республика ҳўжаликлири ичида биринчи бўлиб ғалаба маррасини забт этди — 24 сентябрдаёқ пахта топириши йиллик планини бажарди. 25 сентябрда эса Фрунзе номили колхоз маррага етди. Узоққа бормай, баъзи рақамларни 1976 йилга қиёсан таҳлил этиш кўра қолайлик: пахта ҳосилдорлиги гектар бошига 26,9 центнердан ўтган йили 37,2 центнерга ўсди. Пахта йиғим-теримига машиналар ҳиссаси 16 процентга ўсди, бу йил 94 проценти ташкил бўлди. Район 18—20 кун мобайнида пахта тайёрлаш бўйича йиллик планини, 30—35 кунда эса мажбуриятни бажариши одатий ҳол бўлиб қолди. Айрим ҳўжаликлар, масалан «Октябрь 40 йиллиги», «Коммунизм», Тимирязев номили колхозлар ҳосилини анча йиллардан буён ҳашарчилар ёрдамисиз йиғиштириб олаётирлар.

Тошкент технологиясига асосан келгуси йил ҳосили учун кураш шу йилнинг ўзидаёқ, йиғим-терим тугаллангачи биланроқ бошланади. Ер ҳайдалгач, ҳар гектарга 10 тонна микдорда органик ўғит ташланади ва зудлик билан ер текисланади. Бу ҳол баҳорги суғориш ишларини жуда қисқа муддатларда амалга ошириш, чигитнинг униб чиқishi, ўсимлигининг илдиэ отишини тезлаштириш имконини беради, вегетация даврида парварishi сифатини кучайтиради.

Шу ишлар билан бир қаторда партия ташкилотлари назорати остида ҳосил учун курашинг якуловчи босқичи — йиғим-теримга ҳар томонлама ва пухта тайёргарлик қўрилади. Пахта йиғим-терим кампаниясининг икки муҳим омилли — юксак суръат ва аъло сифат масаласидир. Барча ҳўжаликлар ўтказиладиган тадбирларни ана шу асосда белгилайдилар. Маъзур тадбирларни муваффақиятли амалга ошириш ва ишни марказлаштириш мақсадида районда ва ҳар бир ҳўжаликда штаблар тузилади. Комсомол ва касаба союз ташкилотлари, район халқ контроли комитети, унинг гуруппалари ва постлари, ички ишлар бўлими ходимлари, савдо, маданий-маиший ва медицина хизмати, район матбуоти ва радиоси ходимлари ҳосил учун кураш ишига фаол жалб этилади.

Август ойининг ўнчиларидаёқ пахта майдонлари машина терими учун ажратилиб, у ерларга механик-ҳайдовчилар биркиитиб қўйилади. Бу пайта ҳўжаликларга дефолиантлар келтирилади, дефолиация воситаларининг тайёргарлиги кўздан кечирилади. Кўпчилик ўсимликларда 3—4 чаноқ очилиши билан дефолиация бошлаб юборилади. 20 августга қадр экин ерлари машина терими учун тайёрлаб бўлинадилар: далалардаги вақтинчилик ариқлар текисланади, техника учун бурилиш жойлари ҳозирланади. Бу пайтнинг ўзида пахта терим машиналарининг механик-ҳайдовчилари тайёрланади ва қайта тай-

Урганч районидаги Охунбоев номили колхознинг илгор аъзоси Ҳожар биби Дўстжонова бу йилги пахта йиғим-теримда фаол қатнашди.

Н. Шарипов фотоси

СТАЛИНГРАД ЖАНГИНИНГ УНУТИЛМАС САҲИФАЛАРИ:

Жанг олдидан қасамёд.

[1943 йил, январь]

Афсонавий 62-Армия қўмондонини генерал В. И. Чуйков ҳамда 284-ўқчи дивизия командири Батюк кузатув пунктида.

Совет қўшинларининг Сталинград жангида эришган буюк ғалабаси Улуғ Ватан урушидагина эмас, балки бутун иккинчи жаҳон урушида тубдан буррилиш ясади. Гитлернинг Сталинградни эгаллаш билан мамлакатимиз ҳаёт-мамоти учун муҳим сув йўли бўлган Волгани қўлга олиш ҳақидаги манфур нијати чилпақка чиқди. Дushmanнинг 330 минглик қўшини тор-мор қилинди. Тарихий ғалабани таъминлашда мислсиз жасорат кўрсатган 62-армия қўмондонини, генерал В. И. Чуйковнинг таъбирича, Сталинградда ҳар бир қарчирер учун, ҳар битта ғишт ва тош учун аёвсиз жанг олиб борилди.

Дон fronti қўшинлари 1942 йил 2 февралда Сталинград районида генералфельдмаршал фон Паулюс қўмондонлигидаги 6-армиянинг қолган 91 минглик қўшинини асир олдилар.

Аёвсиз жангларда барча миллат фарзандлари — рус ва украин, ўзбек ва тожик, қozoқ ва қирғиз, озарбойжон ва грузин — ҳамма бир жон-бир тан бўлиб курашдилар.

Қўшинларимизнинг Сталинграддаги жасоратига бутун жаҳон қойил қолди. Мисли кўрилмаган бу афсонавий қаҳрамонлик ўша вақтдаёқ бизнинг қудратимизни, ғалабага бўлган қатъий ишончимизни бутун дунёга намоиш қилган эди.

Халқимиз тарихий Сталинград ғалабасининг 40 йиллигини Улуғ Ватан урушининг жанговар қаҳрамонлик байрами сифатида кенг нишонламоқда.

УРА! ҒАЛАБА!!

[Ўзбек йигити Нуъмон Анорқулов ва украин йигити Ф. Олешко. 1943 йил, февраль].

МОСКВАДА ЎЗБЕК ИСТОН КУНЛАРИ

СССРнинг

60 йиллиги

Совет халқи, жумладан, Ўзбекистон меҳнаткашлари Улуғ Октябр социалистик революциясининг 65 йиллигини халқ ҳўжалигининг барча соҳаларида эришган буюк ғалабалар билан нишонладилар. СССРнинг 60 йиллиги эса бепоеён Ватанимизда бунёдкорлик фаолияти билан машғул юздан зиёд миллат ва элатларнинг дўстлиги ва биродарлиги тантанаси тарзида ўтаётир. Ҳа, жонажон Коммунистик партиямиз раҳнамолигида ягона оила бўлиб бирлашган қардош республикаларнинг тарихан жуда қисқа муддат ичида босиб ўтган шонли йўли яратувчилик руҳи билан, туб ижтимоий-иқтисодий ўзгаришлар, мислсиз зафарлар билан белгиланади. СССР ташкил топганлигининг 60 йиллиги муносабати билан Ватанимиз пойтахти Москвада ўтган Ўзбекистон кунлари ана шу ғалабаларнинг яна бир чинакам намоиши бўлди.

Москва шаҳрининг Жданов ва Люблин районлари меҳнат коллективларининг вакиллари Домодедово аэропортида республикамиз делегациясини самимий кутиб олдилар. КПСС Жданов район комитетининг биринчи секретари П. Е. Дикарев ҳамда Ленин комсомоли номидаги Автомобиль заводи тоқари, РСФСР Олий Советининг депутаты Н. А. Махонин ўртолқар меҳмонларни муборакбод этдилар. Улар Бутуниттифоқ Халқ Хўжалиги Ютуқлари Кўргазмасидаги Ўзбекистон кунлари совет халқлари бузилмас дўстлиги, қардошлиги байрамга, Совет ҳокимияти йиллари ичида республика эришган буюк муваффақиятларнинг кўригига айланишига сиздиқилдан ишонч билдирдилар.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг секретари О. У. Салимов самимий кутиб олганликлари учун москвалиларга миннатдорчилик билдириб, делегациянинг ҳар бир аъзоси Ватанимиз пойтахтида ўтажак тантаналарда республика аъзоси сифатида иштирок этаятганидан беҳад хурсанд эканлигини таъкидлади.

Совет халқи аъзойиб анъаналарга ҳаммаша содиқ — бирор муҳим ишни режалаштираётганида фикран дохийимиз Ильич билан маслаҳатлашади. Шунинг учун ҳам Ўзбекистон делегацияси Қизил майдонни зиярат қилиб, В. И. Ленин Мавзолейига гулчамбарлар қўйди. Алвон лентада «В. И. Ленинга Ўзбекистон ССР делегациясидан» деган ёзув бор эди. Шундан сўнг делегация аъзолари «В. И. Лениннинг Кремлдаги кабинети ва квартираси» музейида, В. И. Ленин Марказий музейида бўлдилар.

Делегация аъзоси — машҳур механизатор, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони, СССР Олий Советининг депутаты Энвер Алиев бундай деди:

— Мен Москвага тез-тез келиб турман. Ҳар гал, албатта, Мавзолейни, дохийимизнинг Кремлдаги кабинетини зиярат қиламан. Ильичга эришилган муваффақиятлар ва ютуқлар ҳақида фикран ҳисоб бераман.

Делегация аъзоларининг деярли ҳаммаси ана шундай туйғуни бошдан кечирдилар. Улар республиканинг энг яхши ўғил-қизлари сифатида Москвага ташриф буюрган ишчи ва пахтакорлар, фан ва маданият арбоблари, партия, совет, хўжалик раҳбарларидир.

Бутуниттифоқ Халқ Хўжалиги Ютуқлари Кўргазмасидаги йирик павильонлардан бирида «Ягона оилада» деб номланган ва СССР ташкил топганлигининг 60 йиллигига бағишланган юбилей кўргазмаси очилди. Бу ерга қўйилган турли-туман экспонатлар Совет Иттифоқининг 60 йил давомида эришган му-

ваффақиятларини таъсирчан ҳикоя қилади. Партиянинг ленинча миллий сийсвати тантанаси, барча иттифоқдош республикалар экономикасининг дўстлик ва қардошлик оиласида топган ривожни кўргазмада яққол намоён бўлди.

Ўзбекистон ССРга бағишланган экспозиция кўргазма меҳмонларида серкўёш ўлкамизнинг бугунги камоли тўғрисида тўла-тўқис тасаввур ва қониқиш ҳосил қилди. «Ягона оилада» юбилей кўргазмаси матбуот конференциясида Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосари М. Т. Турсунов Совет ҳокимияти йиллари ичида республика меҳнаткашлари эришган ютуқлар, КПСС XXVI съезди қарорларини рўйбга чиқариш учун амалга оширилаётган ишлар ҳақида журналистларга батафсил сўзлаб берди. Дарҳақиқат, бугун Урта Осиё саноати маҳсулотларининг тўртдан уч қисми Ўзбекистон ССРга тегишлидир. Республикамизда ҳозирги замон саноатининг ўнлаб соҳаларини ўзида муҷассам этган 1600 дан зиёд йирик корхоналар мавжуд. Металлургия, машинасозлик ва асбоб-уқсунасозлик, қудратли энергетика, кимё ва газ саноати йилдан-йилга ўз имкониятлари миқёсини кенгайтириб бораётир.

Бу эса Ўзбекистон меҳнаткашларининг ижтимоий ва иқтисодий соҳаларда эришяётган катта муваффақиятларининг аниқ мисолидир.

Делегация аъзолари Москвада ўтказилган ҳар бир кун унутилмас воқеаларга, шодиёна учрашувларга бой бўлди. Ўзбекистон ССР делегациясини КПСС Марказий Комитети Сийсий бюросининг аъзоси, КПСС Москва шаҳар комитетининг биринчи секретари В. В. Гришин қабул қилди. Уртолқ В. В. Гришин ўн биринчи беш йиллигининг дастлабки йилларида пойтахт меҳнаткашлари қўлга киритган ютуқлар, СССРнинг 60 йиллиги шарафига қизгин давом этган социалистик мусобақа ҳақида сўзлади. Москва шаҳар партия ташкилотининг КПСС XXVI съезди тарихий қарорларини амалга ошириш, КПСС Марказий Комитетининг ноябрь (1981 йил) ва май (1982 йил) Пленумлари қарорларини ҳаётга татбиқ этиш учун меҳнат коллективларини сафарбар қилишдаги тажрибалари билан таништирди, Москва коммунистлари ва барча меҳнаткашлари номидан Ўзбекистон меҳнаткашларига коммунистик қурлиш соҳасида янгидан-янги зафарлар тилади.

Пойтахт меҳнат коллективлари билан Ўзбекистон делегацияси аъзоларининг учрашувларига бағишланган тантанали кеча ниҳоятда мураккаб ўтди. Кечани Бутуниттифоқ Халқ Хўжалиги Ютуқлари Кўргазмаси директори вазифасини бажарувчи К. П. Черилев очди. Совет Иттифоқи ва Ўзбекистон ССРнинг Давлат гимнлари янгради.

Совет ҳокимияти йиллари давомида республиканинг босиб ўтган шонли ва мазмундор йўллари ҳусусида Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг секретари О. У. Салимов маъруза қилди. Қудратли индустрия ва юксак тараққиёт этган қишлоқ хўжалиги, йилдан-йилга ривожланиб бораётган пахтачилик, ўнлаб илмий муассасалар ва халқ маорифи шабобчалари, соғлиқни сақлаш, маданият даргоҳлари, қирқдан зиёд олий ўқув юртлири — буларнинг барчаси Ўзбекистон ССРнинг бугунги кунига фойда бағишлаётганлиги, КПСС Марказий Комитетининг май (1982 йил) Пленуми маъқуллаган Озиқ-овқат программасини бажариш Ўзбекистон коммунистларининг, барча меҳнаткашларининг диққат марказида турган муҳим масала эканлигини, пахтакорлар, қорвадорлар, ишлаб чиқариш новаторлари ўз зиммалари-

га оширилган мажбуриятлар олиб, янада юксак марралар сари интилаётганликларини таъкидлади.

Ўзбекистон ССР Фанлар академияси Тарих институтининг директори, Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг муҳбир аъзоси М. Охунова республика олимларининг илм-фан тараққиётига қўшаётган ҳиссалари ҳақида гапирди.

Москваликлар номидан қардош республика вакилларини КПСС Люблин район комитетининг биринчи секретари А. К. Жидков табриклади. У пойтахтдаги районнинг Ўзбекистон корхоналари билан мустаҳкам алоқалари ҳақида ҳам батафсил тўхтади. Киров номидаги 1-Москва соатсозлик заводининг пардозловчиси, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони А. П. Евстигнеев ҳам Ўзбекистон пойтахти ишчилари билан ўнлаб йиллар давом этиб келаётган самарали алоқалар ҳусусида тўқилганини сўзлади.

Ўзбекистон делегациясига Бутуниттифоқ Халқ Хўжалиги Ютуқлари Кўргазмасининг Фахрий ёрлиғи ва эсдалик медалли топширилди.

Қардошлик ва дўстлик байрамининг яна бир саҳифаси ҳақида ҳаяжонланмасдан сўзлаб бўлмайди.

— Бугунги кунда биз, Москвага ташриф буюрган Совет Ўзбекистон вакиллари буюк Россияга, улуғ рус халқига, рус адабиётига ўзимизнинг меҳр ва ҳурматимизни изҳор этмай туролмаймиз,— деди Союзлар уйининг Колонна заллида ўзбек шеърини кечасини очар экан Ўзбекистон Ёзувчилар союзи правленесининг биринчи секретари Сарвар Азиев.

СССР Ёзувчилар союзи правленесининг секретари С. Баруздин бошқарган мушоирада Зулфия, Шукрулло, Ҳамид Фулом, Эркин Воҳидов, Гулчехра Нуруллаева, Римма Казакова, Омон Матжон, Евгений Евтушенко, Андрей Дементьев, Ибройим Усупов, Пулат Мўмин ва бошқа адиблар иштирок этдилар. Ленин партиясини, СССР халқларининг буюк дўстлигини, бунёдкорлик меҳнатини мадҳ этувчи шеърлар рус ва ўзбек тилларида жаранглади.

Меҳмондўст Москвада беш кун давомида бўлган самимий ва мазмундор учрашувлар, Москвавет Ижроия комитетида, Жданов ва Люблин районларида, Ленин комсомоли номидаги автозаводда, подшпиник заводиди кадрдон дўстлар даврасида кечган онлар сира унутилмасди. Шунингдек, республикамиз вакилларини СССР Ёзувчилар союзи правленесининг биринчи секретари, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Г. М. Марков, СССР Министрлар Совети Кинематография давлат комитетининг раис Ф. Т. Ермаш, бошқа ижодий союзнарнинг раҳбарлари қабул қилдилар. СССР Давлат план комитети, Марказий Архитекторлар уйи, Бутунроссия театр жамияти, ДТ эллар билан дўстлик ва маданий алоқа совет жамиятлари союзида ҳам самимий учрашувлар бўлиб ўтди.

Ҳа, инсон орзу-умидларининг, зиг эзгу ниятларининг рўйбга чиқишини таъминловчи битмас-туганмас чашма, бу — совет халқларининг буюк қардошлигидир. Ватанимиз пойтахти Москвада, Бутуниттифоқ Халқ Хўжалиги Ютуқлари Кўргазмасида катта муваффақият билан ўтган Ўзбекистон кунлари бунинг ёрқин далилидир. Ана шу кунларнинг ёрқин хотираси унинг иштирокчиларида ҳам, москваликлар ёдида ҳам бир умр ўчмас бўлиб муҳрланиб қолади.

Раҳимжон СУЛТОНОВ

Москва

АСАЛАРИЧИЛИККА РИВОЖ!

Одатда, шифобахш неъматларнинг кўпчилиги, масалан, зирк каби, таир ўт-ўланлар аччиқ таъмига эга. Асал эса ҳам ширин, ҳам шифобахш. Табобат илмининг бобокалони Абу Али ибн Сино ўзининг «Тиббонунлари» китобида шундай ёзади: «Асал аъзоларимиздаги суяклик ўтказувчи томиларни кенгайтириш ва гозалаш хусусياتига эга. У ички аъзолардаги фасодни ҳайдаб чиқарадиган нарса... Асал кўз хиралашишига ҳам дори... Томоқ оғрини ҳам даволайди».

Ота-боболаримиз минг йиллардан буён бу неъматларни эъозлаб келишган. Асал минг хил дардга даво, асал айнимас деган нақллар халқимиз онига сингиб кетиши бежиз эмас.

Ҳўш, бизда асаларичиликнинг аҳоли қандай? Уни ривожлантириш имкониятлари каттами? Кейинги йилларда республикамизда бу шифобахш ва лаззатли неъматни кўплаб етиштириш учун анчагина ишлар қилинди. Зеро, республикамизнинг табиий иқлим шароити асаларичиликни ривожлантириш учун қулай. Заҳорнинг эрта бошланиши, ўсимликлар ўсиш даврининг узоқ давом этиши, қуёшли кунларнинг кўпчилиги асаларининг сермахсул бўлишига имконият яратди. Оташын шоиримиз (амид Олимжон серқуёш диёримиз «Бунда ари келтиради бол» деб аърифлаганда жаннатмакон ўлкасининг ана шу бетакрор фазилатларига нисбат берган бўлса ажаб эмас. Бизда Иттифоқимизнинг Кавказ, Молдавия ва Украинадаги асаларичилик хўжаликларига қараганда 20—30 кун илгари маҳсулот олинади.

Ҳозир республикамизда асаларичилик хўжаликлари ихтисослаштирилмоқда ва марказлаштирилмоқда. Айни пайтда Ўзбекистон Асаларичилик алоати бирлашмасига 35 та асаларичилик хўжалиги уюшган. Кейинги йилларда республикамизда асаларичиликни ривожлантиришга аниққас хши эътибор берилмоқда. Биргина 982 йилнинг ўзида 13 та ихтисослашган хўжалик ташкил этилгани унинг ёрқин далилидир. Асаларичиликни ривожлантириш учун асаларичиликни ривожлантиришга аниққас хши эътибор берилмоқда. Биргина 982 йилнинг ўзида 13 та ихтисослашган хўжалик ташкил этилгани унинг ёрқин далилидир. Асаларичиликни ривожлантириш учун асаларичиликни ривожлантиришга аниққас хши эътибор берилмоқда.

Олимларнинг ҳисоб-китобларига кўра, асалари асралаётган хўжаликларда пахта ҳосилдорлиги гектарига 3,5—4 центнер, олма, шафтоли, олча ҳосили қарийб 20 центнерга, беда ҳосилдорлиги эса 40 центнерга ортади. Чунки асаларилар, ҳали айтганимиздек, бол йиғиш жараёнида экинларни табиий чаглайдилар.

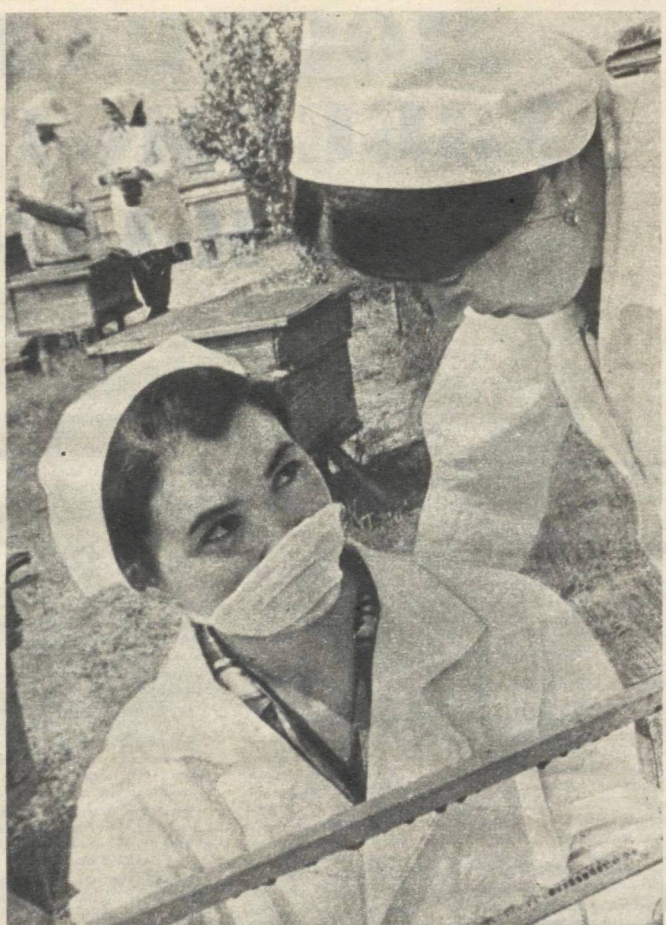
Республикамизда асаларичиликни ривожлантиришга муносиб ҳисса қўшган илгор асаларичиларнинг сафи тобора кўпаймоқда. «Богот» асаларичилик совхозидан Д. Раҳимов, «Андижон» совхозидан Н. Савчук, «Жиззах» совхозидан В. Шапилов ва бошқалар ана шундай тажрибали болчилардир. Улар асалари уяларини муттасил кўпайтириб, ҳар уядан 60—70 килограмм бол йиғиштириб олмақдалар.

Республикамизда асаларичилик саноат негизда ривожлантирилмоқда. Асаларичилик хўжаликлари ҳозир махсус павильонларга, техника ва транспорт кучига эга. Ҳар бир хўжаликда кўчма павильонлари 20—30 тага етказиш учун ҳаракат қилинмоқда.

Юқорида биз асалариларнинг пахтачиликка фойдаси ҳақида гапирдик. Лекин бу икки соҳани яхшироқ уйғунлаштириш учун қатор муаммоларни ҳал этиш лозим. Ҳозир ҳамма колхоз ва совхозлар ҳам ҳашаротга қарши биологик кураш усулига тўла ўтгани йўқ. Албатта, табиий ўзига яраша объектив ва субъектив сабаблари бор. Баъзи пахтакор хўжаликларнинг раҳбар ва мутахассислари ўзларига ёндош бўлган асаларичиларни огоҳлантирмасдан кўза зараркундаларига қарши заҳарли дори-ворларни ишлатмоқдалар. Бу эса ўша жойларда асалариларнинг заҳарланишига сабаб бўлаётди.

Ҳозир республикамизда асаларичилик жиҳозлари тейёрланадиган завод қурилмоқда. Бу, республикамизда асаларичиликни янада ривожлантириш учун янги имкониятлар туғдиради.

СССРнинг 1990 йилгача бўлган даврга мўлжалланган Озиқ-овқат программасида асал етиштиришни анча кўпайтириш, саноат асосида ихтисослаштирилган асаларичилик

Совхоз лаборантлари М. Эшметова (чапда), М. Ражабова она асалари «сути»ни йиғиштирмоқдалар.

хўжаликларини ва асалари қўтилари қўйилган майдонларни вужудга келтиришни давом эттириш, томорқа асаларичилигини ривожлантиришга кўпроқ эътибор бериш кўзда тутилган. Бу, табиийки, республикамиз асаларичилари зиммасига катта

масъулият юклайди. Ун биринчи беш йиллик охиригача республикамизда ихтисослашган асаларичилик совхозлари 52 тага етади. Ўз-ўзидан маълумки, бу нарса асал ишлаб чиқаришни янада кўпайтиришга имкон яратди.

Республикамиз асаларичилиги ҳозирнинг ўзидаёқ кенг миқёсларга эга бўлаётди. Масалан, Ўзбекистон Асаларичилик саноат бирлашмаси системасидаги совхозларнинг маҳсулотидан Одесса Фармацевтика заводинга ва Москвадаги «Колос» ишлаб чиқариш бирлашмасига, Тошкент вакцина ва зардоб илмий-тадқиқот институтига жўнатилмоқда. Югославиядаги Фармацевтика заводига ҳам Ўзбекистон асалидан шифобахш дорилар тайёрлашда фойдаланилаётди.

Республикамизда ва шунингдек Иттифоқимизда етиштирилаётган асалнинг бир қисмидан медицина саноатида ҳам фойдаланилмоқда.

Шу йил октябрь ойининг бошларида асаларичиларнинг Хоразм об-ластинда бўлиб ўтган Бутуниттifoқ семинарида асаларичиликдаги илгор тажрибалар ўртоқлашилди. Семинар қатнашчилари икки мартадан бери асаларичиларнинг Бутуниттifoқ курси голиби бўлган хоразмлик асалчиларнинг ишлари билан қизиқиб танишдилар.

Ишонимизки, республикамиз асаларичилари ўз ишларини КПСС Марказий Комитети май Пленуми қарорига биноан, Озиқ-овқат программасида белгиланган вазифалар асосида ташкил этиб, аҳоли эҳтиёжи учун зарур бўлган хуштаъм ва шифобахш маҳсулотни янада кўпайтирадилар.

«Ботқол» қимиз-асаларичилик совхозининг асаларичи зоотехниги С. Комилов (чапдан) ва совхоз директори Т. Саидхамедов асалари уяларини кўздан кечирмоқдалар.

В. Баскаков ва К. Тошпўлатов фотолари

Шўҳрат ЖАББОРОВ

«ГУЛЛА-ЯШНА, НАВОЙНИ ЯРАТГАН ЎЛКА!»

МИХАИЛ ШОЛОХОВ ҲУЗУРИДА

Ленин мукофоти лауреати Георгий Марков таъкидлаганидек, «Михаил Шолохов ўзининг муттасил ва қизғин ишнини революциямиз тонгида, Совет давлатининг тикланиш даврида бошлаган ёзувчиларнинг шоили авлодига мансубдир. Совет халқи тарихи билан Шолохов номидан ҳам узвийроқ боғланиб кетган бошқа бир номин топши қийин. Совет халқи тарихининг ҳамма босқичларида Михаил Александровичнинг овози бутун қудрати билан янграб турди, курашга, совет халқини социализм ва коммунизм галабасига элтишга ёрдам берди...»

...12 сентябрь тонги. «ЯК-40» самолёти Дон замини узра парвоз этмоқда. Самолёт қанотлари остида улғувор Дон кумуш камар бўлиб тўлқинланади. Пулат қуш бизни гоҳ оч сарғиш чўллар, гоҳ зангори далалар, боғлар ва узумзорлар, хўторлар ва станицалар устидан олиб ўчади.

Самолёт аста-секин ерга яқинлашади ва қарағайзор устида доира ясаб, Вёшенск аэропорти бетон

йўлакчасига кўнади. Орадан ҳеч қанча вақт ўтмай, мени Вёшенск район партия комитети биринчи секретари Николай Александрович Булавин ўз хонасида қабул қилади. Энг аввало Шолоховнинг сиҳат-саломатлигини сўрайман. «Анча яхши бўлиб қолди». Буни эшитиб, кўнглим жойига тушади. «Михаил Александрович қабул қила олармикан?!»,— дейман Булавинга. «Бугун қайдам... Унинг ҳузурига Волгограддан меҳмонлар келишган. Эртага Шолохов сизни қабул қилар, деб ўйлайман. Ҳозир меҳмонхонага бориб, дам ола қолинг»,— дейди у меҳрибонлик билан.

Юкимни меҳмонхонада қолдирману кечгача Вёшенсканинг кенг, раvon кўчаларини, тинч Доннинг чап соҳилидаги Шолоховнинг бюсти ўрнатилган жойни, Михаил Александрович турли йиғин-мажлисларда бир неча марта нутқ сўзлаган, 1967 йили биринчи космонавт Юрий Гагарин сўзга чиққан ва унинг хотирасига ёдгорлик қўйилган станица майдонини кезаман. Азим дарахтлар шохлари орасидан Советлар уйи, кутубхона, станица ибодатхонаси гumbазлари кўриниб туради...

...Янаги кун эрталаб Булавин билан биргаликда Шолохов уйига келдик. Биз билан бирга Волгоград трактор заводи директорининг ўринбосари Николай Михайлович Будько ҳам бор эди. У Шолоховга Волгоград меҳнаткашларидан салом келтирганди.

Кўча эшиги ғийқиллаб очилди. Кўз олдимизда кузнинг олтин рангларига чайилган дарахтлар билан ўралган файли ҳовли намоён бўлди. Зиналардан иккинчи қаватга кўтарилиб шинам, нури хонага киримиз. Михаил Александрович Шолохов креслода ўтирибди. У майин жилмайиб ҳаммамизга қўл узатади, сўнгра илқ табассум билан ўтиришга таклиф этади.

— Соғлиқларингиз қалай, Михаил Александрович,— деймиз энг аввало бараварига. Чунки у яқинда оғир бетобликини бошидан кечирганлигини билар эдик.

— Ёмон эмас. Аста-секин тuzал-япман,— дейди у.

Шундан кейин Михаил Александрович Волгоград тракторсозларининг турмуши ва ҳаётини суриштирди, машиналарнинг янги маркалари,

двигатларининг қувайти, қабнади ги қулайликлар ҳам унда қизиқи уйғотади.

Шундан кейин ёзувчи менга юзланди:

— Тошкентдан дейсизми? Жу, сози! Бу шаҳар ҳақида ҳамкасблари ва дўстларимдан куп нарса эшитганман. Тошкентнинг қиёфаси жуда ўғариб кетган бўлса керак-а?

— Ҳа, жуда-жуда. Сиз Тошкент ҳеч бўлмаганмисиз?

— Афуски, бўлмаганман. Олм отада бўлганман, Тошкентга эса, афсуски, ҳеч йўлим тушмаган.

— Дарвоқе, Михаил Александрович, яқинда Тошкент ўзининг 200 йиллигини нишонлайди.

— Шундай денг-а. Қачон экан?

— Мен тошкентликларни бунда ажойиб юбилей билан чин дилда табриқлайман. Қалай, зилзила бош ташвишлантирмаяптими?

— Гоҳ-гоҳ қимирлаб туради. Аммо кейинги пайтда «ҳазиллашини» тўхтатганга ўхшайди.

— Тошкентликлар билан ҳазиллашми яхши оқибатларга олиб келмалигини англаган бўлса керак-да!

— Ҳа, шундай кўринади...

— Ҳўш, янги қурилишлар қалай?

Кўп қуряпсизларми?

Мен Михаил Александрович поётахтимизнинг янги қурилишлар ҳақида, куркам массивлар, шаҳар фахри бўлган В. И. Ленин майдон ва доҳий музей филиали ҳақида замонавийлик миллий анъаналар билан узвий бирикиб кетган ўзига хо меъморчилик ҳақида фахр-ифтихо билан сўзлайман.

— Кўп қаватли бинолар ҳам кўрми?— сўрайди Шолохов. Сигарет тутуни унинг мундштугидан кўкка ўр малайди.

— Жуда кўп. Масалан, ўн етт қаватли «Матбуот уйи» бор. Уни қурилганига тўққиз йилча бўлди. Олпоқ мрамр билан қопланган. Яқинда эса курувчилар 23 қаватли «Москва» меҳмонхонасини фойдале нишга топширишди. У Урта Осиёда энг баянд бинодир.

— Бу жуда зўр-ку!

— Бундан ташқари, баяндлиг тўрт юз метрга яқин бўлган янги телеминара қурилиши ҳам тугаллан моқда.

— Яшанглар...

Шундан сўнг Михаил Александрович шаҳар аҳолиси билан қизиқди. Мен унга Тошкент аҳолиси яқинда икки миллионга етишини айтман.

— Транспорт масаласи қалай?

— Ҳозир бизда метро ҳам бор.

Михаил Александрович.

— Метро дейсизми? Жуда ҳал сози!

— Ҳозирча, Михаил Александрович, метронинг биринчи навбат ишлаяпти. Биласизми, тўртта станция шoir ва ёзувчилар номи билан аталган: Пушкин, Горький, Ҳамза Ҳамид Олимжон... Иккинчи навба қурилишида эса станциялардан бири Алишер Навоий номи билан аталади.

— Ҳа, Навоий,— буюк шoir!

— Михаил Александрович, 1967 йилда Тошкентда ўтказилган халқаро адабий симпозиум қатнашчиларига йўллаган мактубингизда Навоийнинг қуйидаги мисраларини келтирган эдингиз:

Одами эрсанг, демагил одами,

Онким, йўқ халқ ғамидин ғами.

— Ҳа, келтирган эдим. Бу бежик эмас. Алишер Навоий улғу муҳаббатга сазовор. У меҳнат ва муҳаббат куйчиси сифатида ўз халқининг донишмандлигини мангуликка муҳрлади. У чиндан ҳам буюк шoir!

Шундан кейин Михаил Александрович мендан ўзбек адабиётининг бугунги куни ҳақида завқ билан суриштира бошлайди. Мен уни Уйғун Комил Яшин, Назир Сафаров, Зулфия, Раҳмат Файзий, Ҳамид Гулом Саид Аҳмад, Мирмуҳсин, Шукрулло Асқад Муҳтор, Одил Ёкубов, Пиримқул Қодиров, Рамз Бобожон, Эркин Воҳидов, Абдулла Орипов ва бошқа

«Кўйиб қўйгандек ўзбекнинг ўзи», деб ҳазиллашди буюк адб...

Ленин мукофоти лауреати, икки марта Социалистик Меҳнат Қадрамоҳи ёзувчи Михаил Шолоховга турғили юртида ўрнатилган бюст.
Автор фотоси

Бундан ўн йил муқаддам М. А. Шолохов «Бузилмас Иттифоқ» деб номланган тўллагма ёзган сўзбоши-сида янги коммунистик жамият қурилишини қуркам бинонинг бунёд этилиши билан қиёслаган эди. Унинг таъкидлашича, агар ана шу образли иборадан фойдаланадиган бўлсак, СССРнинг барпо этилиши ҳам ўзига хос улғувор қурилишдир. Аммо бу бино бунёдкорининг меъморчилик даҳоси қанчалик гўзал ва улғувор бўлганлиги ҳақида ўйлаб қўрганимиз-сиз? Бу улғувор иншоотнинг барпо этилишига инженерлар қўшган иккид фидр нақадар ажойиб эканлиги, қурувчи ишчиларнинг миллионлаб ақлли меҳнаткаш кўллари бу бинога қанчалик ғайрат-шижоат ва меҳнат сарфлаганини ўйладикми? Бинонинг ўзини? У замонлар ва айрон қилувчи ўзгаришларга қанчалик чидамли, зилзилаларга тўла бардошлими, ҳар қандай офатлардан омон чиқа оладими?

Бинонинг мустақамлиги фақатгина замонлар билан эмас, баъзан бошдан кечиришга тўғри келадиган фалокатлар билан ҳам синалади. Сўнгги уруш бизга ёпирилган ана шундай улкан фалокат эмасмиди? Аммо кўп миллатли қардошларча бирлик ва йигит-қизларнинг биргаликда тўкилган қони билан мустақамланган СССР бу оғир синовга бардош берди ва ундан янада пишиб, кучга тўлиб чиқди... Михаил Александровичнинг ана шу сўзларини ўзига эсла-таман.

— Ҳаммамиз, барча дўстларимиз, ҳатто душманларимиз ҳам эндиликда халқларимиз дўстлигининг асоси қанчалар мустақам ва бузилмаслигига, уларни бирлаштириб турган қардошлик алоқалари қанчалар буюк эканлигига яна бир бор ишонч ҳосил қилдилар,— дейди ёзувчи.

— Михаил Александрович, баъзида ҳарбий мавзуда ёзадиган гап қолмади, деган фикрни зийитиш мумкин. Бу ҳақда Сиз нима дея olasиз? — Бундай овозлар уруш даҳшатлари ҳеч қачон уйи оstonасига йўламаган мамлакатларда қулоққа чалинмоқда. Бу тушунарли. Ҳеч ким урушда бизнинг мамлакатимиз, бизнинг халқимизчалик улкан йўқотишга дуч келмаган. Биз, ёзувчилар ҳеч қачон бу жасоратни унутмаслигимиз керак. ...Ўзбек таомилига кўра, Михаил Александровичга тўн кийдириб, белига қийик боғладим, бошига дўппи кийгаддим. «Қуйиб қўйгандек ўзбекининг ўзин», деб ҳазиллашди у...

Саммиий хайрлашдик. Лекин кўнглимда Михаил Александровичга айтадиган гапларим, саволларим жуда кўп, бу улғу, айна пайтда содда ва камтар одам билан яна, яна суҳбатлашгим келади. Адиб менинг мударомини ҳасослик билан сезади-де: «Сиз ҳали бу ерда бўласизми!»— деб сўрайди. «Яна бир-икки кун юргим бор. Хузурингизга тағин келсам мумкинми?» деб беихтиёр сўрайману хижолат чекиб, қизариб кетаётганимни ўзим сезаман. «Албатта келинг!»— деб кулимсирайди Шолохов...

...Тушдан кейин ёмғир сезалаб ўтди. Кейин офтоб булутлар орасидан ярқ этиб кўринди, ёмғир ювиб ўтган дарахт учаларини ялиқлантирди, зеб берилган, тилда суя югуртирилгандек ялтираётган тунука томларни, қачонлардир ҳарбий хизматга қақирилган казаклар, жумладан, Григорий Мелехов ҳам қасамёд қилган станица черкови куббаларини жилолантириб юборди...

Кечга яқин кўнгирак бўлиб қолди. Адибнинг котиби — Михаил Власович Коношин роппа-роса соат еттида етиб келишим кераклигини — Шолохов кутаётганлигини айтди. Юрагим уриб кетди. Тўрчисини айтганда, кеча: «Михаил Александрович кўнгли учун: яна келинг, деб таклиф этди», дея ўйлаган эдим. Қарагинг... Шодлигимнинг чеки йўқ эди...

...Кейинги куни суҳбатимиз яна Ўзбекистон ҳақидаги завқли суҳбатдан бошланди. Ававалига Михаил Александрович Вёшенск район партия комитети сўретаридан галла ўрими қандай кетаётганлиги ҳақида сўраб-суриштирди. Галлакорларнинг ташвишлари, уларнинг эҳтиёжлари ёзувчи ва депутатни ҳамиша тўкинлантиради. Сўнгра Шолохов тўсатдан сўраб қолди:

— Пахтакорларимиз иши қалай кетаяпти? Об-ҳаво биздагига ўхшаб кисталган қилмаяптими?

— Шунанқаси ҳам бўлиб туради. Бу йил бизда куз эрта келди. Узи-

билан талаб этади, унинг қалами, меҳнати, санъати нимага ва кимга хизмат қилаяпти? Долзарб муаммоларни ҳал қилишда ҳаммамизнинг қизгин иштирок этишимизни давр тақозо этмоқда, деб ёзган эдингиз...

— Мен ҳозир ҳам бу сўзларни такорлашим мумкин.

— Михаил Александрович, Сизнинг асарларингиз 30-йиллардан бошлаб ўзбек тилида кўплаб нашр этиляпти. Асарларингизнинг саккиз жилдиги ўзбек тилида босилди. Улар аллақачон республикамиз ўқувчиларининг энг севимли китоблари бўлиб қолган. Шароф Рашидович Рашидов шундай ёзганиди: «Бирок очингани айтганда, Қизилқум яйловлари сўзга чечанлиги ва безор шумлиги учун Шўқур бобо деб лақаб олган кекса чўпонга дуч келганда вужудингиз аллақандай ҳаяжон қамраб олади. Умуман ҳалқ эътирофи эмасми бу?» Бахтимизга узоқ йиллар соғ-саломат яшанг, Михаил Александрович.

— Чин қалбдан миннатдорман. Республикаингизнинг меҳнаткаш ва доно халқига қувонч тилаيمان. Навоийни яратган заминга бахт ҳамиша ҳамроҳ бўлсин!

Хайраша туриб Михаил Александрович ёзувчи ва жамоат арбоби Шароф Рашидович Рашидовга ўзининг дастхати ёзилган икки жилдик китобини етказишимни сўрайди. Кейин менга ҳам китоб совға қилади.

Михаил Александрович билан суҳбат.

В. Чумаков фотоси

нигз биласиз, Ўзбекистон 6 миллион тоналлик маррага етганига анча бўлди. Шу юбилей йилида пахтакорларимиз Ватанини янада юксак ҳосил билан қўвонтиришга қарор қилишган. Албатта, об-ҳаво дом ҳам қулай бўлавермайди. Аммо пахтакорларимиз ҳар доимгидек катта жасорат кўрсатадилар. Йигим-терим суръати кундан-кунга ошиб борапти...

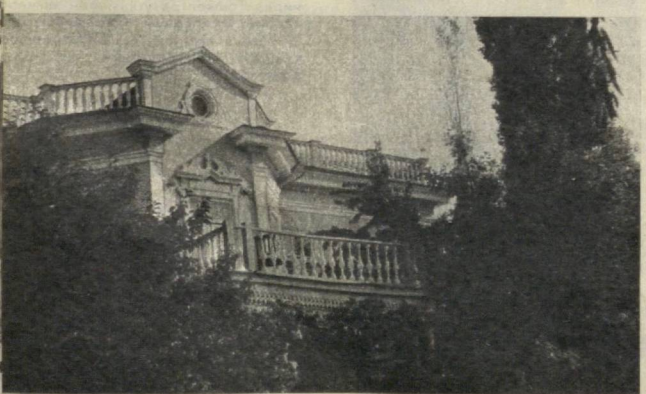
— Янги ерлар ўзлаштириш соҳасида қандай ишлар қилинаётибди? — Маълумингизки, Мирзачўл тўла-тўқис ўзлаштириб бўлинди. Эндиликда Жиззах ва Қарши чўлларини ўзлаштириш мақсадида катта ишлар амалга ошириляётибди.

— Сув масаласи қандай? — Жиззах чўлларини Сирдарёдан сугораётимиз...

Михаил Александровичга Жиззах чўлларида Сирдарё сувини 175 метргача кўтариб берадиган қудратли станциялар қуриляётгани ҳақида, янги каналлар, янги пахтазорлар тўғрисида сўзлаб бердим.

— Михаил Александрович, Тошкентда ўтган халқаро адабий симпозиум қатнашчиларига йўлланган мактубингизда бизнинг олдимизда турган масалалар ҳар бир маданият арбобидан: «Сиз ким билансиз?» деган саволга жавоб беришни қаътият

Ҳамюртлари Шолохов билан фахрландилар, уни чинакамига севадилар. Станицанинг марказий кўчаси, райондаги совхозлардан бири Шолохов номи билан аталшиш ҳам шунини кўрсатади. Шунингдек, «Тинч Дон» ва «Очилган кўрик» совхозлари клуб бор. Район кутубхоналарида, клубларида, маданият уйларида, мактабларида Шолоховнинг ҳаёти ва иккиди, ижтимоий фаолиятини тасвир этувчи кўплаб суратларни кўрасиз. Вёшенскаянинг жуда кўп одамлари Михаил Шолоховнинг турли китобларидан бошларни ёд ёлдидилар. Масалан, собиқ район халқ маориф бўлими мудири Иван Филиппович Копилов «Очилган кўрик»нинг бир неча бобларини ёддан айтиб бера олади. У «Тинч Дон»ни бутун Улғу Ватан уруши давомида ёнида олиб юрди, бу китоб ҳозир унинг хонасида ёнда муқаддас билиб сақланади. Вёшенскаяда тўй-зиёфат бўлса, албатта, биринчи қадаҳ тик турган ҳолда Михаил Александрович соғлигига кўтарилади. Ҳар бир кишига худо шунанқад обрў берсин! Лекин бундай обрўни худо беролмайди, унга Шолохов каби ўз меҳнати билан эришмоқ керак.

М. А. Шолохов уйи.

Бу фасл...

Тоғин қийғир, қумри ўнғир, қиёда,
Тоғин бургут юксақ ўрлар знёда,
Тоғларга етдингиз пою-пийёда
Ота, оплоқ тоғлар фасли бу фасл.

Дерсиз: «Кўп гапириб ёқмасман Сизга»
Ўнгитингиз нури-тўтиё бизга.

Сарқаш фарзандларни солингиз изга,
Она, кўнғироқлар фасли бу фасл.

Ғиркўк ёли бўрон янглиғ, учарак,
Кўзларида ўт, шон янглиғ учарак,
Омаддан бир нишон янглиғ учарак,
Ака, учар чоғлар фасли бу фасл.

Сева-сева севилмоғинг оширдиг,
Бекам, ўзни қай ўғлонга топширдиг,
У не тутди, қалб остига яширдиг,
Синглим, юзда доғлар фасли бу фасл.

Ишқ кирғоқдир, асли топса жойини,
Кетмоқликка қўймас Сизни ёйилиб,
Ҳар ўтганга кўз солмасиз қайрилиб,
Ука, ишқ — кирғоқлар фасли бу фасл.

Унда-мунда ухлаб қолган гўдаксахт —
Чимга нақш олмағлар тўкибди дарахт,
Гўдакларни ердан кўтарадир бахт,
Юртим, тўкин боғлар фасли бу фасл.

Соғмисан, ишқ билан, бахт билан оғри,
Не тонг бу, кўзимга юлдузлар ёғди.
Бу фасл шоирмас, кимки соғдир
Шоирлар «носоғ»лар фасли бу фасл.

БУГУННИНГ САВОЛИ

Жанга кетган ҳар юзтадан ўлди тўқсон еттиси...
Ҳар бир ўйда, сочларини тараб қолди етим моҳ.
Бу уйлардан абад кетди эркак иси, бахт иси
Бу уйларга абад келди бўйдор ҳижрон, бўйдор оҳ.

Бул кун тўқсон етти уйнинг етимлари етилади,
Не кунларни кўриб босдик қирқ йиллик йўл, орани.
Балки дерсиз: «Қора кунлар ортда қолди, ўтиди».
Дерсиз: «Энди учратмасмиз етимни, бечорани».

Мен ҳам шунга ишонардим, ишонардим жон билан —
Гоҳ ҳаётда ўйларимнинг тескарисин кўрмасам.
Шеър ҳам ёзавераримдими қарсақ билан, шон билан
Анор гули янглиғ қизинг ҳасратини сўрмасам.

Мен эшитдим қиз-йигитнинг номин қилганлар қаро,
«Ошиқ-маъшўқликда айблаб мактабдан четлатишган.
Муаллимлар сўнгги синфда, сўроқ, тўпалон аро,
Бу икисини ўқитмоқлик баҳридан ҳам ўтишган.

«...Биз еттинчи синфда эдик...— кўзларида ҳасрат, дуд
Қиз бошларкан ҳикоясин маъюс, хотиржам эди.—
Синфда олти ўқувчида ота-она эди бут
Қолган барча-барчамизда кимдир, недир кам эди.

Биров ота, биров эса онадан сўз очмасди
Қай бировда икков ҳам йўқ, демек, сўз йўқ, ҳоли танг.
Фақат шу олти ўқувчи кўзин олиб қочмасди:
«Отанг, онанг!»— зил саволлар келганда зич, кўндаланг.

Олтовида гуркирарди болаликнинг бахт ёзи
Улар шодон қийқирганда бу дунёга сизмасди.
Қолган барча-барчамиз ҳам кимлардандир норозин,
Барчамиздан узун эди шу олтовининг дасти.

Шундан бошлаб, мен ўзимга бир лойиқ жуфт
ахтардим,

Кечирингиз, туйғуларим Сизга айтдим яшармай,
Чуники оғирлик қиларди бир ўзимга бор дардим,
Сақлаб қолмоқ бўлдим ўзни тушқунликка топширмай.

«Тезроқ эрга тегсам,— дедим,— топсам бир мард
лочинини,

Дуркун болалар ўстирсам ишқ майсеси кўкариб,
Узун тунлар ҳидлаб чиқсам гўдакларим сочини:
Тонг, отаси олиб кетса боғчасига кўтариб...»

Шундай бўлди, синфдошимга тегдим жон билан суйиб
Бу менга бахт, майли кимга ғийбат, кимга панд бўлган.
Мен отамнинг юз-кўзини эслай олмайман тўйиб
Маъсул онам ҳам доим ўз иши билан банд бўлган.

Ўқимасам — ўқимасман, мен меҳрга оч инсонман
Умрим бўйи бирор марта бахт ёзиб қулочимни —
Отасининг елкасида ўйнамаган бир жониман,
Онам ўз ишидан ортиб ҳидламаган сочимини.

Йўқ, мен бундай яшамасман, умрим куяр шам қилмай
Бахтим дил сўраса, унга мен жонини туттайман.
Мен гўдаклар ўстирарман бир кўзини кам қилмай,
Улар боис не юк келса, елка тутиб ўтгайман...»

Жанга кетган ҳар юзтадан ўлди тўқсон еттиси...
Нақ қирқ йиллик дөворларнинг ортда-ку ул тунлар.
Бул кун нечун хонадонда камаймоқда бахт иси,
Қайдан пайдо бўламоқдадир бул кун тирик етимлар?!
Айтнинг, бул кун бунчалик мўрт хонадонда устунлар,
Бунча мискин сўнг уларга суянолмай қолгучи.
Уади, ишоқ вужудин жоҳил қўл билан уади,
Бул имадири — кўрраклардан ўрлаётган тутулар,
Бул сабаблар — тақдирларини турли йўлга солгучи.

Унда, урушга юклядик бор етимнинг уволин
Бугун кимга юклармиз бахт бекорлигини бугуннинг.
Нақ бўғизга келиб қолган бугуннинг бу саволини,
Бугуннинг бу мажруҳ дардин, беморлигини бугуннинг?!
Жанга кетган ҳар юзтадан ўлди тўқсон еттиси...

РҰМОЛЧА

Онам Шарофат Холназарованинг
ёրқин хотирасига бағишлайман

БАЛЛАДА

Умриниз-ку абадиймас:
Надоқ келса ниҳоя
Бир кун қилиб жонимга қасд,
Улим соларкан соя,

Шунда мени ул уммонга
Қайтаркансан топшириб,
Икков яшаган маконга
Қандоқ келесан қириб?!

Қай тарз эшик итарасан,
Қалтирамай бефарёв,
Қадинг қандоқ кўтарасан,
Кўкрагиндан босса дод?!

Энди: «Она!»— деймиз кимни
Уғлим боши кам келса,
Қизчам ҳидлаб кўйлагимни
Урэн солар дем келса?!

Соғинишлар қилмасми соб
Биров қилса тазрифим,
Бу гапларга қандоғам тоб
Берадурсан, ғарибим?!

Ғарчанд сенга мен хиёнат,
Аҳдсизлигинг истама
Аммо, инон, то қиёмат
Бахтсизлигинг истамам.

Мен-ку Сенга абад толмай
Бахт бўлмоққа уриндим,
Качир, сўзим оқлайомай
Аро йўлда суриндим.

Аро йўлда отинг ёлин
Силамадим, кечиргин.
Аро йўлда қолдинг, толе —
Тиламадим кечиргин.

Энди эрир тоғлар қори,
Бизнинг боғлар гулласам.
Сочинг оплоқ оқарару
Биров севиб, силамас...

Йўқ, йўқ, нега энди, ахир...
Яшашинг шарт устивор,

Тирикка ҳам яшаш оғир,
Душманни бор, дўсти бор.

Йўқ, бошингни солма қуйи,
Мен бошингни эгмовдим.
Бу дундан шундай қуйиб
Утарсан деб тегмовдим.

Бу не ҳолат, мудом ўйда
Ғамни тахлаб юрмоғинг,
Ғанимат-ку кўча-қўйда
Бахт етклаб юрмоғинг.

Мен розиман, дўзахий ҳол —
Тоқай оғу ютарсан?
Истар эсанг бирор аёл
Майли, кўнглинг кўтарса...
Мен розиман!

Аммо мендек ҳоли тангинг
Қолмай десанг жабрига,
Шул қора тонг рўмолчанг
Келтирб қўй қабригнга.

Рўмолчаки, тикиб шоён
Ишқдай совға қилганим,
Шул тонг, балки, бўлғай аён
Япроқдай тўкилганим.

Улганими шул қора тонг
Илк бор, балки, сездиар;
Тириклардан, ўликлардан
Илк бор балки бездиар;

Илк бор ёғар бошимда қор,
Қабрим билан чўқарман,
Рўмолчага шул тонг илк бор
Сўнг бор ёшим тўқарман.

КУМУШНИНГ ЎЛИМИ

Узун қабоҳат қўли юлди сарви-суманини,
Заҳарга қўшиб қорди оташ ширин суханини,
Келган жойи шу бўлди ишқ деб йўлга

Кумуш, кўзларинг қайта юмилмаса бўлмасми,
Шундай сарв тупроққа кўмилмаса бўлмасми?!

Оҳ, аёл... биз аёллар ишққа гирдиқалалак,
Шу ишқ ортидан қуйиб бўлдик доимо ҳалек.
Ойдай Кумуш: «Бегим...»лаб ўлиб бораётган чоғ,
«Ойи... Дада...» ул икки меҳрибонидан йироқ,
Гўдаклиги гуварган Марғилонидан йироқ.

Ғарчанд Отабек билан яйраса ҳам барқ уриб,
Ул қундошли тунларни ўткади миҳда юриб,
Ахир, сочидан кушбўй райҳон ҳидин офуриб,
Естигнда ёлғиз бош қўймоққа маҳрум эди,
Отабекдай бегидан кун ора маҳрум эди.

Аммо ишқнинг ғолиблик кунни яқинлашарди,
Сезган сайин икки дил туйғулари тошарди,
Сезган сайин Зайнаб ҳам ортиб бораркан дарди,
Уади, ишоқ вужудин жоҳил қўл билан уади,
Икки шаъи шеър сатрини чнади, устидан чизди.
«Гулим!» Енар Отабек ичдан қўлаб кетган тоғ:

— Зайнаб, сенга минг лаънат, талоқсан сен, не
тало
Кумуш ярқ кўзин очди, бу сўзини эшитган чоғ
Қайта юлди... воҳ, дариг, шу сўзимди бор илгин
Сўнг Отабек кўксига бош қўйиб жон берди тин

Кулимсираб,— худдаки улгандай,— жон берди
Шу сўз, балки, доқадек юзга қайта қон берди,
Шу сўз, балки, шу хилда ўлмакка имкон берди
Тирикликда бу сўзини эшитсайдди бирор кун,
Билмам, яшолармида кўтариб бу бахт юкни.

Энди ишқмас, тобутни Отабек қон кўтаргай,
Бу ишқ шарҳин Қодирий — ўртанган жон
кўтарга
Ҳали-ҳануз ишқ дардин дардақаш инсон кўтарга
Қай аёлки оҳ уриб ишқини қайтиб келадир,
Хавлимда у билан Кумуш қайтиб келадир.

Сиз, бугунги Кумушлар — аёл зотин сараси,
Сочингани то абад ишқ кўллари тарасини,
Отабеклар топса ҳам қовушқонинг чорасини
Осон эмас экан-ку абад асрамоқ, суймоқ;
Осон экан-ку ахир Сизни бой бериб қўймоқ...

Узун қабоҳат қўли юлди сарви-суманини...

БИР ЙИЛДА УЧ ҲОСИЛ

Ленин йўли районидаги чорвачи-
ка ихтисослашган «СССР 50 йил-
ги» совхози ишчилари 1985 йилга
қўриб, гўшт етиштиришни икки бара-
барга кўпайтириш, яъни 1000 тонна
гўшт тайёрлаш тадбирларини белги-
лади. Бу маррага эгиллаш учун ҳў-
лик қандай имкониятларга эга?

Ҳўжалик асосан гўшт етиштириш
да ургочи бўзоқларни гунажин
лигача қоқиб ва уларни қоқириб,
ласть колхоз ва совхозларини сон
сигирлар билан таъминлашга
тийсослашган. Шу йилнинг бошида
жалликда йирик чорвачилик комп-
кси биноси фойдаланишга топши-
лди. Комплексада ҳозир 5 минг ко-
мол боқилапти. Гўштга топширил-
ган қорамолнинг тирик вази бу
да ўртача 430—435 килограммга
қри келмоқда. Совхоз бу йил 520
нна гўшт ишлаб чиқариш мажбу-
ратини олган.

Ҳўш, гўшт етиштиришни уч йил
да икки бараварга кўпайтириш
ун қандай тадбирлар амалга оши-
лади?

— Қорамоллар бош сонини кейин-
дан уч йилда 8 минг, ҳатто 10 минг
гашга етказиш ниятидамыз,— дей-
ди совхоз директори Гаффор Мўми-
нов.— Шунча молни комплексада бо-
ш имконияти йўқ, албатта. Айни
йилда молларнинг зотини яхшилаш
радарини кўряпмиз. Совхозимизда
ққачилик ҳам ривожлантирилади...
Уз-ўзидан маълумки, молларнинг
ёғи кўпайтирилади. Лекин, бир то-
ққа ҳам дон, ҳам сув керак де-
нарликдек, озуқа муаммоси қандай
л этилади, деган савол туғилади.
Қир, бир килограмм гўшт 11—12
лограмм озуқа бирлиги ҳисобига
иштирилади. Директорнинг айти-
чи, совхознинг давлатдан олаётган
и жами сарфланаётган озуқанинг
иғи 14 процентига тўғри келмоқда.

Муҳокама, мулоҳаза, мунозара

Бу миқдор яқин йиллар ичида ҳам
кўпаймайди. Шундай экан, ҳўжалик-
нинг ўзида озуқабол экинлар етиш-
тиришни ҳам икки баравар кўпайти-
риш вазифаси кўнданлаг бўлади.

Бу вазифани муваффақиятли уdda-
лаш учун экин майдонлари кенгайти-
риладими? Йўқ. Ҳўжаликда 2 минг
48 гектар суғориладиган ер бор.
Барча майдонлар яхши ўзлаштирил-
ган. Демак, ерга ер қўйиш имко-
нияти йўқ. Фақат ердан яхшироқ,
унумлироқ фойдаланмоқ лозим. Бир-
дан-бир ягона имконият — мана шу!

2 минг 48 гектарнинг қарийб ҳам-
масида озуқабол экинлар (1 минг
300 гектарда беда, салкам 400 гек-
тарда маккажўхори, 300 гектардан
зиёд ерда бошоқли дон) етиштири-
лади. Ҳар йили гектаридан 200—220
центнердан беда пичани олинмоқда.
Дон ҳосилдорлиги ҳам ёмон эмас.
Чорвадор совхоз деҳқончилигида
яна бир қўшимча имконият — ора-
лик экинлардан фойдаланилаётми?

Совхознинг бош агрономи, қишлоқ
ҳўжалик фанлари кандидати Бозор
Арабов оралик экинларнинг ҳосияти-
ни яхши билади.

— Бир гектар ер ҳисобига йилга
3 тоннагача гўшт етиштириш мум-
кин,— дейди тадбиркор агроном.—
Совхозда ҳозирча бир гектар ер ҳи-
собига 400 килограммга яқин гўшт
ишлаб чиқарилаёпти. Бу иш фақат
оралик экинлари ҳисобига бўлади...

Бу хулоса кўп йиллик тажрибанинг
ҳосиласидир. Тажрибанинг тарихи эса
куйдагисидир: 1973 йили Бозор Арабов
Шўрчи районинидаги Жданов номили
колхоздан рапс ва сули уруғи олиб
кепти. Уруғ октябрь ойининг охири-
ларида маккажўхори йиғиштириб
олинган майдонга экилади. Агроном
деҳқончиликда қилин қирққа ажрата-
диган одам. Қатор тажрибаларни
йиллаб синовдан ўтказган. Бироқ
оралик экинлари етиштиришни у энг
осон, энг муваффақиятли иш деб би-
лади.

— Рапс, сули, жавдарини бир экиб
қўйинг-у, сўнг унинг ҳосилини йиғиш-
тириб олишни ўйлайверинг экан,—
дейди агроном амалга оширилаётган
тадбирларни эҳтирос билан изоҳ-
ларкан.— Биринчи йили эканимизда
ҳатто бирон марта дурустроқ қилиб
суғоролмадик. Ҳар қалай, еримиз-
нинг ширəsi бор-да. Бир ҳосил бу-

лик бердики! Февраль ойининг ўрта-
ларига келиб даладаги ям-яшил ўтга
уроқ солдик. Энди эйтибор қилинг:
кечагина гўзанинг қоп-қора чаюғи
аралашган емишдан иштаҳаси бўғил-
ган молга ҳозиргина ўриб келинган
хўшбўй, тўйимли кўкат берилди.
Қишнинг охири — чорванинг йўғони
чўзилиб, ингичкаси узилди деган пайт.
Уша пайтдаги бир килограмм кўкат
бир килограмм омихта емнинг ўрни-
ни босади.

Уша йили совхоз рапс ва сули
экилган майдоннинг ҳар гектаридан
250 центнердан ортиқ кўкат олди.
Кейинги йилларда оралик экин май-
донлари кенгайтирилди. Унинг агро-
техникасига айрим тузатишлар кир-
тилди. 1977 йилга келиб совхознинг
донгор бригадирларидан Шоймар-
дон Исमतов оддийгина бир таклифи-
ни ўртага ташлади: рапс ёки жавдар-
ни октябрь ойиданоқ экиш шарт
эмас. Кузги ҳосилни бамайилхотир
йиғиштириб олиш, ерни шосмасдан
экишга тайёрламоқ лозим. Оралик
экинларни декабрда, ҳатто январь
ойи бошларида ҳам эка бўлади. Қиш
фаслининг ўтлари 80—85 кунда
ўрмига келади. Демак, оралик экин-
ларни декабрда экиб, март ойида
бемалол ўриб олиш мумкин.

Худди ўша йили Исमतов бригада-
си декабрь ойида 20 гектар майдон-
га рапс экиб, эрта баҳорда гектарига
300 центнердан кўкат олди. Рапс
ўриб олинган, дон учун маккажўхори
экилди ва унинг гектаридан 400 цен-
тердан макка пояси ҳамда 100 цен-
тердан «қаҳрабон дон» олдилар.
Омилдор деҳқонлар ҳосилни қисқа
мулдатларда йиғиштириб олиб, унинг
ўрнига силос учун маккажўхори э-
кидилар. Шундай қилиб, бир йилнинг
ўзида бир майдондан уч марта озу-
қабол ҳосил олинди. Шу-шу область
ҳўжалиқларида бир йилда уч ҳо-
сил олиш ҳаракати кенг қулоч ёйди.

Совхознинг Шоймардон Исमतов,
Нормамат Сафаров, Бойқоқил Нор-
қўчоров ўртоқлар бошлиқ бригада-
лар бу ҳаракатнинг ташаббускорлари
бўлдилар. Ҳозир 300 гектарга яқин
майдонда бу тажриба муваффақият-
ли қўлланилмоқда.

Ҳўш, уч марта ҳосил олиш қандай
самаралар бермоқда. Фақтларга му-
рожаат қиламиз: ҳозир ҳўжаликда
йилга гектаридан ўртача 200—220
центнердан беда пичани олинади.
Совхозда 1 минг 300 гектар беданоя
бор. Гектаридан йил давомида
100 центнердан, яъни 10 тоннадан
озуқа бирлиги олинмоқда. Бир гек-
тардан уч марта ҳосил олинганида-
ми?

Совхоз деҳқонлари қишда экил-
ган оралик экиннинг гектаридан ўр-
тача 250—300 центнердан кўкат етиш-
тирмоқдалар. 300 центнер кўкат 5—6
тонна озуқа бирлиги демакдир. Ик-
кинчи ҳосил — маккажўхори силоси
гектарига 300 центнердан тўғри кел-
моқда. Уртача 90 центнердан макка

дони олинмоқда. Демак, иккинчи
ҳосилдан гектарига 17—18 тоннадан
озуқа бирлиги олинади. Маккажў-
хори июль ойининг охиридаги ўрилиб,
ўрнига яна силос учун маккажўхори
ёки баҳорги оралик экинлари экила-
ди. Бу экиннинг кўкати ноябрь ойи-
дан бошлаб йиғиштирилади. Учинчи
ҳосилдан ҳам камида 5—6 тоннадан
озуқа бирлиги етиштирилади. Хуллас,
уч ҳосилдан гектарига жами 30 тонна
атрофида озуқа бирлиги олинади.
Бу бедзорларнинг ҳосилдан қарийб
уч баравар зиёддир. Совхоз агроно-
ми Бозор Арабов бир гектар ер ҳи-
собига 3 тоннадан гўшт етиштириш
мумкин деганда, худди шу имкони-
ятларни назарда тутган эди.

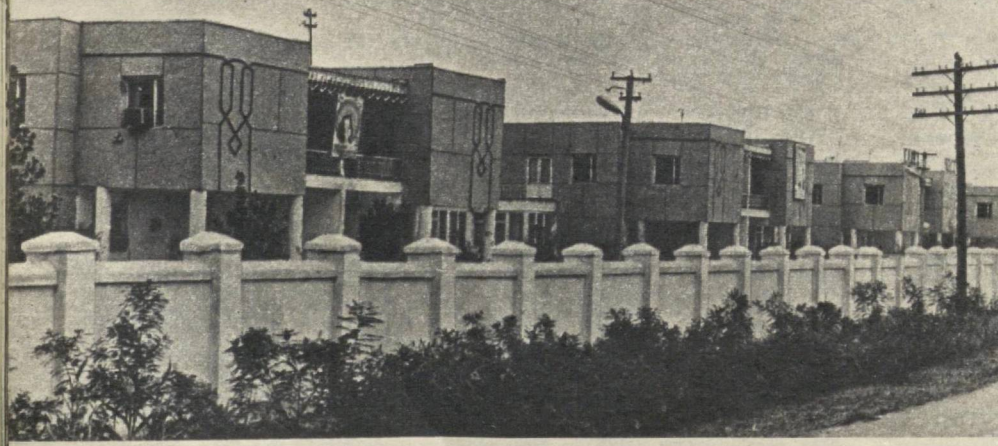
Совхоз бригадирларини иланишни
ҳамон давом эттирмоқдалар. Жум-
ладан улар кузда бедани оралик
экинларига аралаштириб эксалар, эр-
та баҳорга келиб ўша майдондан
гектарига 500 центнергача кўкат (бе-
дадан йил давомида ўртача 600
центнер кўкат олинади) олиш мум-
кинлигини амалда исботладилар.
Оралик экинларининг сарҳосил на-
вларини кўпроқ экишга ҳам эйтибор
қўйатирилмоқда. Икки йилдан буён
базми майдонларга тритикале экила-
ётир. Тритикале рапс ёки жавдарига
нисбатан 18—20 кун кеч этилади.
Аммо ҳосил баравали. Унинг гекта-
ридан 700 центнергача кўкат олиш
мумкин. Совхоз деҳқонлари эндилик-
да перко ҳам экимоқдалар. Перко —
рапс билан хитой қарамининг чаши-
тирилганидан ҳосил қилинган ўсим-
лик. Пояси рапсникидан икки бара-
вар йўғон. Барги йирик. Перко кузда
ҳам, баҳорда ҳам яхши ҳосил бера-
ди. Энг муҳими, перко бошқа оралик
экинларига нисбатан мол учун тўйим-
ли озуқадир.

Уч минг бош қорамолни тўйимли
озуқа билан боқиш имкониятлари
ҳақида гапирилганда агроном Бозор
Арабов яна бир таклифини айтиб қол-
ди: маккажўхори дони чорва озуқаси
сифатида ишлатилади. Лекин ундан
бошқачароқ эйсинда фойдаланиш
ҳам мумкин эмасми? Айтилик, мак-
кажўхори сўта боғлаб, сўтадаги дон
сўтага энган пайтда экин колбайни
билан ўриб олинса, сўтага қўшиб си-
лос бостирилса, бу усул маккажўхори
ўрминини одатдагидан бир ой ил-
гари амалга ошириш имконини бера-
ди. Маккажўхори июль ойида эмас,
июнь ойида ўриб-йиғиб олинади. Му-
ҳими, сифатли силос тайёрланади.
Дони пишунга қадар маккажўхори-
нинг пояси қаттиқлашиб, барглари
қовжираб қолади. Уртача қалинликда
бўлганда кўкат ҳосили гектарига 500
центнергача боради. Силосга арала-
шга кетган сўта сўтаси эса озуқани
яна ҳам тўйимли қилади. Яна бунинг
устига ҳосил бир ой эрта йиғиштириб
олинган, ўша ерга қайтадан маккажў-
хори экиш мuddати ҳам бир ой ол-
динга сурилади. Натижада тақрорий
маккажўхори ҳам кузга келиб яхши
сўта боғлайди. Шундай экан, тақрор-
ий маккажўхоридан ҳам худди ол-
дингисидек мўл, сифатли, тўйимли
силос бостириш мумкин бўлади. Пи-
ровардида икки марта маккажўхори
экиб олиш ҳисобига бир гектар ер-
нинг ўзидан минг центнердан силос
ҳосили олиш имконияти туғилади.

— Бир йилнинг савқиси ойда мол-
ни кўкат билан боқамиз,— дейди
агроном гапида давом этиб.— Қолган
тўрт ойида молга жамгарма озуқа
берилади. Ҳали айтганимиздек, 375
гектар майдонни ҳар йили маккажў-
хорига ажратамиз. Агар силос бости-
ришни юқорида айтилган усулда таш-
кил этсан, ўн минг бош қорамолнинг
ҳар бирини қиш пайтида — тўрт ой
давомида кунига 35 килограммдан
тўйимли силос билан бемалол боқи-
шимиз мумкин бўлади.

СССРнинг Озиқ-овқат программа-
си асосида совхозда 1985 йилга қад-
ар гўшт етиштиришни икки баравар
кўпайтириш тадбирлари белгиланган.
Ҳа, тажрибалар, истиқлар, тадбирлар
олдинда турган катта ишларнинг ри-
вож топишига, албатта хизмат қила-
жак.

Олимжон УСАНОВ

гач шаҳридаги болалар муассасаларининг яши йўлга қўйилган. Суратда: шаҳардаги болаларни

соғломлаштириш шифохонаси.

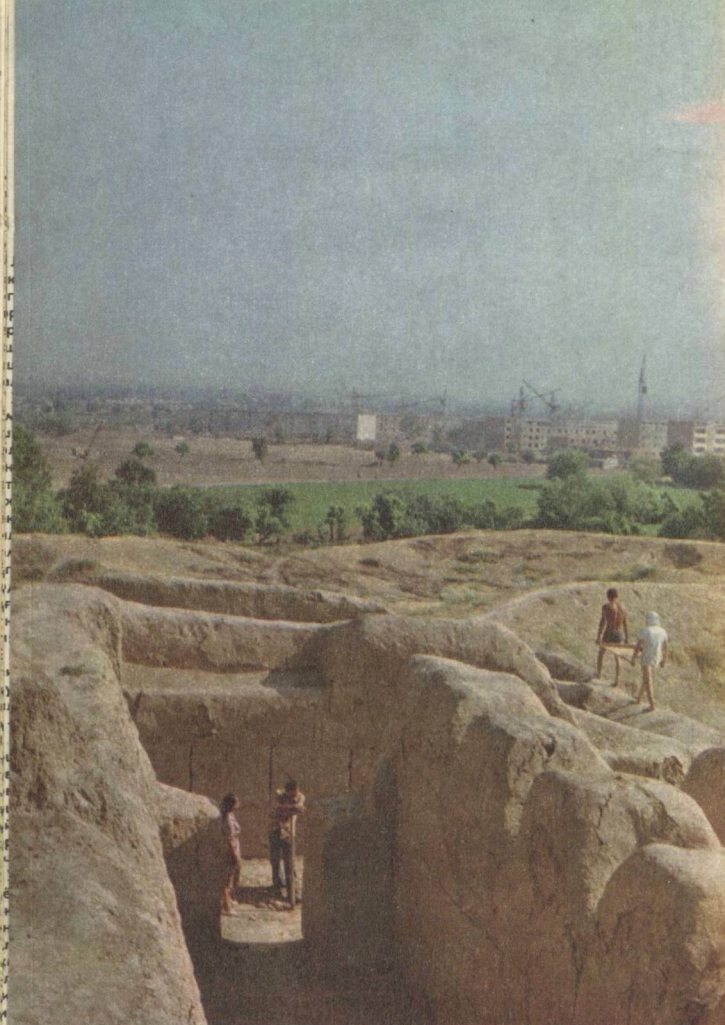

Ленин мукофоти лауреати, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони шоир Расул ГАМЗАТОВ Ўзбекистонда бўлди. У икки марта Социалистик Меҳнат Қаҳрамони, Ленин мукофоти лауреати Турсуной ОХУНОВА билан учрашди. Н. Шарипов фотоси

Гулистон тикувчилик фабрикасида ишлаб чиқарилаётган чиройли кийим-кечаклар бежиримлиги билан халқимизга манзур бўлаётир. Илғор тикувчи, коммунист Дилбар ПАРДАЕВани бу ерда ҳамма «Фабрикамиз юлдузи» деб эъзозлайди.

Коммунистик меҳнат бригадаси аъзолари — фабрика мотористи Сайёра МУМИНОВА, пардозловчи Эльмира СОЛИЕВА ҳамда чевар Бахия АЛЕТДИНОВА ўзларининг фидокорона хизматлари билан корхона илгорлари сафидан муносиб ўрин олганлар. Б. Мизрохин фотолари

Аждодларимизнинг тошга ишланган чехралари.

2000 йил. Асрлар мобайнида қадимий ва донмо навқирон Тошкент ўз бошидан қанчалар тарихий воқеаларни кечирмади. Анъанавий амалий санъати, ҳунармандчилик тарихи жуда узоқ мезгилга бориб тақалади. Яқинда Юнусобод массивида ер қазиш пайтида топилган мана бу тарихий-маданий ёдгорликлар халқимизнинг ўтмиш замонлардаги ҳаётидан, турмуш тарзидан, маданиятидан гувоҳлик беради.

Э. Йўлдошев фотолари

Археологик қазиш ишлари олиб борилаётган жойнинг умумий кўриниши.

Археологик қазилмалар пайтида топилган эски

Шош-Бинкетда [бу жойнинг қадимий номи] X асрда ишланган шиша идиш.

Вино ичимлиги тайёрланадиган хум [VI аср].

Қадимда [IX аср. Бинкет] бу чироқ идишлар хонадонларни ёритган.

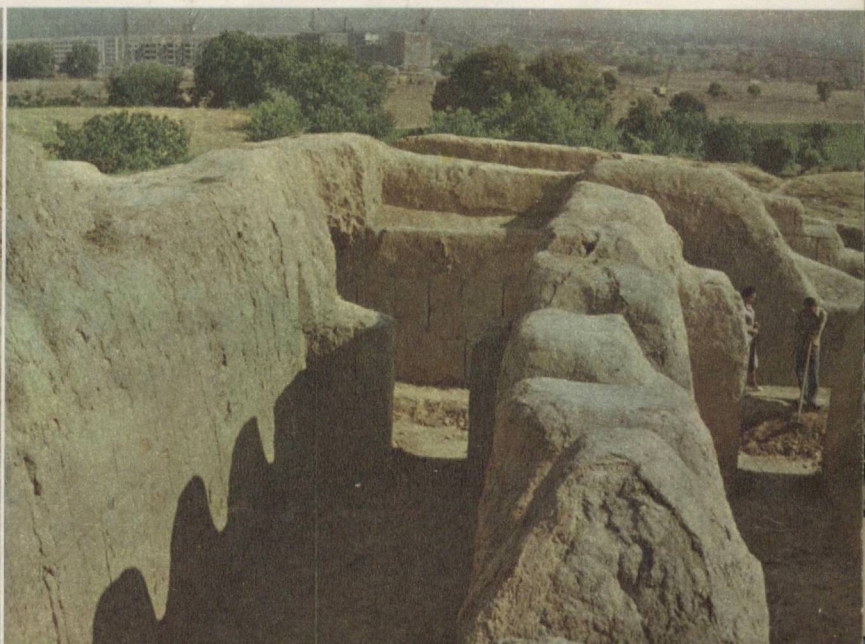
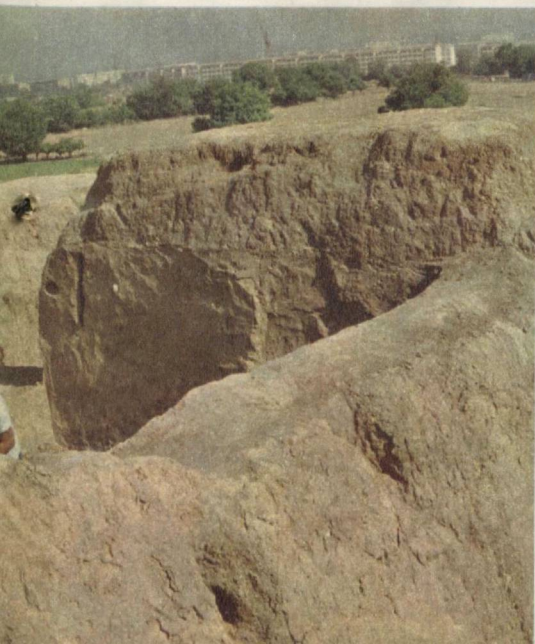

Сиеҳдон. [IX аср. Бинкет].

Қадах. [VI аср].

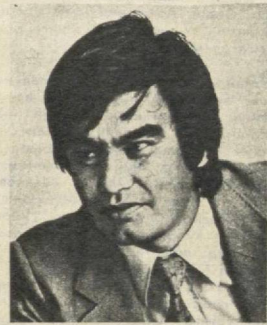
и уйлarning қолдиқлари шаҳарнинг тарихи ҳақида ҳикоя қилади.

ЎзССР Фанлар академиясининг академиги, Физика-техника илмий-тадқиқот институтининг директори СОДИҚ АЗИМОВ.

Н. Шарипов фотоси

Усмон АЗИМОВ

НАВБАҲОРНИ КУТГАНДА

Гала-гала булутлар учиб кетганда,
Далаларнинг яшиллиги ўчиб кетганда,
Баҳор олис-олисларга кўчиб кетганда —
Заъфарон ранг гивҳлар-ла қоламан танҳо,
Мен нақадар гул фаслини соғинаман, о!

Қўлларимдан тушар қалам баҳор кетганда,
Мен бир олам, бир олам баҳор кетганда,
Гул ҳақида кулгим, нолам баҳор кетганда —
Бўлолмайман ҳазонларга сирдошу ошно,
Мен нақадар гул фаслини соғинаман, о!

Жон дарахтлар, ҳали ҳам сиз турибсиз музлаб,
Юзгинамга босай десам новдалар — муз лаб,
Ариқларнинг ёқсидан кўк гивҳ излаб,
Кезадурман Мажнун каби бир телбанамо,
Мен нақадар гул фаслини соғинаман, о!

Гала-гала булутларнинг учишларига,
Далаларнинг яшиллиги ўчишларига,
Яна баҳор олисларга кўчишларига
Мен гумроҳнинг нигоҳлари тушади ноғоҳ...
Яна фақат кетишидан бўлдимми оғоҳ?

* * *
Мен ҳаётни яхши танидим,
Сочлари бор унинг тил қора.
Шуроқ бўлсанг дунёнинг завқин,
Шу сочларни эркалаб, тара.

Мен ўлимни яхши танидим,
Кўзларида унинг олов бор.
О, билман, яшаш истасан
Шу оловга сиринмоқ даркор.

Бўлолмайман севгингдан овоз,
Қўлинггадир тақдирим, гулим.
Худди сенга ўхшайди ҳаёт,
Худди сенга ўхшайди ўлим...

* * *
Қақнус, сенинг учиниң банд.
Қанотингга асрлар юки.
Бир кун сенга бермайди панд,
Патинггаги замоналар юки?

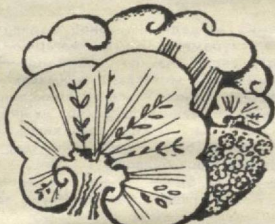
Саволимдан куласан, эй куш,
Сайрашингга мангу таитана
Ва гуриллаб ёнасан туйқус,
Тириласан муз-кулдан яна.

Сен-чи, нега бирдек титрайсан,
Чорлайгани: «Муз бўл,— деб,—
юррак?»

Туғилмоқчи билдим — қўрқмайман,
Туғилиш — бу ёниқлик, демак.

XX АСР ОТЕЛЛОСИ

«У — гўзал», дейдилар.
«Сўзлари асал», дейдилар.
Мен эса жамолинг таърифини
Ҳатто шеъримга ҳам сизга қилмайман,
Сен ҳақингда кўп гапирдилар.
«Ягона», дейдилар,
«Атрофида йитилган парвона», дейдилар,
Менинг ғазаб билан қимтилган лабим
Тонгдай оқаради, баргдай қалтирар.
Сен ҳақингда кўп гапирдилар:
«Очиқ қолган деразадан титраб, ҳансираб,
Ойга қараб учди бўса овозин».
Ғийбатлар мавзуи, эй, Дездемонам,
Отелло ҳуқуқин берсанг-чи менга,
Отелла ҳуқуқин берсанг-чи,
Отелло ҳуқуқин!..
— Отелло!
— Дездемонам, сен айбдор эмас!
Қип-қизариб ўз овозиндан
Олазарак боқиб атрофга
(Тагин биров зшитмадими?),
Мен — Отелло, Яголар билан
Ғийбат қилиб турибман сени.

олимининг муваффақияти билан табриклайман. Энди уни бизда докторант сифатида қолдиришнингизни сўрайман. У — ниҳоятда истеъдодли йигит. Ишини давом эттириши керак...

— Владимир Иосифович, — деди Саримсоқов унга жавобан, — биз сизни табриклаймиз. Бизга мана шундай олим етиштириб берганингиз учун фақат Ўзбекистон Фанлар академиясигина эмас, бутун Ўзбек халқи номидан сизга ташаккур билдираман. Сиз уни яна ҳам етилтирмоқчи бўлсангиз, биз нима ҳам дердик. Розимиз деймиз-да, а, Обид Содиқович!

Обид Содиқович уларнинг фикрини қувватлади. Содиқ Азимов янги илмий режалар ниятида Векслер тақлифидан ўзида йўқ шод эди.

Азимов яна жўшқин илҳом билан илмий-тадқиқот ишларига боши билан шўнғиб кетди. У ўзи хашф этган электрон-ядро жалалари деган янги жараёни, электрон жалаларнинг турли хил характеристикаларини, ядро билан кучли таъсир қилувчи космик нурлар таркибидagi зарраларнинг хоссаларини ҳамда электрон жалаларнинг ютилиш қобилиятини теранроқ очиб беришни илмий тадқиқотларини давом эттирди. Унинг раҳбарлигида Шаҳристон довоинда космик нурлар ёрдами билан жуда юқори энергияда (10^{12} — 10^{13} эВ) ядро жараёнларини ўрганиш учун Қўмбел станцияси қурилди. Бу ерда мамлакатимизда ягона ҳисобланган энг кучли чақмоқ камералари билан таъминланган катта калориметр ишла туширилди.

1955 йил Содиқ Азимов докторлик диссертациясини муваффақиятли ёлади. Унинг илмий тадқиқотлари учун янги ва янада кенг ўқилар очилди. У Урта Осиёда йirik илмий марказ — Ўзбекистон ССР Фанлар академияси Ядро физикаси институтини ташкил этишда актив иштирок қилди. Тошкентда атом фанининг яратилишида алломо олим, академик Игорь Васильевич Курчатовнинг хизмати беқиёсдир. Содиқ Азимов ҳам бевосита унинг кўмагидан баҳраманд бўлди. У илк марта И. В. Курчатов билан 1952 йил космик нурлар соҳасидаги тадқиқотларини ривожлантириш истиқболлига бағишланган чоғроқ йиғилишида учрашган эди. Иккинчи марта у Игорь Ва-

сильевич билан 1956 йилнинг июнида Тошкентда ҳамсуҳбат бўлди. Бухоро сафаридан қайтиб келган академик И. В. Курчатов Содиқ Азимович билан Правда Востока кўчасидаги «Шарқ» меҳмонхонасида учрашиб, иккаласи республикада фани, айниқса ядро физикаси ҳамда атом энергиясидан халқ ҳўжалигида кенг фойдаланиш бўйича тадқиқотларни кучайтириш борасида бамайлихотир суҳбатлашдилар. Уша кунлар Физика-техника институтида Игорь Васильевич иштирокнда йиғилиш ўтказилди.

Ўзбекистон ССР Фанлар академияси Президиуми топшириғига биноан Содиқ Азимов ўша йили институти ташкил этиш мақсадида Москвага бир неча марта борди ва академик И. В. Курчатов билан яна учрашди. 1956 йилдан 1959 йилгача шу институт директори ўринбосари лавозимда ишлаб, институти оёққа турғазида жонбозлик кўрсатди. 1959 йилдан Ўзбекистон ССР Фанлар академияси Физика-техника институти директори сифатида фан тараққийтига улкан ҳисса қўшди. Бу институтида энг соф ярим ўтказгич материаллар олишининг янги технологияси ишлаб чиқилди. Мақзур янгилик мамлакатимиз халқ ҳўжалигида фоз улкан иқтисод имконини яратибгина қолмай, фанда бурилиш ясади. 1962 йилдан 1966 йилга қадар эса, Содиқ Азимов Ядро физикаси институтига директорлик қилди. 1966 йил у яна Физика-техника институтининг директори этиб тайинланди ва ҳозиргача шу институт коллективини бошқариб келаяптир. Бундан ташқари у кўп йиллардан буюн Ядро физикаси институтида ўзи ташкил этган юқори энергияли ядро физикаси бўлимининг мудири, Тошкент Давлат университетига 1953 йилда ўзи уюштирган ядро физикаси ва космик нурлар кафедрасининг мудири ҳамдир.

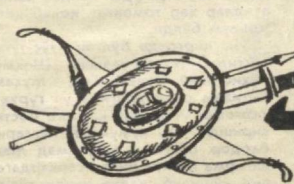
Олимининг яна бир хизмати унинг тайёрлаган шоғирдлари билан белгиланади. Содиқ Азимов бу жихатдан ҳам олдинги сафда. У олтимидан зияд фан кандидати, ўн учта фан доктори етиштирди. Академик Азимов илмий тадқиқотлари учун 1970 йилда Беруний номидаги республика Давлат мукофоти лауреатлиғига сазовор бўлди.

Яқинда колхоз ветерани Маҳкамбой ака Мерганов Содиқ Азимовнинг уйига ташриф буюриб қолди. Узоқ суҳбатлашдилар. Академик Азимов ўзи бошқараётган институт билан меҳмонни таништирди. Институтида улкан ишлар амалга ошириляётганлиги ҳақида, кўёш энергиясидан фойдаланиш бўйича илмий-тадқиқот ишлари жадал олиб бориляётганлиги тўғрисида, КПСС Марказий Комитети Сиёсий Бюроси аъзолиғига кандидат, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари ўртоқ Шароф Рашидович Рашидовнинг бевосита йўлланмаси ва кўрсатмаси билан Паркентда кўёш энергияси билан ишляйдиган бемисл ишшоот қуриляётганлиги борасида, институтининг истиқболи хусусида батафсил гапириб берди. Маҳкамбой акани бошлаб институт ховлисидаги, тажриба майдонларидаги нур тўплагич улкан радиокарнайсимон кўзгуларини, автоматик тарзда айландиган маҳобатли тўртбурчак кўзгули қурилмаларини кўрсатди. Шу пайтда бехосдан Азимовнинг эсига ёшлигида Маҳкамбой ака Мерганов айтган гап тушиб, ундан сўради:

— Эслиясими, Маҳкамбой ака, мени ўқишга юбораятиб, «Сени келажакда бир киши кутиб турибди. Сен у билан учрашининг шарт» дегандингиз. Дарҳақиқат, мен жуда кўп буюк олимлар, академиклар, фан арбоблари, давлат арбоблари билан учрашдим. Лекин ўшларнинг қайси бири сиз айтган киши эканлигини ҳануз билолмайман. Кимни назарда тутгандингиз ўшанда.

Маҳкамбой ака жилмайди. Нималариндир хотирлади. Қаршисидаги улкан ойнага нигоҳ ташлади. Унда академик Азимовнинг, тажриба майдонининг акси тўлиқ кўриниб турарди.

— Мана, — деди Маҳкамбой ака академикка қурилма кўзгусидаги аксини кўрсатиб, — учрашиб турибсизлар. Мен назарда тутган киши — мана шу академик Содиқ Азимович Азимов бўладилар. Ахир сиз ўз соҳангизнинг академиксиз...

Темур Малик

ТАРИХИЙ РОМАНДАН ПАРЧА

ИККИ ЧОПАР ярим тунда махфий сўқмоқ йўллар билан Куркатга чиқишгач, бир лаҳза тўхтамай, жадал Уратепа томон юришди. Даштда уларни жануб осмонида ястаниб ётган ўроқ-ойдан бўлак ҳеч ким кузатмасди. «Ой ўзига тинч, аммо юртга нотинч...» деган гапни кўнглидан ўтказди чопарлардан бири. Шиддат билан югуриб кетаётган суворийлар тонг оғарда Шахристонга кириб боришди. Бунда тўхтаб, дам олиб, кейин тоғ оралиқлари билан Зарафшонга чиқиб дарё ёқалаб Панжикент томон юришди. Эртасига йўлда бир муддат отларини суғориб, бундан Самарқанд яқинидаги Катвон дашти томон югурди. Улардан бирининг ёнида саркарданинг Катвонда қўшин тўплаб турган султон Жололидинга мактуби бор эди. Шошинч нома йўллаган Темур Малик душманга яна бир қақшадигч зарба бериш учун дарё ўртасидаги истеҳкомда ўз сарбозлари билан бирга тайёргарлик қўриб, тонг отишини кутиб ўтирарди.

Хўжумдан аввал Темур Малик билан Шоҳмурод Кўхистоний кеча қўлга туширилган Улоқ-нўён ҳамда Кучумни ишга солишни ўйлашди. Асирлар мўғул қўшини учун қимматли қимсалар, бири — нўён, бири — юзбоши эканлигини хаёллариндан ўтказиб, уларни гаровга қўришмоқчи бўлишди. Улар эъзизига Сўқту-нўён Хўжанд атрофидан қўшинини олиб кетиши, қамал ҳолатини тугатиши... каби шартлар турарди. Бу режа бекфойда бўлиб чиққач, тонг отардаги хўжумни тўхтатиб, кун ёйилгач Темур Малик икки асирни ўз хўжурига олиб келишни буюрди. Дарё ўртаси — истеҳкомдаги саркарда хонасига яна одатдагидек Шоҳмурод Кўхистоний ва Хўжа Идрис олдидан, барча сардорлар тўпланишди. Эшикдаги пардани очиб, ичкарига олиб кирилган Улоқ-нўён билан эчкисоқол

юзбоши Кучум пойгадқа гўдайиб туришарди. Нўён ўз томонидан номақбул жавоб келганини биларди. Улимга ҳўким этилгани, ҳозир бу гап Темур Малик томонидан айтилишини кутиб титрарди. Унинг ўлим даҳшатидан юраги орқасига тортиб кетаётгани гўштор юзлари, бир-биринга тегиб тарақлаётган тишларидан шундоқ сезилиб турарди.

Хона юқорисида ярим доира ясаб сукут сақлаб ўтирган лашкарбошилар дам нўёнга, дам юзбоши Кучумга қараб қўйишар, лекин лом-ним дейишмас эди. Бу «тўнғизларнинг Утторда ёмон хунрезлик қилиб, тиззадан қонга ботгани» ўтирганларга маълум эди. Темур Малик Шоҳмурод Кўхистоний билан атай гаплашиб ўтирарди, хонага ит кирдимиз, пашша кирдим... мутлақо сезмагандай ўзларини беларо туттишар эди. Йўғон ва гўштор мўғул ўзини кеча ўлимга тикканини айтган бўлса ҳам, барибир ҳозир «ўлим олдидан» дағ-дағ титрарди. Орқасида турган эчкисоқол Кучум ҳам аллақачон эс-ҳушини йўқотиб, жони саломат қоладиган бўлса, Темур Малик хизматида қилиб, мўғулларга қарши жанг қилишга тайёр эканини билдирмоқчи бўларди. Темур Малик икки асирни бир муддат турғизиб қўйгач, кейин саркарда эчкисоқолга туркий тилда мурожаат эди:

— Бизнинг шартимиз шундай: нўённи майдонга олиб чиқуримиз. Қўлингга қилич беруримиз. Бошини узсанг, жонинг омон қолур... Қўйиб юборуримиз, хоҳлаган томонинга кетурсен.

— Бу гапга бовар қилсам бўлурми?— дея титраб, ёлбориб, йиғламсираб сўради Кучум.

— Ҳа!
— Олло шохид, ҳазрат, майли нўённи олиб чиқисин, мен унинг бошини узамен!

Нўённи ташқарига олиб чиқишгач, шериги—Кучум-юзбошининг сўзларини унга маълум қилишди. Ранги оқа-

риб кетган нўён кўзларини ола-кула қилиб, шеригига ўқрайди. Шериги ўзини нўёндан четроққа олиб, ҳозироқ қўлга қилич тутишларини, қилични бир селлиб, нўённинг бошини узажати мўлжаллади. Аммо, хонада ўтирган лашкарбошилар ташқарига чиқишгач, уларнинг бошқача маслаҳатга келганликлари маълум бўлди. Лашкарбошилар Улоқ-нўёнга тикилишди. Саркарда ўз ёнида турган тилмоқ йигит орқали унга:

— Нўён, ана қайиқ, унга ўтириб, шерикларинг ёнига кетабер!— деди.—Биз асирнинг бўйнига қилич урмаймиз. Қуролсиз асирларни ўлдирши сизларнинг ишингиз! Шеригинг ҳозироқ сенинг бошининг узмоққа тайёр. Аммо биз бундай қилмаймиз. Бизларнинг таомлимизда бу номардлик! Сенинг баҳойинг жуда ҳам арзон экан, сен мўғулларнинг учун мўътабар бўлганингда, мен сенинг бадалингга шаҳримни қўқариб қолмоқчи эдим. Сўқту-нўён бунга унамади. Энди кет бундан! Йўқол!

Тўнқадек эгилиб олган Улоқ-нўён қўрқа-писа қирғоқ томон тисарилди. Кимнингдир ишораси билан тайёрланиб, сувда қалиб турган кичик қайиққа тушди. У кўзларини олакула қилиб, Темур Маликка тикар, бу бир «ўйин»дир, балки ҳозир ўқ узиб ўлдурурлар деб, ўзининг қутулиб кетаётганига ишонмасди. У эшикларини ушлади, яна бир одам тушади деб, юқоридагиларга жовдирди.

— Кетабер!— деди яна Темур Малик, — лекин қайиқни бирон одамнингдан қайтариб юбор! Сен билан жанг майдонига учрашуримиз, ўшанда мен сенинг жазонинг берурмен!

Нўён индамай турди-да, кейин эшикларни ишга солиб, ўнг томон қирғоққа сузиб кетди. У сув ўртасига етганида ҳам кўзларини Темур Маликдан узмасди. Хўжандликлар рўпарасида серрайиб турган эчкисоқол Кучум ҳайрон бўлиб, нима бўлаётганига тушуномасди. Узининг расволиги

фош бўлганини пайқаб, бошини қўйиб эгди. У ҳозироқ эгилиб Темур Малик оёғига бош уришга тайёр эди.

— Туф деган тупурик, қайтиб оласа мурох, Сўзимиз сўз: сенинг ҳам жонинг ўзингга сийлов. Хоҳлаган томонингга кет! Йўқол!— деди Темур Малик.— Биз сотқинларни сафимизга қўшмаймиз! Сузишни билсанг, сузиб кет, сенга беришга қайиқ йўқ, Арзайман! Лекин мўғуллар ёнига борсанг, гўштинги бурда-бурда қилгайлар! Қорахитини томонга қоч. У томонда сотқинлигинг, сурбетлигинг билан кун кўрурсен.

Кучум дарё бўйига тушиб, шу лаҳза этиги, қўйлагини апил-тапил еча бошлагди. «Марҳамат қилигиз, шарқат қилигиз...» деб, кийим-бошларини чап қўли билан ушлаб, ёнламаси, дарё оқими томон сузиб кетди. Қайиққа боришини ўзи ҳам билмас, фақат жони омон қолганидан хурсанд эди.

Темур Малик бири ўнгга, бири чапга сузиб кетган икки душман тидан тикилганча хаёлга чўмди. Атрофда садоқатли дўстлари, анча нарида тўда-тўда сарбозлар туришарди. Икки ашаддий душман қўйиб юборилганига сарбозлар ҳайрон; бундай душманни кимгадир бўйриб ўтирмай, шартта қиличчини суеуриб ўзи чапб ташлайдиган Темур Маликнинг «кўнгулчаллигиз» одамларини таажубга солди. Сарбозлар бу ишдан ризо бўлишмади. Саркарданинг баъзан тик туриб, бундай «пинкака кетишини» пайқаган Шоҳмурод гап қотди:

— Саркарда, қўшин амирингизга мунтаазир.

— Орий-орий,— деди у бош кўтариб. Сўнгра атрофда кузатиб турган йигитларни қўли билан яқинроқ келишга қаққирди. Дарёнинг нариги қирғоғида ўз нўёнларини қўқандан ҳўкизи сувдан тортгандай қайикдан чиқариб олаётган бир тўда мўғулларни кўрсатди.— Ана, кўрдингизми, у ўз шериклари ёнига борди. Биз

МУАЛЛИФДАН

Исонга кичка умр берилган, лекин адиб барибир шомаслиги керак. Кўп йиллар мобайнида тарих саҳифаларини varaқладим, ватан саодати йўлида курашиб, қурбон бўлганлар ҳақида китоб ёзиш орзум эди. Мислсиз баҳодирлардан бири Темур Малик жасорати доимо диққатимни жалб этиб келарди. Кундали ишларимнинг қўллангича ҳам қарамай ўшбу тарихий романим ёзиб тугатдим.

Самарқанд яқинидаги Катвон даштида, Хўжандда — Сейхун ёнида, Утторда, Бухоро ва Хоразм тупроғида бўлган қонли муҳорабалар Мовароуннаҳр ва Хуросон тақдирини ҳал этган.

Темур Малик ҳақида бир қанча илмий ва бадиний, тарихий асарлар, кўпгина ривоятлар бор. Лекин, менинг назаримда, ватан муҳаббати, ватан мудофаси ҳақида яна бир насрий асар ёзиш зарурати тугилганга ўтшадди. Бу ишни ўз зиммамга оларганиман, саркарда ва ўша замон кишилари сиймосида она тупроғини, элини жондан аъло севган инсонларни тасвирламоқ мақсадим бўлди. Урта Осиё тарихини ниҳоятда одил ёритиб бергани учун улуғ рус олимни,

академик Василлий Владимирович Бартольдга, биз, ҳозирги барча тарихнавис қаламкашлар гойибона ташаккур айтаман! У Шарқ мутафаккирлари Беруний, Ибн Сино, ал Асир, Жузжоний, ан-Насавий, Қазвиний, Жувайнийга ҳамда, «Таврихий жаҳонгушой», «Таврихий Наршахий», «Тазкират уш-шаро», «Бобирнома» ва бошқа бебаҳо китобларга чуқур ҳўрмат кўрсатгани яна бир қарра унга нисбатан эҳтиромимизни оширди.

Она юрт муҳаббати — бу эзгу туйғу. Бу туйғу мутлақо қаримайди. Бу ноёб туйғу ҳеч қачон тупроқ қатламларида қолиб ҳам кетмайди. Шу сабабли мוזийдаги содиқ паҳлавон ватандошимиз жасоратини куйлаш орзуси кўлдан бўён юрагимга ҳавжон солиб келарди. Устод Садриддин Айний ўзининг тарихий ва илмий асарларида Темур Маликнинг саркардалик жасоратини ҳамда Хўжанд мудофасида мислсиз жангчи бўлганини яхши айтганлар.

Кўпгина совет олимлари асарларига ҳам мурожаат этдим, романининг китоб ҳолида нашр этилишида, кириш сўзимда уларнинг иномларини муфассал айтаман.

нинг бошини олмаган бўлсак ҳам, лгандан беш баттар бўлди. Биз аҳарга уни қайтарадиган даво — озахрни рўбарў этдик. Мўтуллар, тариктлар, татарлар... ўртасида аҳлик йўқ. Жони омон қолиши учун ири-бирини қайишга тайёр. Буни бишимиз жуда ҳам муҳим эди. Мен у гапни султон Жалолиддинга айтдан, улар ўртасида иноқлик йўқ. Биз, Ҳўхистоний ҳазратлари билан маслаҳатлашиб, Улоқ-нўёни атайин кўйиб юбордик. Уни жангда ўлдурурмиз! Ҳозир пайти эмас.

Шу аснода оролниги ўнг қирғоғи омон кичик қайиқчада сузиб келётган яланғоч мўғул йигити қирғоққа тиб келиб, қайиқдан чиқди-да, унинг умшугидаги арқонин илдирига боғлади. Қайиқ ичидagi оғзи маҳкам боғланган халтачани олиб, қирғоққа тўпаниб турган йигитлар оғзи остига тинди. Узи сувага шўнғиб, нариги тоғда кулочкашлаб сузиб кетди. Ўрқандан ҳар замон-ҳар замонда орқасига қараб қўярди; кимдир қ-ёй билан мўлжалга олаётганими, деб юрагини ҳовучлаб сузарди. Сарғоз йигитлар қулиб, қийқириб, мўғулга сивбат қилиб қўрқитдилар. Аммо бирон киши қўлига ўқ-ёй олади.

Оғзи боғланган халтачани сарқарга етказишди. Шоҳмурод пичоғи билан ипни узиб, халтачадаги тилло ингаларни тўқди. Сарғоз йигитлардан бири атай санади. Роппа-росанинг тилло экан...

— Кўрдингизми, ҳазрат, — деди Темур Малик, — баҳойим минг тилло, демоқчи. У тўнғизни айирбошлаб пишмаганига хўрлиги келибдура. Ҳайли, бу халтачани ёнингизга солиб ўйинг, асқақиб қолур.

Шу кеча йигитлар иккига бўлиниб, бир вақтда ҳам ўнг қирғоқ, ҳам чап қирғоққа ҳужум қилажаклари, манжаикларга тайёрланган ҳамма тошлар-

ни отиш, кемалар устидаги соябон сувоқлари устига яна сирка қўйиб, нам қилиб қўйишни Темур Малик юзбошиларга, атрофидаги сардорларга тайинлади. «Эртага, ярим тунда етмиш кема дарё оқими билан Жинда шаҳрига қараб равона бўлур. Уч кеча-кундуз сузурмиз...», деди у.

— Бугун тунда ҳужумга бормайдиганлар курол-яроқларни, хўрақларни кемаларга жойлаб қўйишлари лозим, — деди Шоҳмурод Кўхистоний атрофидаги қилич осган сарбозларга.

— Бу ишимиз юртни ташлаб кетиши деган гап эмас, — деди Темур Малик, — биз султон Жалолиддин турғи остидаги катта лашқарга бориб қўшилуризмиз, фармон шундоқ. Чингизга қарши катта куч билан ҳужум бошлаймиз! Душманини тору мор этиб, юртимизни асоратдан озод этурмиз. Мақсадни расван. Бўлиганини бўри ер. Бўлтак-сўлтак лашқар билан душманини енгиб бўлмағай. Жанг энди Катвон даштига кўчгай. Вақтинча Хўжандни ташлаб кетишга тўғри келадур. Бу жуда аччиқ, ўлимдан оғир... Аммо, на чора! Она-тупроқни ташлаб кетмоқдан ўлим афзал. Лоқин биз она-тупроққа яна қайтиб келишимиз учун ҳозир чекиншимиз лозим!

— Тадбир барчага тушунарли, муҳтарам сарқарда, — дея Темур Малик сўзларини тасдиқлади Муҳаммад Хўжа Идрис Кубаро, — сизнинг ва шахзода Жалолиддиннинг бу режаси, кучларимизга куч қўшиб, ишоолло, юртни озод этурмиз. Омин! — деди у қўлларини юзига тортиб.

— Сиз, ҳазрат, Хўжандда қолинг! Сардор Муҳаммад Мажрўх ҳамма вақт хизматингизда бўлур. Хўжандда яхши одамлар хондониде эҳтиёт сақлаймиз. Мен, сардорга сизни тайинлаб айтганман... — деди Темур Малик Хўжа Идрисга мулоқимлик билан.

— Муҳтарам сарқарда, мен сиз билан бирга кетурмен! Сиздек биродарларимдан ажралиб қолломаймен. Қатъий қарор қилганмен. Агар мен ўз фарзандларимдан аяло — сизларга эътимом қўймаганимда бу оролга ҳам келмас эрдим. Кемага тушганим жони бир. Мен бир кексанинг жони ватандошларимнинг жонидан азиз эрмас.

Темур Малик яна жим бўлиб қолди. Кекса устознинг бу қатъий қарори унга яна далда берди.

— Худо ёр бўлсин сизга, ҳазрат! — деди айроқчилар сардори Муҳаммад Мажрўх.

Ярим тунда Шерюрак Шоший, Сивёуш-пахлавон, Қангли арслон сардорлигида уч кема ўнг қирғоққа ўтди. Манжаниқлардан ўтли тошлар тимимсиз отилиб турди. Ҳар бири етмиш, саксон сарғоз йигитдан иборат бу уч тўда қирғоққа етишлари биланок, кемада бир йигитни қолдириб, уч томонга тўсатдан ҳужум бошлашди. Сарбозлар атайин қалқон кўтармай, ўнг қўллариде қилич яланғочлаб, сўл қўллариде найза тутган эдилар. Қутилмаганда бошланган ҳужум душмани саросимига солди — уйқуда ётганлар қодирларидан чиқиб, тоғ томонга қочишди. Бундай ҳужум бўлишини кутиб қирғоқ атрофида ётган — Утрордан ҳайдаб келинган асирлардан бир қисми ҳам мўғулларга қўшилиб қочишди. Улар шу қонганларича асирликдан қутлишди. Қўпчилиги Келовчи тепаликлари томон кетишди. Тўс-тўпалонда қочишга журъат этлолмаган асирлар ўз жойлариде ётаберишди. Темур Малик наварқари ушларига тегмасликларини яхши билишарди. Улар тимимсиз ташилган харсанг тош уюмлари бир ойлардан кейин дарё суви юзасига-ча чиқиб, тўғон шаклини ола бошлаган эди. Дарё суви ҳам кўтарилиб, орол устига яқинлашган, яна бир-икки

кундан кейин оролни сув боши хавфи ҳам бор эди. Кейинчалик, ўша кечада бўлган ҳужум вақтида икки мингдан ортиқ Утрор, Сигноқдан ва шу атрофдан ҳайдаб келинган асирлар ҳар томонга қочиб кетгани маълум бўлди.

Ўнг қирғоқда бўлган тўс-тўпалон вақтида Темур Малик, Шоҳмурод Кўхистоний, Хўсаин Гов, Муҳаммад Интизом сардорлигида уч гурӯҳ чап қирғоққа ўтиб, яна қалъага бостириб киришди. Бу ҳужумдан илгарти хабардор бўлган Муҳаммад Мажрўх йигирма йигити билан сарқардага келиб қўшилиб, қалъа ичини тўс-тўпалон қилди. Унинг йигитлари отхона қоровулини ўлдириб, хашакларга ўт қўйишди. Қалъа ёнидаги мўғулларнинг Тапқоқдаги боргоҳига ҳужум қилиб, икки юздан ортиқ душман наварқарини қиличдан ўтказишди. Муҳаммад Мажрўхнинг хабар беришча, қаерда мўғул истехкоми, боргоҳи бўлса, унга ҳужум қилиб, ўт қўйишди. Бу ишга Хўжанд фуқаролари ҳам қатнашишди. Бир неча соатлик жангдан сўнг улар яна дарё бўйи томон юриб, ўз кемаларига туша бошладилар. Қалъа дарбозасидан қилич яланғочлаб чиққан Темур Малик йўл четидан бир неча сиқим тупроқ олиб, рўмолчасига ўраб, маҳкам туғиб, қўйинига солди ва бу ишини кузатиб турган Муҳаммад Мажрўхга тикилиб қаради:

— Сардор, биз эртага тунда ородан чиқиб кетурмиз. Оллонинг хоҳиши шундоқ бўлди. Катта куч бўлиб, ҳужум қилмай, юртни озод этиш мушкулдир. Султон Жалолиддиндан бизни Катвон даштига чаққириб, икки бор мактуб келганидан бохабарсиз. Катта кучга бориб қўшилиш юртни ташлаб кетиш эмас.

— Сарқардам, шундоқ. — Хўжандни сизга, сизни оллога топширдик.

«ЎТГАН КУНЛАР»НИ ЁД АЙТИБ...

Ҳожи СОДИҚ

Сиз бу суратда келаси йили тўқсон ёшга тўладиган, эл ҳурматига сазовор Мулломурод Дадабоевни кўриб турибсиз. Ленинобод шаҳрида бу мўтабар отахонни танимайдиган киши бўлмаса керак.

Мулломурод ота ёшлигидан илм-маърифатга берилган киши. Айниқса бадий асарларни ўқиш ва мутолаа этиш унинг севиқли одати. Рудакий,

Жомий, Навоий, Саъдий ва Ҳофизнинг жуда кўп ғазалларини ёд бўлади. Айниқса кўпгина эртак ва қиссаларни бир умр ёдда тутиш ҳар кимга ҳам насиб этмайдими. Бу борада Мулломурод акага етадиган киши йўқ деса бўлади. У, машҳур адиб Абдулла Қодирийнинг «Ўтган кунлар» романини тўқис-туғал ёдлаб олган.

Бундан кўп йиллар муқаддам Мулломурод ота суҳбатидан баҳраманд бўлганман. Ушанда, ҳаммаҳаллар меҳмонхонада тўқма ейишарди. Шу баҳона билан улар Мулломурод аканинг ширин ва ажойиб суҳбатларини тинглардилар. У киши ошгача шеърлар ўқиб, латифалар айтар, ошдан кейин эса эртак ё қисса сўйлар эди. Бир гал тўқмага меҳмон бўлиб бор-

ганимда, Мулломурод аканинг яқиники соат сўзлаганини, ҳамма наф чиқармай эшитганини ўз кўзим бил кўргандим.

— Дўстлар, агар хоҳласангиз қилинганда, Мулломурод аканинг яқиники соат сўзлаганини, ҳамма наф чиқармай эшитганини ўз кўзим бил кўргандим.

— Дўстлар, агар хоҳласангиз қилинганда, Мулломурод аканинг яқиники соат сўзлаганини, ҳамма наф чиқармай эшитганини ўз кўзим бил кўргандим.

Шу шарт биланки, ҳар кеча фанки киши соат айтаман,— деди Мулломурод ака.— Акс ҳолда, мени чарчати қўясизлар.

У кишининг шартларини жон қабул қилдик. Шундай қилиб, икк ҳафта давомида, ҳар кечаси икк соатдан, ҳаммаси бўлиб ўн икки соатда романини ёддан айтиб бўлдилар. Ўзи шоиртабиат ва гапга яқин киши эмасми, шунинг учун романдаги воқеа ва тасвирларни бир ҳарфини ҳам қолдирмай ҳикоя қилиб бердилар.

— Мулла ака, қандай қилиб катт романини ёдлаб олдингиз?— сўраганим ўшанда.

— Китоб ўқишни яхши кўраман,— деди у.— «Ўтган кунлар» жуда ёқин қолган. Шунинг учун уч марта ўқигандим. Эрмагим шу китоб эди. Буни билиб қолган ўша атроф одамлари ҳар кеча меҳмоним бўлардилар ўқиб беришни илтимос қилардилар. Қайтиб келиб, яна меҳмонхонада давом эттирдик. Мана, уч йилдан бери ёддан айтиб юрибман.

Ана шу гапларга қирқ етти йил бўлди. Яқинда ажойиб отахоннинг меҳмони бўлдим. Ҳозир ҳам бардам хушёр, лабларидан табассум, сўзлар ҳикматга бой... Ҳозиргина бир тўғашларга ахлоқ-одоб бобидан сўзлаб бир катта эртак айтиб берган экан.

— Мулла ака, «Ўтган кунлар»ни ҳали ҳам ёддан айтиб бера оласизми?— деб сўрадим.

— Ҳа, сиз мени қариди, деб ўйладингизми?— деди у.— Утининг, бирон ҳафта вақтингиз борми?

— Ундай бўлса, юзга кирганингизда яна бир марта эшитишга тайёрман!

— Мунча хасис бўлмасангиз?— Ҳазиллашиб қулди ота,— бир юзуйғирма десангиз, Асақангиз кетадими?

Иккаламиз қаҳ-қаҳ уриб қулдик.

Ленинобод

Суратда: Мулломурод Дадабоев ўз уфалтарига «Ўтган кунлар» романидан парча айтиб бермоқда.

Ш. Мамажонов фотоси

— Амрингизга ҳамisha тайёрман! Улар кучоқлашиб хайрлашди.

Шундан сўнг Муҳаммад Мажруҳ ўз одамлари билан Темури Маликни дарё қирғоғига кузатиб қўйиб, ҳар томонга тарқалишди. Темури Маликнинг уч кемаси тун қоронғусида яна орол томон сузиб кетди. Юрак олдириб қўйган мўғуллар саркарда сарбозларини таъқиб этиб, қирғоқча келишга журъат этиша олмади. Биринки бундай қилишганда атайин пистирмада қолдирилган тўда орқадан югуриб келиб, мўғулларни чопиб ташлаган эди. Шу сабабли Темури Маликни таъқиб этиб, орқадан қувиб келишни мутлақо позим топишмай, ўз жойларида калтак еганларича қолаверишди. Темури Маликнинг Улоқнўени ўлдирмай, қайтариб юборгани ҳам мўғулларни ўйлатиб қўйган эди.

Лекин ватанпарварлар учун энг ёмони шу бўлдики, Тапқоқдаги, мўғуллар боргоҳида бўлган чопкинда Хўсайн Гов қаттиқ яраланиб, ўрнидан

туролмай қолди. Яна ўн уч навкар ҳам қалъа ичидagi жангда нобуд бўлган эди. Сузиб кетаётган кемада ўтирган Темури Малик қурбонлар ҳақиқига дуо ўқиб, юзига фотиҳа тортиди. Тунги жангларда илгарти бунчалик кўп талафот кўришмаган эди. Унг томонда жанг қилиб, қайтиб келганлар ичида сардор Муҳаммад Интизом ва яна ўн беш йигит ҳалок бўлганини эшитди. Оролда қолиб, кемаларни тайёрлаётганлар билан Хўжа Идрис Кубаро шахид бўлганлар шаънига тиловат қилиб, дуо ўқиди. Ярадор сарбозлар ёнига келган табиб, жароҳатларга малҳам қўйиб, баъзиларига сувга эзиб, мўйини ичирди. «Лат еган устхонларни доволайди, чакаларни тез тузатади», дея далада берди у.

Саҳарга яқин Темури Малик бир мuddат этиб мизгиб олди. Чарчаб-ҳориб келгани сабабли у белидаги салоҳлари — қилич-ханжарини ҳам ечмай болишга ёнбошлаб, пинакча кетди. Унинг ёнига эт— таом ва

шарбат олиб кирган йигит саркардани уйғотиб юбормаслик учун қўлидаги патнусини оҳиста қўйиб, оёқ учида чиқиб кетди.

Темури Малик туш кўрди: тушида икки яшар ўғли — Метинни кўтариб юрган эмиш. Бола онасини ахтариб, йиғлармиш... Темури Малик: «Сенинг онанг хиёнат қилди. Онанг энди йўқ...» деган гапини айтмоқчи бўлибди-ю, дарҳол тилини тишлабди. Бола бу гапга тушунмайди. Агар у каттароқ бўлиб, бу гапини эшитса ҳам, қарибир, ишонмайди. Чунки унинг онаси — Ойчечак... Бола ҳеч қачон ўз онасини ёмонлаши мумкин эмас. Шу лаҳза унинг ёнида пайдо бўлган Қоракўз бека Метин Маликни отаси қўлидан олиб, эркаламоқчи бўлибди. Аммо бола унга бормабди. Саркарданинг бошига тушган фожиядан ачинган Қоракўз, ундан кейин бунда пайдо бўлиб қолган раққоса Нигина гўзал бошини эгиб, хомчу ерга қарашибди...

Ташқарида одамларнинг ғала-ғову-

ри Темури Маликни уйғотиб юборди. У кўз очиб, бир мuddат қараётди. Нега унинг кўз олдига Қоракўз билан Нигина келди? У ўйланиб қолди. Ўғли Метин Маликни садақатли кишиси қўлида экани қўнғилга тасалли берди. У, ёстиқдан бош кўтарди-да, ёнидаги рўмончасини эзиб, яна бир рўмонча топиб, чўнтагидagi тупроқни қисимлаб-қисимлаб иккига бўлди. Рўмончаларни туғиб, бирини белидаги белбоғи орасига солди. Иккинчи рўмончага ўроғлик тупроқни Шоҳмурод Қўхистонийга тутди:

— Бунинг олинг, ҳазрат, бу — Хўжанд тупроғи. Бу, биз учун бағоят қимматли, ҳамма нарсадан аъло она-тупроқ. Уни ҳаммавақт анингизда сақланг. Биз аяббат ўз еримизга қайтиб келурмиз!

— Иншоолло,— деди Шоҳмурод Қўхистоний рўмончага тугилган тупроқни кўзига суртиб.

Икки саркарда бир-бирларига тикилиб қолишди. Уларнинг қалбидagi айрилик изтиробини сарбоз йигитлар сезиб турардилар.

АНЪАНА ВА ИЗЛАНИШ

Чингиз АХМАРОВ,
Ўзбекистон халқ рассоми

Абдураҳим МАДРАИМОВ,
санъатшунослик кандидати

Жонажон Ўзбекистонимиз ҳур ва ғиттифокдош республикалар китоби оиласида ҳар томонлама плав шамоқда. Ижтимоий-сиёсий, иқтисодий, маданий соҳаларги беқиёс ютуқларимиз ана шунинг далолатидир. Мисол тариқасида ргина матбаа соҳасига мурожаат лайлик. 1920 йилдан 1924 йилгача, ни тўрт йилда, бори-йўғи 1302 китоб ва рисолача нашр қилинган эди. Ҳозирги кунда бир йилнинг иди икки мингдан зиёд китоб ва рисола чоп қилинмоқда. Бу жуда таънавий бойлиқдир. Шунингдек, республикамизда ўн та мустақил нашриёт ва мамлакатимиз марзиди нашриётларининг учта филиал муваффақиятли ишламоқда. Ўзбекистонда нашр этилаётган китобларнинг юксак бадий савиясини рам китобларимизнинг республикалар, Бутуниттифок ва жаҳон ргазма, конкурслари медаллари, дипломларига сазовор бўлганлигини билиш мумкин.

Бир вақтлар маҳаллий кадрларнинг профессионал санъаткорларини рбиялаш учун уларни Москва ва Ленинград бадий билим юрталарига ишга жўнатилган бўлса, бугунги кунда Ташкентда махсус ўрта ва тий бадий таълим олган рассомлар кўшни республикаларда ҳам муваффақиятли ижод этмоқдалар.

Мазкур мақолада Гафур Гулом номидagi Адабиёт ва санъат нашриётда чоп этилаётган, кенг жараатчиликка мўлжалланган асарларнинг бадий безатилиш савиясини таъсирли санъат бўйича махсус рабиётлар нашр этишининг айрим аммолари тўғрисидаги баъзи муҳазазаларимизни ўртоқлашмоқчимиз. Фикримизча, Ўзбекистон халқ рассоми, республикамиз етакчи аффик муаввирларидан бири Қутлуг Башаровнинг «Гулистон» журналининг шу йил 9-сонидagi танқидий эълоласида Гафур Гулом номидagi шриётда чоп этилаётган китобларнинг бадий безак савияси асар эзмунидан, халқимиз ҳаётидан, оқли ўзбек китоб рассоми Искандар Икромовнинг энг яхши анъаналаридан бутунлай узилб, қаерлардидир мавжуд бўлган намуналарга қлидга айлиб қолгани, махсус инкурслар учун яратиладиган килблар айрим рассомлар имитизига ланиб қолгани тўғрисидаги фикрини умуман тўғри ва асосли деб ламиз. Мақолада таъкидланиши, бадий савияси паст китоб беклари тўғрисида танқидий фикр лдириб қўя қолмай, уни тўғрилаш ун махсус тадбирлар қабул қилиш қти келган. Бу ўринда юқоридagi шриётда чоп этилган, бадий беклари савияси паст китоблардан ақатгина бир нечасини мисол тариқасида эълатиб ўтмоқчимиз.

**Муҳокама,
мулоҳаза,
мунозара**

Улуғ ўзбек шоири, мутафаккири Алишер Навоий ижодининг жаҳон маданияти хазинасига ҳисса бўлиб қўшилганлигини муҳтарам журналхонларга айтиб ўтишнинг ҳолати йўқ, албатта. Улуғ шоир асарларининг ўзбек тилида ўн беш жилдда, рус тилида ўн тонда, бадий комус бўлмиш «Хамса» асари эса «Жаҳон адабиёти кутубхонаси» туркумида чоп этилганлиги Алишер Навоий ижоди бутун совет халқи учун мўлжаб таъбир ва қадрли эканини кўрсатиб турбди. Айниқса, республикамизда улуғ шоир номи билан аталадиган янги Навоий областининг ташкил этилганлиги ана шу юксак ҳурматнинг яна бир ёркин далилидир.

Энди эса, Гафур Гулом нашриётда амалга оширилган хайрли иш, улуғ шоир дostonларининг бугунги китобхон учун тушунарли насрий баёни нашрлари — «Хайратуль-аброр» ва «Лайли ва Мажнун» дostonларини бадий безакларига бир назар ташланг. Рассомлар Д. Цирин ва М. Рейхнинг улуғ шоир асарларига ишлаган расмлар туркуми ва безакларини кўздан кечирар эканмиз, бу муаллифларнинг буюк мутафаккирлиги ижоди, навийшунослар асарлари, Искандар Икромов безатган китоблар, қолаверса, аслар давомидида Алишернинг ўлмас голяридан илхомланиб яратилган ажойиб, нафис мўъжиза расмлар — миниатюралар тўғрисида тасаввурга эга эканликларига шубҳа уйғонади кишида. Умуман, ўзбек классик адабиёти намуналари нашрлари безаклари китобхонда қандайдир қонқмаслик, баъзан эса ҳатто ғазаб қўзғайдиган даражада. Яна мисол учун улуғ демократ шоиримиз Муқимийнинг «Танланган асарлари» (Ташкент, 1974 йил) нашрини кўрсатишнинг кифофи деб биламиз.

Абдулла Қодирий романлари кейинги нашрлари ҳам безак ва расмлари илк бор чоп қилингандагига нисбатан бадий савияси паст, асар руҳига муносиб эмас.

Абдулла Ориповнинг «Наҳот қалъиси» тўпламига А. Кива томонидан чизилган расмлар ва китоб безаклари қониқарли деб айта олаймиз. Мазкур расмлар ўзбек шеърлидагига ўз овози, ўз ўрнини очиб беришга хизмат қилмайди.

Яна бизни лол қолдирган бир мисол. Эркин Воҳидовнинг «Руҳлар исёни» (1980 йил) номли дoston В. Апухтин томонидан безалган. Муқовадаги расмда оташин бенгал шоири Назрул Исломо образи ишонарли бўлиб чиқмаган. Китобдаги бошқа безаклардаги тимсолларнинг ҳеч бири на Ҳиндистон ва Ўзбекистон таъсирли санъатидаги намуналарга мос келади. Биз бу расмларни кўздан кечирар эканмиз, яна бир бор Қутлуг Башаровнинг фикрлари асосли эканига ишонч ҳосил қиламиз. Нашриёт рассомларидан хафа бўлиб юрган шоир ва ижодкорларнинг гапларида жон бор эканлигини яна бир қарра тан олашим.

Умуман, нашриёт рассомлари ижодий изланишлари, машқ қилишлари, ҳатто баъзан беҳтиёр хатога ҳам йўл қўйишлари мумкин. Лекин уларнинг ҳар қандай ижодий изланишларини, айниқса халқимиз руҳига асло мос келмайдиган машқларини ажойиб китоблар билан бирга

ДИЛДАГИ ГАП

Фозила СУЛАЙМОНОВА,
филология фанлари кандидати

«Гулистон» журналининг 1982 йил 9-сонида Ўзбекистон халқ рассоми Қутлуг Башаровнинг «Китоб безак санъати муаммолари» мақоласида ҳал этилиши кечиктириб бўлмайдиган масалалар кўтарилган. Ҳақиқатан, Гафур Гулом номидagi Адабиёт ва санъат нашриёти чоп этилган китобга ижодкорлар ҳам безак, ҳам китоббат этиш, ҳам муқовалаш жиҳатидан

замонавий талабларга жавоб бермайди. Масалан, сўнгги бир-икки йилда босилган «Ўзбек халқ эрталари», Г. Нуруллаевнинг шеърлар тўплами, М. Алининг «Боқий дунё» ва бошқа китобларнинг безак савияси голт пастдир. Нашриёт раҳбарлари Қутлуг Башаров кўтарган масалалар ҳақида жиҳдий ўйлашлари лозим деб ҳисоблайман.

минглаб нусхада чоп этмаслик керак. Афсуски, бадий паст савиядаги, халқимиз дидага мос келмайдиган китоб безакларини ҳатто қайта нашр этиш ҳоллари (Н. Зиганшинанинг қилматли илмий асаридagi айрим расмлар ва «Ўзбекистон ёш рассомлари» альбому (1977 йилдаги М. Рейх ва Д. Цирин асарлари), юз бермоқдеким, бундай пайларда бадий кенгаш аъзолари ва мутаассиди ўртоқлар китобхон олдиди, халқимиз олдиди масъулиятни ҳис қилишларини истар эдик. Ижодий изланишнинг фақат энг муваффақиятли чиққани, халқимиз бадий дидага мос асарларига кўллаб нусхада чоп этилиши керак, акс ҳолда, бу китобхон бадий дидадининг ўтмаслашувига ҳам олиб келади.

Нашриётдаги конкурса мўлжалланган ва расмлари кўп китоблар ҳам бир ёки бир неча рассом мулки ёхуд имтиёзи бўлиб қолмаслиги лозим. Ана шундай асарлар учун график-рассомларнинг ижодий конкурсини уюштириш вақти келди.

Айрим санъаткорларимиз — Раҳим Аҳмедов, Рўзи Чориев ва бошқалар ижодига оид альбомлар Москвада чоп этилди. Бу қувончли ҳол. Лекин атоқли рассомларимиз ижоди билан республика меҳнаткашларини яна ҳам кенг таништириш, альбомлар ва оммавий нашрларни йўлга қўйиш мақсадга мувофиқдир. Аммо негадир шу кунгача Ўзбекистон таъсирли санъати тарихи чоп этилмаган. Г. А. Пугаченкова ва Д. И. Репелнинг махсус тадқиқоти ҳам Москвада 1965 йили рус тилида нашр этилган эди. Шунинг охида таъкидлаш лозимки, республикамизда таъсирли санъатга оид тадқиқотлар ва альбомлар Гафур Гулом номидagi нашриётга нисбатан «Фан» ва Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитети нашриётларида кўпроқ ва сифатли чоп этилмоқда. Мисол тариқасида Ўзбе-

кистондаги энг яхши таъсирли санъатга оид нашр сифатида «Фан» нашриётда чоп этилган «Бобирнома» альбомини кўрсатиш мумкин. Мазкур альбом жуда катта тиражда тўрт марта нашр этилди. Жаҳоннинг турли мамлакатларидан бу нашрга ижобий баҳолар келди. «Алишер Навоий асарларига ишланган расмлар» альбому ҳам ана шундай юксак матбаа савиясидаги нашрлардан биридир.

Биз Гафур Гулом номидagi нашриёт айрим рассомлари йўл қўйган камчиликларнинг сабабларидан бири Совет Ўзбекистонини китоб санъати тараққиётига оид биронта аргизулик альбомнинг йўқлигини ҳам деб биламиз. Тўғри, И. Кириакиди расмлари алоҳида китоб бўлиб чиқди. Лекин ҳали бу соҳада жуда кўп заҳмат чеккан Искандар Икромов, Уста Мўмин ва бошқаларнинг ёш рассомларга ибрат бўлишни асарлари сифатида қилиб чоп қилинмаган.

Гафур Гулом номидagi нашриёт Шарқ халқларининг муштарак бадий мероси бўлиши, қадимий мўлжаб қўлэмаларга ишланган нафис мўъжиз расмларини альбом ҳолида ва уларга бағишланган тадқиқотларни чоп этишда ҳам «Фан» нашриётдан ортада қолмоқда.

Хулоса сифатида Гафур Гулом номидagi Адабиёт ва санъат нашриёти китоб безаги соҳасидаги камчиликларни бартараф қилиш учун зарур чоралар кўриши, таъсирли санъат бобида республикамиз ижодкорлари ютуқлари ва жаҳон маданияти дурдоналари, совет таъсирли санъати атоқли вакиллари ҳаёти ва ижодига оид ажойиб альбомлар, махсус тадқиқотлар билан йилгига олти миллион тонна «оқ олтин» етказиб бераётган олтин қўлли халқимиз бадий дидага, меҳнат қаҳрамонлигига мос бадий безаклар яратади, деб ишонамиз.

Искандар Икромов Гафур Гуломнинг кутли ҳикоялари китобига ишлаган муқова.

Искандар Икромов Назир Сафаровнинг 1932 йили нашр этилган «Унутылмас кунлар» китобининг шундай безаган эди.

БОҚИЙ МАҲОРАТ

УЗССР ХАЛҚ АРТИСТИ АСАД ИСМАТОВ ҲАҚИДА

ҳам ички (эҳтирос), ҳам ташқи (қиб-фасининг ҳослиги) жиҳатидан мос келади. Унинг истеъдодини кинематографик ўзига йўналтириш мумкин эди. Шунинг учун ҳам режиссёр фильмни суратга олиш пайтида бош қаҳрамон Азим характерини очишга, маззунинг мужассамлаштиришга интилади, актёрнинг имо-шораси, юриши, хатти-ҳаракатиغا алоҳида эътибор берди.

...Уят, шармандалик! — дея чинқирарди ерда ағанаган кампир томирлари бўртган қуршиқоқ кўллари билан кўтариб.

Азим кўлида кетмони билан тепалик ақалаб кампир томонга югуриб борарди...

Фильмда унинг шу ҳолати кенг панорамада кўрсатилади. Асабий-лашган ёш деҳқон йўл-йўлакка сўкиниб, габзланарди. У паст девордан иргиб ошиб, одамлар билан лиқ тўлган бозор йўлига ўтди. Эриқлар, паранжига ўралган хотин-халаяллар унинг кетидан хавфсизраб қарайдилар. Азим етиб келган захоти отасини четга суриб, чанга беланиб ётган онасининг ёнига келади. У энтика-эника жаҳл билан сўрайди: — Қаерда?

Она кўллари билан бошини маҳкам ушлаб, йғи аралаш жавоб қиладди:

— Саодат... мактабда. У паранжисини ташлади... Очиқликка чиқди!..

Азим ўша захоти кетмонини четга иргитиб, пичоққа қўл қўзади...

Актёрнинг қадринг шу қисмидаги ижрочилик усули бутун фильм учун характерлидир. Асад Исматов фильм аввалидаёқ Азим образининг моҳиятини кўрсата олган.

Мана, кўз ўнгимизда қолоқ, авом қишлоқ йиғити. Унинг фикру-уйини уятга қўйгани учун ўз сингисидан қасд олиш нияти қўлаб олган. Айни вақтда унда табиий фидойилик ҳам

бор. Азим тимсолидаёқ ўз шаънини ҳамма нарсадан устун тутган софидил киши образига актёр алоҳида жозиб-бахш этади. Тўғри, Азимнинг одоб-ахлоқини тушуниш доираси ҳали тор, у-яхши ном ва инсон шаъни туйғуларини ўз билганича талқин қиладди.

Актёр қадрдан-қадрга ўтган сари образ характерини ажойиб изчиллик билан очиб беради. У дастлаб қишлоққа Совет ҳокимияти келтирган ўзгаришларнинг моҳиятига тушуниб етмайди. Унинг қалбида ўтмишнинг таъсири кучли. Лекин рус кишиси билан дўстлашиб, Қурбонбой ва унинг гумашталарига қарши кураш Азимнинг кўзини очади, унга янги ҳаётда ўз ўрнини топиш учун имконият яратади.

Асад Исматов ҳақиқий ижодкор сифатида Азим образига ўзининг бутун тажрибасини, санъатга бўлган меҳрини сингдиради. Санъаткор иш-тирокида яратилган кадрлар ўз аҳамиятини йўқотмаслиги, тобора томошабинларнинг эътиборини тортиши ҳам эҳтимол шу боисдандир.

Актёрнинг «Қасам» фильмидеги муваффақияти унга шухрат келтирди. Шундан кейинги йилларда Асад Исматов бир қанча фильмларда қатнашди. У «Асал» картинасида Ризаев, «Азамат»да Умар, «Насриддин Бухоро»да фильмда чойхоначи ролларини маҳорат билан ижро этади. Санъаткор ўзининг дастлабки яратган образларидеёқ ўз истеъдодининг турли қирраларини намоён этиди. Самимийлик ва бевосита қайта гавдалантира олиш, руҳий жиҳатдан мураккаб образларни талқин этилиши қобилияти бу актёрда ёрқин кўзга ташланади. Профессонал мукамаллик, актёр нуқти ва воситаларининг ифодавилиги ва равонлиги, кинокамера имкониятларини яққол

ҳис қилиш хусусиятлари Асад Исматовга ҳос фазилатлар эди. Ҳар бир янги картинада актёр истеъдодининг янги бир қирраси намоён бўлади. Асад Исматов «Тоҳир ва Зухра», «Алишер Навоий», «Пахтаой» каби ажойиб фильмларда мукамал образлар яратиб, совет киноси тарихида ўзига муносиб ўрин белгилай олди.

«Тоҳир ва Зухра» фильмидеги Асад Исматов талқинидаги Бобоҳон образи ўз кўлами билан унинг бошқа ролларидан фарқ қиладди. Санъаткор бунгача чинакамгина салбий қаҳрамонлар ролини ижро этмаган эди. Бобоҳон ҳукмронликка ва амр бериши одатланган, айни вақтда узоқни кўрайдиган сиёсатдон, ўз мақсади йўлида шафқатсиз, кучли мустақил эди. Картинада режиссёр, рессом ва актёр ҳаракати жуда уйғун ақс этган. Ҳоким образи актёрнинг ўрта аср даврига ҳос кийинишдан тортиб, унинг юз тузилишига ички дунёси ҳам узвий боғлиқ ҳолда талқин қилинган. Бобоҳоннинг бароқ қошлари, жаҳдан қақнаган гилай кўзлари, тишлари ва қалин лаблари қўйинги, жоҳил ҳукмдорнинг қиёмига етказиб чизилган портрети томошабин хотирасида ўрнашиб қолади. Бироқ Бобоҳон кўринишида жоҳил қиёфада тасвирланса-да, актёр уни психологик жиҳатдан фош қилишга шошилмайди. Асад Исматов хон ролининг талқинига бошқа томондан ёндашди. У, хондан Зухранинг отасига ҳос бўлиши лозим бўлган фазилатни ҳам қидиради. Санъаткор Зухрадек ажойиб оқила ва гўзал қизнинг отаси соғуқ ва қуруқ одам бўлишига ишонқирамайди.

Хон дастлаб тақдир Тоҳир билан Зухра юлдузини учраштиригандан хурсанд бўлгандек. У жасур жангчи Бакирнинг ўғли куёв бўлса, омонат лиқиллаб турган тахтими мустаҳкамлайди, деб умид қиладди. Орадан бирмунча вақт ўтади. Тоҳир ўз отасининг Бобоҳон томонидан ўлдирилганини билади: Шундан сўнг у жаҳл билан хоннинг эолим ва адолатсиз, оддий халқни эзувчи ҳукмрон эканини фош қиладди. Ана шу ўринда хоннинг ҳақиқий ижтимоий қиёфаси Исматов ижросида ёрқин намоён бўлади. Томошабин кўз ўнгига габзланган, айни вақтда Тоҳирини ўзининг синдий ақидасига тортишга уриниш беҳуда эканлигини тушуниган ҳукмдорнинг ҳақиқий баҳариси гавдаланади. У Тоҳирни тутиб, сандиққа солиб дарёга ташлашга буйруқ беради.

Маъшур кино режиссёр Наби Ганевнинг «Тоҳир ва Зухра» фильми ўзбек томошабинларининг сеvimли кино асарига бўлиб қолади. Бу фильмнинг шухрати республикамиздан ташқарига, ҳатто чет элларда ҳам тарқалди. Санъаткор Асад Исматов маъзур картинада ўз моҳиятини яна бир марта намоён қилди. Актёрнинг ижрочилик услуби ҳалқ ижрочилик анъаналари асосида шакланган бўлса-да, бу унинг чинакам кинематографик бўлишига ва шу зайдда образлардаги энг кичик хатти-ҳаракатлар, аломатлари ҳам ташқирчан талқин қилишга ҳақиқат бермади. Исматов яратган Бобоҳон образи ўзбек актёрлик санъати хазинасидан муносиб толиқ эгаллади.

1948 йилда мамлакатимиз кино экранларида К. Ерматовнинг «Алишер Навоий» фильми пайдо бўлди. Асар буюқ ўзбек мутафаккири шoirи ҳаётига бағишланган. Экранда Урта Осиё тарихида энг мураккаб давра бўлган XV аср — улуг сиймо Навоий яшган муҳит яратилди. Санъаткор Асад Исматовга Султон Хусайн Бойқаро роли топишрияди. Хусайн Бойқаро султонликдан ташқари, Навоийнинг яқин дўсти, шеърини ва санъатининг ҳассос ихлосманди эди. Ҳатто унинг ўзи ҳам шоир эди. Навоий султонни адолатга, мумкин давлат муаммоларини ҳал этишга, оддий халқ аҳволини яхшилашга даъват этади. Бироқ шоирнинг мамлакатда тинчлик ва осойишталикни тиклаш йўлидаги ҳаракатлари зое

Гулчеҳра ЖУРАЕВА

АЛҚАСОС

ЛИВАН БОЛАЛАРИГА

Яноғимни куйдирар
Кўзимнинг жолалари,
Бағримни ўртамоқда
Оналар нолалари.
Исроил — Аэроилдек
Жонларни топтар экан
Сизларга мотам тутдим:
Ох, Ливан болалари,
Ох, Ливан болалари!
«Шотила», «Сабра»даги
Шаталоқ изларингиз,
Чодирларга сигмаган
Кўнгирак сўзларингиз,
Сионист этигининг
Чангига айланмоқда,

Қаҳрим — менинг интиқом
Жангига айланмоқда,
Ох, Ливан болалари,
Ох, Ливан болалари!

Ўз она юртингизда
Яшар чоғи эди-ку,
Кувғинликлар бегона
Яшнар чоғи эди-ку.
Камалакни от қилиб
Учар чоғи эди-ку,
Ширин хаёл кўкини
Кучар чоғи эди-ку,
Ох, Ливан болалари,
Ох, Ливан болалари!

Тошлар аро тош бўлиб
Ётар мурғак бошлари,
Беғуноҳ қонлар ичра
Сузар бешиқдошлари,
Саргердон болаликни
Кўрди кўпга қотиллар,
Аждод — авлод наслигини
Тутди тўпга қотиллар,
Ох, Ливан болалари,
Ох, Ливан болалари!

Қабиҳ қилмишларини
Пинҳона яширмоқда,
Аҳли-олам олдида
Аламлар оширмоқда,
Норасталар устидан
Бульдозерни сурган ёв,
Билки эртага ҳаёт
Яна бошин кўтаргай,
Гўдаклар қош-киприги
Майса бўлиб кўкаргаёй,
Ох, Ливан болалари,
Ох, Ливан болалари!

Жажжи жонингиз билан
Йиртқиқларга юзма-юз,
Бир парча замин учун

Олишдингиз беомон,
Йўқ, сизни бой бермасмиз,
Кебутар-қушчаларим,
Сизни ёқламоқ учун
Оёққа қалқди жаҳон!
Ох, Ливан болалари,
Ох, Ливан болалари!

Вашингтоннинг қўли қон,
Итларга қоптирмоқда,
Қуролдан тиғин бойлаб
Ливанга қоптирмоқда,
Наҳот, билмас босқинчи
Бесабабу беасос
Хунрез ўйини учун
Бир кун келур алқасос!

Шунда қутлуг қонингиз
Қайтар зилол сой бўлиб,
Эзгу ўй, армонингиз
Иқбол, бахт, чирой бўлиб,
Сиз қайтурсиз ҳаётга
Эрк-озодлик шан бўлиб,
Сиз қайтурсиз ҳаётга
Фаластин — Ватан бўлиб!
Ох, Ливан болалари!
Ох, Ливан болалари,

кетади. Уруш ва исёнлар давлатни
инкирозга олиб келади.

Фильмнинг дастлабки сахналари-
даёқ актёр Хусайн Бойқаро образи-
га хос асосий хусусиятларни — унинг
бой, зиддиятлар билан тўлиб-тошган
инсоний моҳиятини ўзида сингдира
олади. У маълум тарихий даврда —
мураккаб, оғир муҳит исканжасида
қолган истеъдодли ва лавқатли Ху-
сайн образининг таққинини такомил-
га етказа олди. Актёр ўз қаҳрамони-
га романтик хусусиятларни сингди-
рган ҳолда уни идеаллаштирмайди,
балки кучсиз томонларини очиб бе-
ради. Хусайн Алишер Навоийдан
фарқли ўлароқ қатъияти ва бус-бутун
характерга эга эмас. У синовларга
бардош беролмайди, реакциянинг
жаҳолатли кучи олдида таслим бў-
лади. Орадан маълум вақт ўтгач,
Навоий ўзининг эски дўсти билан
учрашиб шундай дейди: «Хусайн
Бойқаро, сизга бўлган муносабатим-
да адашибман. Мен кўзи ногирон-
ларнинг олдида чироқ кўтариб юр-
ган эканман». Бу ҳолат фильмда
марказий сахнани ташкил этади.

Узоқ айрилиқдан сўнг шоир би-
лан султон учрашади. Улар энди
кексайиб қолган эдилар. Шоир оқ
либосда, қўлидаги асога суянган,
кўзларида ҳаёт изтиробларининг асо-
рати акс этган. Хусайн эса қора ли-
босда. Саройдаги муттасил айш-иш-
рат, кайф-сафо ва ғам-ғуссалар уни
эзиб толиқтирган. У қувониб, умид
билан шоир дўстига талпинади:
«Алишер, мен ёлғизман... Бутунлай
ёлғизман... Келинг, қайтадан бирга
бўлайлик, мени ташлаб кетманг. Биз
ҳаммасини қайтадан бошлаймиз!»
Шу ҳолатда гўё султоннинг энди
кўзи очилгандек, ёлғизлик изтироб-
ларини ҳис қилгандек туюлади киши-
га. Аммо Навоий билан гаплашаркан,
унинг башарасида ҳукмдорларга хос
кибор, оғир ички ғазаб бўрқиб
турарди.

Шуни таъкидлаш лозимки, «Али-
шер Навоий» фильмидаги ҳаяжонли
сахналар бугун ҳам кинематография-
да актёр заковатидан, халқ ижрочи-
лик санъати анъаналаридан маҳири-
лик билан фойдаланишнинг мақтаби
сифатида хизмат қилмоқда. Аслида

Асад Исमतов «Пахтаой» фильмида кекса пахтакор Меҳмон бобо ролда.

Пахта йигим-терими қизиган долзарб кунларда маданият ходимлари, ёзувчилар ҳам деҳқонлари-
миз билан ҳамнафас бўлдилар. Суратда: Шоир Зоҳиджон Обидов Ўзбекистоннинг «1 Май»
колхозининг 9-бригадаси дала шийпонда шеър ўқимокда.

Н. Шарипов фотоси

бу фильм миллий кино санъатимиз-
нинг улкан ютуғидир. Фильмнинг
бошқа яратувчилари билан бирга-
ликда санъаткор Асад Исमतовнинг
ҳам СССР Давлат мукофотиغا сазо-
вор бўлиши бежиз эмас эди.

Санъаткор экранда замондошлар-
римизнинг эсда қоладиган образла-
рини яратди. Масалан, Н. Ганиевнинг
«Фаргона қизи» фильмида колхозчи
Жаббор ота ролининг ижроси Асад
Исमतовга ҳавола этилди.

Комил Ерматовнинг «Пахтаой»
фильмида Асад Исमतов ёшларнинг
ажойиб устози бўлган кекса пахта-
корнинг салмоқли, ёрқин образини
яратди.

Умуман санъаткорнинг кино санъ-
атимизни ривожлантиришдаги хиз-
матлари беқиёс. У яратган ҳар бир
ёрқин образ миллий экран санъати-
миз тараққиётида ўзига хос босқич
бўлди. Актёр яратган ҳамма образ-
лар ўзига хос новаторлик бўлиб, у
Ўзбек кинематографистлар маҳора-
тининг янада ўсишига хизмат қилди.
Улкан санъаткор Асад Исमतов, гар-
чи ҳозир жисман оранизда йўқ
бўлса-да, кино санъатимизда у яратган
улиб ёрқин образлар маънавий бой-
лигимизнинг ажойиб дурдоналари
сифатида коммунизм қурилиши иши-
га хизмат қилмоқда. Бу аса...

ФЕЛЬЕТОНДАН РОМАНГАЧА...

диний талқин этилган жойда кашфиёт, оригиналик юзага келади. Ёзувчи Худойберди Тўхтабоев муваффақиётларининг илдини ҳам худди мана шу нуқтага бориб уланади. Унинг асарлари ҳозиргача йигирма олти тилга таржима қилинган бегиз эмас. Асарларининг умумий тиражи қарийб уч миллион нускага етгани Худойберди Тўхтабоевнинггина шухрати эмас, айна чоқда ўзбек адабиётининг ҳам обрўйи, албатта. Фағур Фулом, Қуддус Муҳаммадий, Ҳаким Назир каби ёзувчиларимиз ўзбек совет болалар адабиёти шухратини Иттифоқимиз миқёсига олиб чиққан эдилар. Худойберди Тўхтабоев бу шухратининг чегарасини янада кенгайтирди.

Ёзувчи Худойберди Тўхтабоев ижодида хос бош йўналиш тўғрисида ўйлаганда, у энг аввало ҳаётни, одамларни яхши билишини, ҳаёт гўзаллигига пугур етказувчиларга, тараққиётга ров бўлганларга, инсон бахтига, унинг камолотига соя ташлайдиган ёмон одамларга қаттиқ нафрат билан қарашини таъкидлаш керак. У турмушдаги ва одамлардаги иллатнинг томрини қирқиб унун курашини ҳаётининг бош йўли деб тушунади. Катталар ҳаётдан олиб ёздими ёки болалар тўғрисида ҳикоя қилдими, бarcha асарларида шу гўзаллик учун фаол курашади.

«Турмушда иллатларга қарши курашиш керак,— дейди Худойберди Тўхтабоев.— Ҳўш, қайси йўл билан: муаллимлик биланми, лекция ўқиш биланми? Мен «Фельетондан сўнг» ҳикоямда журналист ҳам мураббий, тарбиячи, фельетон жанри эса журналист-мураббий қўлидаги энг яхши қурол, масалан, занглаган темирни ўтга солсанг, занги тўкилгани каби, сарқитларга ботган киши фельетон ўтидан ловиллаб энс сарқитлардан холи бўлади, деган гоёни олға сурган эдим. Тасодифни қарангки, ордан уч-тўрт йил ўтгач, мен фельетончи бўлиб қолдим... Ниманики сарқит ва иллат деб тушунсам, ниманики қонундан ташқари, адолатсиз деб билсам, ниманики замондан орқада қолган ва тараққиётга ров бўлувчи деб тушунсам, чиройли турмушга ниманики доғ бўлиб тушаётган бўлса, ана шуларнинг ҳаммасига қарши курашдим».

Ана шу курашчанлик руҳи унинг ҳикоялари, повесть ва романларига ҳам хос фазилатдир. Шуни айтиш керакики, Х. Тўхтабоевнинг фельетонлари бирор жиноятни фож қилиш билангина ўз аазифасини ўтаб бўлмасди. Биринчидан, автор ўз фельетонига асос бўлган акт баҳонасида шу иллатни шундай қаҳр-ғазаб билан фож қилар эдики, бунинг ларзаси барча шундай иллатга мубтало бўл-

ганларнинг ҳам юрагини зириллатиб юборар эди. Фельетондан мақсад ҳам одамларга сабоқ бериш, огоҳлантиришдир. Х. Тўхтабоев фельетонларининг сатирик ҳикояга яқинлиги унинг Фағур Фулом каби ўткир фельетончилар мактабидан таълим олганини кўрсатади. Унинг кўпгина фельетонлари кейинча сатирик ҳикояларга айланди. Сабаби: муаллиф фельетони учун ўткир сюжет, кулли вазиятлар ва оҳорли тил ярате олган, характерларнинг бирор қиррасини лўнда тасвирлай билган. Бу фазилатлар унга повесть ва романлар яратиш жараёнида жуда кўл келди. Ийрқи асарларининг сюжетлари гоая тезкор, қизқарли, кутулмаган ва бир-биридан ўткир, кулли вазиятларга бойдир.

Х. Тўхтабоевнинг одамларни, болалар дунёсини, руҳиятини, психологиясини, характерини чуқур билиши унинг асарларининг ишонтириш қувватини, ҳаётий кучини таъминлаган. Бунинг боиси ёзувчининг ҳаётдан олган сабоқлари билан илмининг хўсололарини узвий қўшиб, инсонни бадийий тадқиқ этиш йўлидан боришидадир.

«Бир пайтлар мен икки ҳавас ўтида ёнар эдим,— дейди у,— бири— адабиётни ўрганиб, адабиётчи бўлиш, икинчиси— психология илминини ўрганиб, катта психолог бўлиш; кейин билсам, бу икки илм— бир ёнгоқнинг икки палласидек гап экан, адабиётчи бўлиш учун психологияни, психолог бўлиш учун адабиётни билиш ўз-ўзидан шарт экан!».

Унинг ана шу психолог ва педагоглиги болаларга атаб ёзган асарларида айниқса кўл келди. Болалар дили ва тилини ҳам, улар қалбига, онгига кириб бориш йўлини ҳам билиши шундан. Унинг қарийб ҳамма асарлари болаларнинг энг қизгин, энг қайнок, энг романтик ва энг «қалтис» даври— ўсмирлик пайти тўғрисида ҳикоя қилади.

Упчилиқнинг эътиборини тортадини қизқитирадиган ва унга мазбўладиган асар ёзиш ҳаммага насиб этавермайди. Бунинг учун ё кишилар тақдирига алоқадор, ё оруз-умидларига дахлдор масарини, фикрларни ўртага қўйиши, кўса бу масалалар бўйича бошқа ишчилар айтмаган гапни айтиши ва уни ўзининг йўли, усули асосида қағил талқин қилиши керак. Воқеа, инсонга мустақил ёндашил- ва уларни ўзинга хос таразда ба-

Ўқутлаймиз!

ОЧЕРКДА ИЛМИЙ ТАДҚИҚОТ

Очеркда бадийлик билан илмий-барбар аҳамият касб этади. О, «очерк билим билан санъат-г қўшилмасидан иборат» (В. Итин) ан фикр тўғрисида. Яъни очеркчи сида адабнинг ва олимнинг фаватлари мужжасам бўлиши керак. Ҷрқичи истезоди иқтисодий кўришчиларни, факт ва рақамларни, очат ва материалларни, ҳалқ хўлигидаги ютуқлар ҳамда баъзи хўларни тадқиқ қилиш жараёнида яққол кўзга ташланади.

Ўзбекистон халқ ёзувчиси Назир Саров ва адиб Самар Нуровнинг рақ шундай ёнса...» очеркида иқодий кўрсаткичлар ишонарли да- ва рақамлар воситасида тадқиқ пади. Очеркда тасвирлашнича, хоз директорининг ташаббуси биюқори ҳосил этилишиди усталари бригадирликка сайлаш учун курс ўтказилади. Шунда бир факт иманинг эътиборини тортади: бар-бригадалар 30 центнердан ошириб та этиштиратган бир пайтда бир гадада атиги йигирма центнердан ил олинган. Конкурда шу брига-бошлигига савол берадилар, ле-у қоқоқлик сабабларини айтиб олмабди: билими камлиги, таш-отчилик қобилияти етарли эмас-и маълум бўлади, ўзи ҳам брига-олиқни эплай олмамлигига тушу-б этади. Конкурда солиб чиққан ханизатор унинг ўрнига тавсия эти-ди. Ана шунда: — «Ҳўш, энди сен нима иш қил-чисан!»— деб сўради директор

— Жуда ҳаққоний, адолатли иш бўлди. Нима қилардим, ишлайвераман шу бригадада»,— дейди у.

Авторлар собиқ бригадирнинг мардона гапини: «Бу ишлаб чиқариш-га коммунистчасига муносабатининг айна раъзи, янги замон деққонининг янгица дунёқарши, намуна олса ар-зийдиган ишдир», деб изоҳлайдилар.

Бундай оқилона тадбирлар ў са-марасини беради. Совахозда пландаги 20 центнер ўрнига 26,8 центнердан ҳосил кўтарилади, 9 миллион сўмдан зиёд даромад қилинади.

Ёзувчиларнинг бу кашфиёти фактларнинг пухта ўрганиш, узоқ текшириш, илмий тадқиқ қилиш маҳсулидир.

Назир Сафаровнинг «Карвонбоши» Мелиқўзи» очеркида пахта теримини машиналар зиммасига юклашдек муҳим ҳаёт муаммоси асар персонаж-лари ва автор фикр-мулоҳазалари орқали берилди.

Автор етти йилликнинг ажойиб қарамакорли билан учрашиш нияти билан пахтакорлар хузурига йўл олади. Поё раюнидида Ленин номили колхозга келаятганларида гап Мелиқўзи Умурзоқовнинг ҳар кун етти тоннага етказиб пахта тараётганига шубҳа билан қараётганлар ҳақида ке-тади.

— «Демак, бир кунда етти тонна пахта териш мумкин экан-да!» Ақлим бовар қилмайди,— деди ҳалиги йўловчи.
— Нечун!— сўради муароҳим.
— Бир кунда етти тонна пахта териш мумкин экан, нима учун шаҳар

аҳолисини теримга сафарбар қилди-лар! Номи ҳашарчи. Аммо ҳашарчи-ларга қилинаётган ҳаражатлар тек-такка турмайди. Нима учун бу тўе-рида ҳеч ким бош оғритмайди? Ўзим ҳам ҳайронман.

— Бутун гап шунда-да,— деди бо-сиқлик билан ҳамроҳим.— Ҳозирча Мелиқўзига ўхшаганлиги бармоқ би-ла санарли. Бироқ Мелиқўзининг етти тоннадан пахта тараётганига ишонмаётганлар жуда кўп. Умуман машинани тирикляини гўрга тикишга тайёр турган расларимиз ҳам оз эмас... Пахтани кўлда териш билан улар гўё колхозга, гўё давлатга фой-да етказмоқчи бўладилар...»

Йўловчининг машинада бир кунда етти тонна пахта тараётганига шуб-ҳа билан қараётганлиги бежиз эмас. У, шундай имконият бўлгани ҳолда, шаҳар аҳолисининг теримга сафар-бар қилинаётганига ҳайрон, колхоз-нинг ҳашарчиларга сарфлаётган ор-тиқча ҳаражатларига ачинади. Йўлов-чи ҳамроҳининг ёрдамида машинага ҳамма бир хил муносабатда бўл-маётганлигини, шу сабаб кўп жойларда пахтанин қўл кучи билан терилёт-ганлигини билиб олади. Очеркчи кў-тарган бу ҳаёт муаммолари хозир э-скирган. Шу кунда машина теримига қарши кишилар йўқ даражада. Лекин бу проблемаларнинг ўша вақтдаги аҳамияти катта эди. Ёзувчи бу му-аммоларни халқ орасида юриш, улар-нинг оруз-уйларини чуқур ўрганиш орқали топган.
Бу ҳаёт муаммоси ҳақида очеркда яна бир детал келтирилади. Утган

йили Шодмоноий исмли қиз кўлда ўт-тиз тонна пахта теришга муваффақ бўлган. Бу пахта ўз-ўзидан хирифонга келиб тушган эмас, албатта. Теримчи бунинг учун дам олмасдан, чой-ов-қатини ҳам йўл-йўлақай еб-ичиб, жу-да оғир, сермашаққатли меҳнат қил-ган. Бундай ҳаддан ташқари ортиқча меҳнатнинг киши саломатлигига ҳам зиённи бор. Мелиқўзи эса бир кунда етти тонна пахта териш учун Шод-монойдаги оғир меҳнат қилган эмс. У фақат машинанинги тилини, феъли-ни яхши ўрганганлиги, ҳар бир ми-нунинг қадрига етиб ишга масъу-лият билан ёндашганлиги натижасида бу муваффақиятга эриша олган.

Автор кўп терими билан машина теримини бир-бирига солиштириш орқали илмий хўсого келади. Шун-дан кейин уни бадийий шаклга со-лади. Ишонарли тадқиқ натижасида ўқувчида машинага ихлоос туғдири-лади.

Ўзбекистон халқ ёзувчиси Назир Сафаров ва публицист-ёзувчи Шароф Убайдуллоевнинг «Реал ташаббуслар, ҳаётий қаҳрамонлар» сўхбатиде та-дқиқ қилинган ҳаёт муаммолари ай-ниқса диққатга сазовордир. Унда бир вақтлар пайдо бўлган юз центнер-чилик ҳаракати устиде сўз боради. Бир неча йиллар муқаддам авжица чиққан «миг тонначилик ташаббус-и кўзбўямачилиқдан бошқа гап эмаслиги илмий равишда, ҳаётий факт ва рақамларда кўрсатиб бери-лади.
«Терим аргетати бир мавсумда,— дейди Н. Сафаров сўхбатдошига,—

Алишер НАВОЙИ

МАЙХОНА КИШИЛАРИ ТЎҒРИСИДА

Май ичмоқ билан вақт ўтказган шаробхўр олифтанинг бошида пуфакчадек май ҳавоси, бош қўяр ери май идиши каби қадаҳ қошида. Майхонанинг ҳар қаерида базм кўрса, ичимлик ташиш баҳонаси билан ўзини у ерга етказида. Номус салласини ўз бошидан олади, бир културм учун ичкилик сотувчининг оёғига солади. Уй-жойсизлиги май идишига ёпишганликдандир. Еқаси май ичар шўхлар қўлидан чок: кўнгли ҳам улар ишқи ханжаридан тилик. Майхонада қиладиган иши май гадоилги, қўлида эса майхонанинг синиқ сополи. Оёғи расволик кўйида, боши ҳам: бадмастлар зўравонлигидан пешанаси чақа, қоши ҳам. Ўз шахсий мавжудлигини ерга уриш учун, мажлис-

ларда энг қуйидан жой олади. Бошига салла кўтариш меҳнатини ортмайди, бўйинга чодир (ридо) ўраш миннатини тортмайди. Нафси агарчи тупроқ билан тенг бўлса-да, ҳиммати олдида эса осмон паст тушади. Замон қайгуларидан кўнгли ғамсиз, фалак ҳодисаларидан хотири аламсиз. Мавжудлик ва йўқликдан асло қўрқувин йўқ, ҳиммати олдида бир-дейдир бору йўқ. Май идишидек аччиқ йиғлашдан унга шодлик келади, қадаҳга қуйилган майдек пастга тушишдан хурсанд бўлади.

Муғ ичкиликхонасида бирдам ўзига келмайди, дунё яхшилиқ-ёмонлигига кўз солмайди. Замон яхши-ёмони билан иши йўқ; деса: бўладикки, оламда бундай киши йўқ...

Буюк мутафаккир Алишер Навоий бизга мерос қолдирган дурдоналар ичида «Маҳбубул-қулуб» («Кўнгишлар севгани») асарининг ҳам ўз муносиб ўрни бор. Унда улуг шоирнинг ўз даврига муносабати, фалсафий қарашлари, ахлоқ-одобга оид фикрлари жамланган. Устозинг барча ўлмас асарлари каби, бу китобда ҳам ёрқин намоян бўлган ҳаёт қўсурларига актив танқидий муносабати ҳамон ўз актуаллигини йўқотгани йўқ. Улар истеъмолчилик психологиясига, чайқовчилик, ичкиликбозлик каби иллатларга қарши курашда бизга маънавий кўмак беражак. Муҳтарам журналхонлар эътиборига ушбу ўлмас асарни икки фаслининг ҳозирги адабий тилимизга яқинлаштирилган матнини ҳавола этамиз.

ШАҲАРДА ОЛИБСОТАРЛАР ТЎҒРИСИДА

Шаҳар олибсотари хиёнатчи, ўзига фойда ва мусулмонларга қаҳат истовчи. Халққа зиён унинг фойдаси, арзон олиб, қиймат сотмоқ унинг орзуси. Олишда шойини бўз дейди, сотишда бўзни мақтаб шойи тўғрисида кўп сўзлайди. Шолни товар ўрнида ўткази оладиган бўлса кечиктириш йўқ, бўйрани кимхоб ўрнида сота оладиган бўлса тўхтатиб туриш йўқ.

Дўконда инсофдан бошқа барча мол мавжуддир, бор, унда ўз айбига

иқдор бўлишдан бошқа ноинсофлининг барча тури кўп топилар.

Мусофир савдогар — хоним бил ҳамтизадир, балки уни... деса бўлди, бунга эса хоним санаш мумкин. Олувчига молнинг нуқсонли бўлишига фойдадир, у икки томонла олт ичувчи даллодир.

Бу хайл одам эмаслар, яхши боқса Эрур судинг, алардин гар йироқе

Тургунбой ҒОИБОВ

ДОНО БИЛАН МАҲМАДОНА

ЭРТАК

Бор экан-да, йўқ экан, бир шаҳарда ҳеч нарсага тушунмаса ҳам ҳадеб гапга аралашаверадиган маҳмадона бўлган экан. У дунёни кезиб юриб, бир мамлакатга бориб қолибди. Бундай қараса, йўл четида бир киши ўлиб ётганиш. Одамлар тўпланиб, у ҳақда баҳслашаётган эмишлар. Маҳмадона ўша халқ тилидаги биргина «ман» деган сўзни ёдлаб олган экан. У мана ўзини кўрсатадиган вақт келди, деб орага суқилибди. Тўпланган кишилардан бири: «Ким ўлдирган бўлиши мумкин», деган экан, маҳмадона:

— Ман, ман! — деб юборибди. Йиғилганлар унга ажобланиб қараб, ўз тилларида:

— Бунга чини билан сен ўлдирганмисан! — деб сўрашибди.

Маҳмадона саволга тушунмаса ҳам жавоб қайтаришга шошилибди:

— Ман, ман!
Оломоқ маҳмадонани судраб, ҳокимлари қўзурига олиб боришибди.

— Мана шу одам; «Ман ўлдирдим!» деб айбига иқдор бўлди, жазосини берсангиз, — дейишибди.

Ҳоким маҳмадонага ғазабланиб қарабди:

— Бегуноҳ кишини сен ўлдирдингми?

— Ман, ман! — дебди маҳмадона.

— Дорга осинглар бунки! — деб буюрибди ҳоким.

Мулозимлар маҳмадонани ташқарига судрай бошлаган эканлар, йиғлаб ялина бошлабди:

— Шаҳарларингга келган мусофирни шунақа беҳурмат қиласанларми-а? Вой дод! Мени кечиринглар, тавба қилдим, энди ўликларинг ёнига сира ҳам яқин йўламаганим бўлсин!

Можаро устига бир йигит келиб қолган экан, маҳмадона уни таниб, алланечук бўлиб кетибди. Йигит доно, олим бўлса-да, маҳмадона бир вақтлар уни: «Ҳе, сен нимани билардинг, олдин мендан ақл ўрган!» деб кәмситган экан. Мана энди ўша одам унга рубура келиб қолибди.

— Мени кутқаринг, жон ука, булар мени осмоқчига ўхшайди!
Дона йигит месалага тушунгач, ҳокимга қараб шундай дебди:

— Бу одамни яхши танийман, ҳаммаҳаллам эди. Билмаган нарсаси ҳақида ҳам «билман» дейдиган қайсар, маҳмадона эди. Лекин унинг бу

қотилликка сира алоқаси йўқ. «Билимдонлигини кўрсатаман», деб балага қолибди.

Ҳоким ҳайратланибди:
— Битта сўзни ёдлаш билан: «Шу тили билман» деб ўйлаганимдинг? Айт-чи, тилини тўлиқ ўрганишингга нима халақит берди?

Маҳмадона жавоб беролмай, дуққланиб, қизарибди.

Дона айтибди:

— Бирор тилининг бир сўзининг биллиб олиб, барчасини билман далоф урушинг тўғри эмас. Бор энди, бугунги қилмишинг сенга сабоқ бўсин!

Усал бўлган маҳмадона тирик қолганига шукр қилиб, чиранчоқлиги ташлаб, вайсайдан олдин ўйлайдиги бўлибди.

Боқимирзо УМУРЗОҚОВ

ИҒВОГАРГА

Яна «хат» ёзибсан, юмалоқ, беном... Яна хат сўнгига қўймабсан имзо. Ёзибсан ўзингча этмоққа бадном... Софдил кишилардан бўлиб норизо!

Тафтишчилар келди, бўлиб бир қатор, Ҳужжатлар синчилаб кўрибди бир-бир.

Барча ёзганларинг топибди бекор, Имзосиз хатингга униққан тахир!

Лекин тўхтамадинг: қалбингга ҳасад, Разил туйғуларинг бермайин, ором, Қоронгу хонангга пушиб, беадад — Иғволар ёзишини эттирддинг давом.

Куч «борлигини» нишга солиб сен, Қатор идорага юбординг иғво, Ҳаммаҳалланг, олдда гўё «голиб» сен, Бошига вақтинча ёғдирдинг ғағво.

Нега ҳадикдасан, нега чўчиёсан, «Салом»дан сесканиб кетади қаддинг.

Осмонда қуёшини: «Кундуз ўч», дейсан

Бошингга тегдими «юмалоқ» хатинг

Ёзавер, адолат ҳукми бор бизда, Виждон ўзи билар не қиларини. Қуртдай юмалагач хатинг оғизда Ўзингга ишлатар ўз хунарини.

Ёлғончи афанди қилмишин эсла, Уйингга ўт кетса, келмай қолар эл. Яхшиликча деймиз, чатоқ бу

«хислат»

Ёлғон ёзишининг оқибат бас қил!

Агар бас қилмасанг, тавба қилмасан Қариб қуюлмасанг, аттанги бўлар. Ҳақиқат қучини наҳот билмасанг, Оқибат очилар хат таги бўлар.

Ушавда ўқиниб, рост хат битмагин, У келиб пашшадек ошингга тушар. Қайтар дунё ахир, ҳеч унутмагин, Юмалоқ хат келиб бошингга тушар

Чортоқ

Даввогарлар ниқланди

Шахмат бўйича жаҳон чемпиони толий Карповнинг бўлажак рақиби аниқлаш мақсадида кучли шахматчиларнинг саралаш мусобақалари ўтказилди.

У йил жаҳоннинг тўрт шахрида инчи босқич — зоналараро турлар ўтказилди. Испаниянинг Лас-Вьас шахрида, Мексиканинг Толу-шахрида, Германия Федератив Республикасининг Бад-Киссинген шаҳида ва Ватанимиз пойтахти Москва-ўтказилган бу зоналараро турнирнинг ҳар бирида 14 тадан энг ли шахматчилар қатнашдилар. Сва шахрида бўлиб ўтган турнир обга кўра зоналараро турнирлар 17-чиси эди. Мазкур турнирда мат ишқибозларининг асосий қат-эътибори Г. Каспаровга қаради. Чунки у ёш совет шахматчидан бўлиб, ўзининг чиройли композиция ва ўйинлари билан мухлис-эътиборини қозongan эди. Дарҳа-ат, Каспаров шахмат ишқибозла-нинг ишончини оқлади. Биринчи даёқ венгриялик шахматчи Саксни таслим бўлишга мажбур и. У кейинги турларда ҳам ўз оратини намойиш этиб, бир қанча рибали гроссмейстрларни доғда дирди. Фикримиз тасдиғи учун унинг турнирнинг 12-турада ру-нялик машҳур шахматчи Ф. Геор-билан ўйнаган партиясини кўздан ириб чиқайлик.

Г. КАСПАРОВ — Ф. ГЕОРГИУ
Янги ҳиндча химоя
d4 Kf1 6 2. c4 e6 3. Kf3 b6 4. a3 5. Kc3 d5 6. cd K: d5 7. Фс2 c5 8. K:c3 9. bc Ce7 10. Cb5+Cb6 11. Kd7 12. O—Oh6. Худди шу ерда алар ҳам рокировка қилишга улиши керак эди. Бироқ қоралар дани h6 га суриб, аввал химояни таққалаб, кейин рокировка қили режалаштирди. Қораларнинг яширин мақсадини сезган ва уни ўз кўзланган режаси йўлида фой-анишга уринган оқлар рокировка дирмасликка ҳамда марказдан хи-и уюштириш учун куч тўллашга ишди: 13. Ld1 Фe7. Қоралар бу иш билан фарзини d1 даги тура-ғ йўлидан — очмасдан қочирди, и пайтада узун рокировка учун йўл очди. Бироқ оқлар қоралар-г ниятини барбод этиш учун ҳу-лини бошлаб юборди: 14. d5... Қо-ар жангга киришишга мажбур ди: 14. ...ед 15. cd C: d5. Бу ер-қоралар бир пийда устуликка шди. Ленин оқлар пийдасини бой-гани билан вазиятни яхшилаб ол-

ди. 16. Cd5! ...Оқларнинг кўп мақса-ди бу юришидан қоралар довдираб қолди. Чунки бу юриш орқали қо-раларнинг 5даги фили химояси элан-тирилди. Шоҳ очмасида турган d7 даги от ҳам ҳужум остида эди. Шунинг учун қоралар пийдаларини кетма-кетлаштириб бўлса-да, филларни ал-машлашни таклиф этди: 16. ...а6. Оқ-лар оқ катаклардаги фили билан эмас, қора катаклардаги фили билан алмаштиришга, қора шахони рокиро-вадан бутунлай маҳрум қилишга, унинг олдини очиб, ожизлантириб қўйишга интилди: 17. Ef4 Ф: f4 18. C: d7 Kp: d7 19. L: d+Kpс7.

Дарҳақиқат, оқлар кўзланган мақ-садни амалга оширди. Энди оқлар ҳужумни бўшаштиришмаслиги керак. Акс ҳолда қоралар химояни кучайтириши, қарши ҳужумга чоғла-ниш имкониятига эга бўлиши мум-кин. Оқлар химояси филга ҳужум қилди: 20. Le1 Cd6 ... Қоралар филни нотўғри сурди, аслида филни f6 га қочиши ва C3 даги пийдага ҳужум қилиши керак эди. Ушанда қора фил f7 даги пийданинг ҳам олдини тўсиб, оқ тура ҳужумидан қўриқларди. Қо-раларнинг бу хатосидан фойдаланган оқлар фарзинга ва бир йўла h7 даги пийдага ҳамла қилди: 21. Lf5 Фс4. Қора фарзин чекинди; аини пайтада f7 даги пийда химоясига тушди. Бироқ оқлар уни ташлаб кетишга мажбур этди: 22. Le4 Фh5 23. L: f7+Kpб8. Қо-ралар фақат битта ортинча пийдаси-ни олдирибгина қолмай, танг вазият-га ҳам тушиб қолди: 24. c4 Фс6 26. Ke5 Фс8 Фb1. Қоралар таслим бўлди.

Шундай қилиб, Каспаров Москва турнирида 13 имкониятдан 10 очко тўллаб биринчи ўринни эгаллади ва даввогарлар баҳсида қатнашиш ҳуқу-қини қўлга киритди. У билан бирга яна бир ватандошимиз А. Белявский ҳам 13 имкониятдан 8,5 очко тўллаб турнирнинг иккинчи ғолиби бўлди ва даввогарлар қаторидан жой олди. У биринчи турда югославиялик Д. Велимировичини унчалик қийналмай, тезда енгган бўлса, еттинчи турда машҳур шахматчимиз М. Тални ҳам доғда қолдирди. Испаниядаги Лас-Пальмас шахрида ўтказилган турнир-дан эса моҳир шахматчимиз В. Сми-слов зафар билан қайтди. У ҳам даввогарлар мусобақасида иштирок этиш шарафига муяссар бўлди. Хул-лас, келгуси йил ўтказиладиган шах-мат бўйича жаҳон чемпионида давво-гарлари матчининг саккиз қатнашчиси ҳам аниқланди. Булар — Г. Каспаров, А. Белявский, В. Смилов (учаласи ҳам мамлакатимиз ақиллари), Л. Пор-тиш, З. Рибли (иккаласи ҳам вен-гриялик) Э. Торре (филиппинлик), В. Корчной ва Р. Хюбнер (ГФР)лар-дир.

Даввогарлар матчи 1983 йилда ўт-казилди. Рақибларнинг чорак фина-лида 19 партия ўйнади. Ярим фи-нал 12 партиядан, финал матчи эса 16 партиядан иборат. Шахмат бўйича жаҳон чемпиони Анатолий Карпов билан 1984 йил учрашадиган рақиб— тож даввогари мана шу саккиз шах-матчи ичидан чиқади. Бу сафар шах-мат тожи даввогари ҳам ватандош-ларимиз ичидан чиқса, ажаб эмас.

М. ЭРГАШЕВ

МУҚОВАДА

Биринчи бет: Ўзбек совет адабиёт классикалари Ҳам-а, Ойбек, Ҳамид Олимов ва Гафур Ғулум хотирасига иш-ланган эсдалик барельефи. Бу эсдалик Ўзбекистон ССР Езув-ларини союзининг Дўрмондаги Ҳамза номли адабиётчилар уйи-ештоқига ўрнатилган. Эсдаликни ҳайкалтарошлардан З. Ванягин ва Т. Сонбов ишлаган.

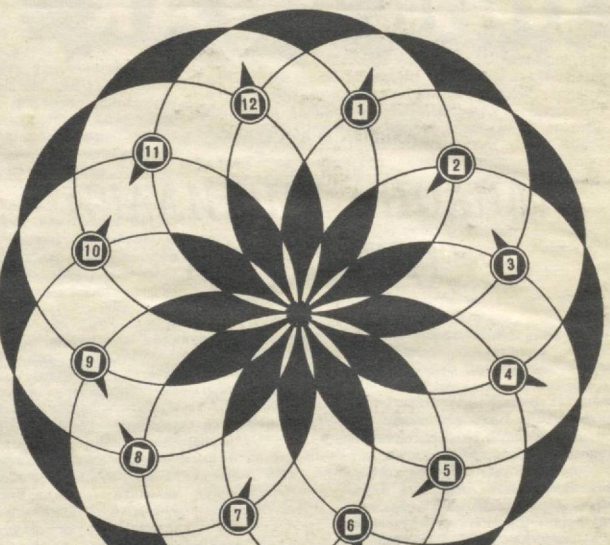
Тўртинчи бет: Медицина фанлари доктори, таниқли торинолог-ринолог Кўчор Миразизов (Шу сонда 23-бетдаги «Ҳаёт қўшиғи» очеркни ўқинг). **Н. Шарипов** фотолари

Бу сонда «Правда» газетаси ва «Вокруг света» журналининг айрим материал-лидан фойдаланилди.

Редакция фелган бир босма тобоқча булган материаллар авторларга қай-рилмайди.

Журналдан олинган материалга, «Гулистон»дан олинди, деб кўрсатилиши

«ЙИЛЛАР» КРОССВОРДИ

1. Ўзбекистон ССРга биринчи марта Ленин ордени топирилган йил.
2. Олма-лиқ шаҳри ташкил топган йил.
3. Тошкентда Навоий дайкали ўрнатилган йил.
4. Бекнобдаги В. И. Ленин номли металлургия заводи ишга туширилган йил.
5. Буюк ўзбек астрономи Улугбек тутилган йил.
6. Ойбекининг «Ватан ҳақида» шеъ-ри ёзилган йил.
7. Ўзбекистон Компартиясининг XVII съезди бўлиб ўтган йил.
8. Тошкентда I Халқаро кинофестивал ўтказилган йил.
9. Тошкент метрополитени қурилиши бошланган йил.
10. Ўзбекистон ССРга Октябрь Революцияси ордени топирилган йил.
11. Ўзбекистонда телевизион кўрсатувлар бошланган йил.
12. Генерал Собир Раҳимовга Совет Иттифоқи Қаҳрамони унвони берилган йил.

Тузувчи: Анвар МИРЗАЕВ

11-СОНДА БОСИЛГАН ЧАЙНВОРДНИНГ ЖАВОБИ

- Жавоблар: 1. «Роҳат». 2. Танбур. 3. Райҳон. 4. Навоий. 5. Йўлчи. 6. Ибрат. 7. Ту-нис. 8. Самарқанд. 9. Дақна. 10. Афсона. 11. Абдуллаев. 12. Варақи. 13. Ипақчи-лик. 14. Каноп. 15. Пахта. 16. Амударё. 17. Ерматов. 18. Ўлди. 19. «Тошкент». 20. Турғунбоева. 21. Асал. 22. Лабиҳовуз. 23. Зирварор. 24. Равоч. 25. Чучумба. 26. Алла. 27. Асака. 28. Атлас. 29. Сангоб. 30. Вобир.

Бош редактор МИРМУҲСИН

Редколлеги: Сарвар АЗИМОВ, Воҳид ЗОҲИДОВ, Наримон ИБРОҲИМОВ (бош рассом), Маҳмуд МУЙДИНОВ, Анвар САИДУМАРОВ (масъул секретарь), Саид ШЕРМУҲАМЕДОВ, Комил ЯШИН, Азиз ҚАЙУМОВ, Мухаммадали ҚУШМОҚОВ, Ислиддин ҲАЙДАРОВ, Оқилжон ҲУСАНОВ (бош редактор ўринбосари), Ҳаким ХУСНИДДИНХУҲАЕВ

«Гулистон» ежемесячный общественно-политический, литертурно-художествен-ный журнал ЦК КП Узбекистана (на узбекском языке).

Адресимиз: 700000, Тошкент — П, Ленин кўчаси 41.

Редакция телефонлари: бош редактор — 33—35—20; бош редактор ўринбоса-ри — 33—35—90; масъул секретарь — 32—58—33; ижтимоий-сиёсий бўлим — 33—36—59; адабиёт ва санъат бўлими — 33—36—02; фан ва маданият ҳамда рас-сомлар бўлими — 32—58—32.

Босмаҳонага туширилди 20.11.1982 йил. Босишга рухсат этилди 23.11.1982 йил. Р — 07520. Қороз 70×108½. Ботик усудда босилди. Шартли босма тобоқ 5,6. Нашр ҳисоб тобоғи 7,80. Тиражи 248710. Буюртма 4461. Нашр М — 115.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриятининг Меҳнат Қизил Бай-роғи билан босмаҳонаси 700000 Тошкент ТСП. «Правда Востока» кўчаси 26.

В. И. ЛЕНИН номидаги майдон.
(Жиззах шаҳри).

Чорвоқ.

Қоялар орасидаги кўл.

Тошкентда қурилаётган янги телевизион минора.

Н. Шарипов фотоси

